

Impact van de moraal van de verhoorder op de gebruikte verhoormethoden.

*Een studie van het gebruik van druk tijdens het politieel
verhoor.*

Masterproef neergelegd tot het behalen van
de graad van Master in de criminologische wetenschappen
door (20033849) **Vandaele Dennis**

Academiejaar 2007-2008

Promotor:

Prof. Dr. Sofie De Kimpe

Commissarissen:

Lic. Lotte Smets
Prof. Dr. Tom Vander Beken

Verklaring inzake toegankelijkheid van de masterproef criminologische wetenschappen

Ondergetekende,

Vandaele Dennis - 20033849

geeft hierbij aan derden,

zijnde andere personen dan de promotor (en eventuele co-promotor), de commissarissen of leden van de examencommissie van de master in de criminologische wetenschappen,

de toelating

om deze masterproef in te zien, deze geheel of gedeeltelijk te kopiëren of er, indien beschikbaar, een elektronische kopie van te bekomen, waarbij deze derden er uiteraard slechts zullen kunnen naar verwijzen of uit citeren mits zij correct en volledig de bron vermelden.

Deze verklaring wordt in zoveel exemplaren opgemaakt als het aantal exemplaren waarin de masterproef moet worden ingediend, en dient in elk van die exemplaren ingebonden onmiddellijk na het titelblad.

Datum: 08/04/2008

Handtekening:

Trefwoorden

Politieel Verhoor – Moraal – Verhoormethoden – Interactie – Bevraging politiemensen.

Woord Vooraf

Het maken van een Masterproef is allesbehalve een sinecure. Het is een enorm stimulerende en leerrijke bezigheid. Maar er moet heel veel tijd in worden geïnvesteerd, en is een bron van voortdurende frustraties en nieuwe problemen, waarvoor telkens weer de gepaste oplossing moet worden gevonden. Het mag dan ook duidelijk zijn dat ik zonder de hulp van een aantal personen dit werkstuk niet tot een goed einde zou hebben gebracht. Ik wil dan ook de kans grijpen om in dit woord vooraf deze mensen te bedanken.

In de eerste plaats wil ik mijn promotor, professor De Kimpe, bedanken, die mij heeft geholpen om alles op de rails te zetten, en de vage ideeën die ik had uit te werken tot een concreet onderzoek. Daarnaast wil ik ook mijn commissaris bedanken, licentiate Lotte Smets, die mij heeft geholpen het onderzoek verder op te bouwen, en mij terug het licht liet zien wanneer ik in het duister tastte.

Zonder respondenten is een onderzoek natuurlijk niet mogelijk, en daarom wens ik ook de politieacademies van Brugge en Asse van harte te bedanken voor hun bereidwillige medewerking, evenals de FGP van Oudenaarde, die niet alleen heeft meegewerkt aan dit onderzoek, maar mij tijdens mijn stage vorig jaar ook heeft geïnspireerd, niet alleen voor deze Masterproef, maar ook in mijn toekomstvisie.

Ook wil ik mijn collega's bedanken, die de afgelopen vier jaar echte vrienden zijn geworden, en van mijn studies een onvergetelijke ervaring hebben gemaakt. Ze hebben mij steeds bijgestaan met raad, en gezorgd voor een kritisch klankbord, waardoor ik niet bleef steken in mijn eigen beperkte visie.

Mijn vriendin Laure verdient zeker plaatsje in dit dankwoord. Het is immers niet simpel om bijna dagelijks verzuchtingen te moeten aanhoren over een onderwerp waar je zelf niet vertrouwd mee bent. Haar steun was dan ook onontbeerlijk bij dit werkstuk.

Tot slot zou ik mijn grootouders, en vooral mijn ouders willen bedanken voor hun onvoorwaardelijke steun, niet alleen in het kader van deze Masterproef, maar in de voorbije 22 jaar. Zij hebben ervoor gezorgd dat ik de persoon ben die ik nu ben, en die ik wil zijn, niet alleen nu, maar ook in de toekomst. Bedankt!

Inhoudstafel

Trefwoorden.....	i
Woord Vooraf.....	ii
Inhoudstafel.....	iii
1. Inleiding.....	1
1.1. Probleemstelling en onderzoeksvragen.....	1
1.2. Theoretische inslag.....	2
1.3. Onderzoeksdesign.....	3
2. Het verhoor.....	5
2.1. Algemeen.....	5
2.2. Historische evolutie.....	6
2.3. De leugen.....	8
2.4. Wettelijke bepaling.....	9
2.5. Onderscheid verhoor – ondervraging.....	11
2.5.1. Het verhoor.....	11
2.5.2. De Intake – ondervraging.....	11
2.5.3. Het Interview.....	12
2.6. Doel van het verhoor.....	12
2.7. Complexiteit van het verhoor.....	13
2.8. Bekentenis.....	16
2.8.1. Voorspellende indicatoren.....	17
2.8.1.1. Aantal gebruikte technieken.....	18
2.8.1.2. Lengte van het verhoor.....	21
2.8.1.3. Interactie bewijs – ernst misdrijf.....	22
2.9. Valse bekentnissen.....	23
3. Moraal.....	28
3.1. Moraal algemeen.....	28
3.2. Deontologisme.....	32
3.2.1. Algemeen en oorsprong.....	32
3.2.2. Kritieken.....	35
3.2.3. Impact op verhoor.....	36
3.3. Utilitarisme.....	36
3.3.1. Algemeen en oorsprong.....	36
3.3.2. Kritieken.....	40
3.3.3. Impact op verhoor.....	43
3.4. Het Dirty Harry Probleem.....	44
4. Empirisch luik.....	48
4.1. Design.....	48
4.1.1. Setting.....	48
4.1.2. Subjecten.....	50
4.1.3. Onderzoeksmethode.....	52
4.1.4. Het instrument.....	52
4.1.4.1. De vijf cases.....	54
4.1.4.2. De verhoortechnieken.....	56
4.1.5. Analyse.....	61
4.2. Resultaten.....	63
4.2.1. Schadelijkheid voor de samenleving.....	63
4.2.2. Verhoortechnieken.....	64
4.2.2.1. Gewapende Overval.....	64
4.2.2.2. BTW – carrousel.....	65
4.2.2.3. Het seksuele misbruik van het tien – jarige meisje.....	66
4.2.2.4. Het witwassen van illegale gelden.....	66
4.2.2.5. Het doden van de liefdesrivaal.....	67
5. Conclusie.....	68
Bibliografie.....	i
Bijlagen.....	vi
Bijlage 1 : Introductiemail Politiescholen.....	vi
Bijlage 2: Vragenlijst.....	vii
Bijlage 3: Gedetailleerde resultaten + bespreking.....	xiv

1. Inleiding

Het verhoor: intrigerend en fascinerend. De interesse voor dit thema is bij mij pas tot volle wasdom gekomen tijdens de stage in mijn derde Bachelorjaar bij de Federale Gerechtelijke Politie te Oudenaarde, waar mij veelvuldig de kans werd geboden om verhoren bij te wonen.

Het verhoor bezit een geheel eigen dynamiek, en kan mijns inziens vergeleken worden met een danswedstrijd: hoe beter men de technieken beheerst, hoe natuurlijker het oogt, en hoe beter de resultaten zullen zijn. Bovendien kan het belang van het verhoor niet onderschat worden, het vormt het fundament van een strafdossier, dat op zijn beurt weer dient als bouwsteen voor de rechter om een uitspraak te doen. Daarom ook dat ik ervoor heb gekozen mij te verdiepen in deze materie in het kader van de Masterproef.

Het verhoor is echter een heel ruim begrip, en had verdere afbakening nodig. Die is er gekomen vanuit de literatuur, gesprekken met mijn promotor en andere deskundigen. Ik heb er dan ook voor geopteerd mij te gaan richten op de impact van de moraal van de verhoorder op de gebruikte verhoortechnieken.

Meer concreet situeert deze Masterproef zich dus op het niveau van de opsporing in de strafrechtssketen, en wil ik dus nagaan wat de impact is van de moraal op de gebruikte verhoortechnieken. Om dit abstract doel tastbaarder te maken, heb ik dit idee nader gespecificeerd in een concrete probleemstelling:

1.1. Probleemstelling en onderzoeksvragen

Als concretisering van mijn abstract idee ben ik gekomen tot de volgende probleemstelling:

“Op welke wijze beïnvloedt de morele opvatting van de verhoorder over de notie ‘gevaarlijkheid voor de samenleving’ zijn visie over het gebruik van druk tijdens het verhoor?”

Deze probleemstelling heb ik vervolgens verder uitgewerkt aan de hand van volgende onderzoeksvragen:

- Hebben karakteristieken van een zaak een invloed op de moraal van de verhoorder?
- Wat is dan de impact van de moraal van de verhoorder op de notie ‘gevaarlijkheid voor de samenleving’?
- Wordt dit vertaald in een concrete verhoorsituatie?

Deze onderzoeksvragen kunnen vervolgens worden vertaald in volgende onderzoekshypothese:

“Bepaalde misdrijven zullen als schadelijker voor de samenleving worden gepercipieerd, wat zich zal uiten in de mate waarin druk wordt gebruikt tijdens een verhoor “.

Om de hierboven gestelde probleemstelling, onderzoeksvragen en hypothese, die de basis vormen voor mijn onderzoek, ten volle te kunnen begrijpen is het noodzakelijk eerst inzicht te krijgen in de door mij gehanteerde relatie met de theorie.

1.2. Theoretische inslag

Voor mijn onderzoek heb ik gekozen voor een deductief uitgangspunt. Ik vertrek vanuit een theorie, die ik verwerk in onderzoekshypothesen, en die ik zal toetsen aan de hand van een empirische studie.

Om dit te doen, ga ik uit van het Positivistisch Wetenschapsprogramma, dat een natuurwetenschappelijke opvatting als basis heeft.

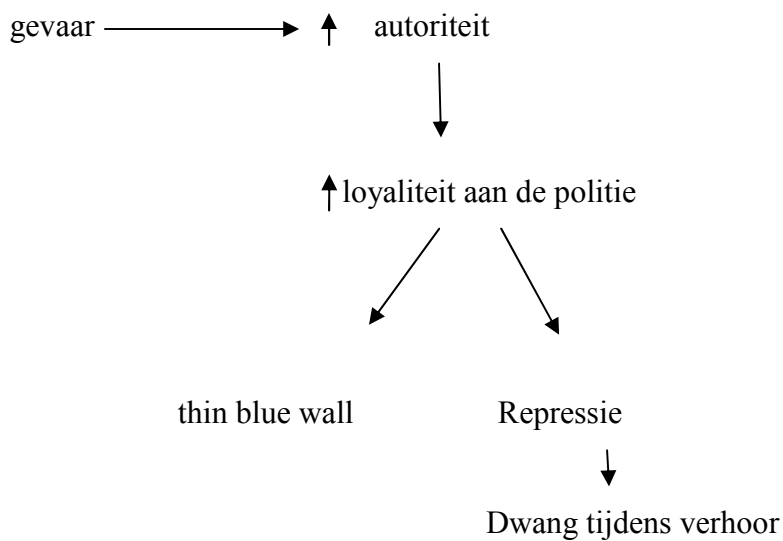
Op meta-theoretisch niveau houdt dit dus in dat ik vertrek van de opvatting dat de werkelijkheid te kennen is, en om tot kennis van die werkelijkheid te komen, wordt gebruik gemaakt van de observatie ervan.

Op theoretisch vlak ga ik uit van de theorie over de politiecultuur van Skolnick en Fyfe, zoals uiteengezet in hun werk “Above the law”.¹

Deze theorie stelt dat wanneer agenten in contact komen met gevaar, hun autoriteitsgevoel zal stijgen, waardoor ook het loyaliteitsgevoel ten opzichte van het korps zal stijgen, en men als het ware de normen en waarden van de politie zal opnemen in de eigen persoonlijkheid. Aangezien het ultieme doel van de politie waarheidsvinding is, zal dit resulteren in een achterdochtige houding ten opzichte van de burgers, van wie men zich volledig distantieert, en in een sterk repressieve houding.

Voor mijn masterproef pas ik deze theorie aan, en ga ik niet uit van het gepercipieerde gevaar voor de agenten zelf, maar van de notie ‘gevaarlijkheid voor de samenleving’ van de agenten. Ik verwacht dan ook dat de verhoorders in een case, die ze gevaarlijk vinden voor de samenleving, repressiever zullen optreden en dus ook meer druk zullen aanwenden gedurende het verhoor, en dit in navolging van de theorie.

¹ SKOLNICK, J. en FYFE, J., *Above the law: Police and the Excessive Use of Force*, New York, Free Press, 1993, p. 313.

1.3. Onderzoeksdesign

Nu de oorsprong van de probleemstelling, onderzoeksvragen en hypothese nader is toegelicht, kan ik overgaan tot het formuleren van het antwoord op de vraag hoe ik deze fundamenteën zal uitwerken en toetsen.

In de eerste plaats lijkt het mij nuttig nader in te gaan op de door mij gehanteerde concepten en begrippen. Zo wil ik dieper ingaan op het verhoor in al zijn facetten. Ik zal niet alleen aandacht besteden aan de wettelijke regeling ervan, maar ook aan de leugen en aan de historische evolutie van de leugendetectie. Daarnaast zal ik ook het onderscheid toelichten tussen verhoor en ondervraging, en zo het misverstand ophelderen dat bij vele mensen leeft, namelijk dat beide termen synoniemen zijn. Tevens wil ik ingaan op de verschillende doelen van het verhoor, en op de complexiteit ervan. Een laatste belangrijke aspect dat zeker thuishoort in een Masterproef over verhoren, is de bekentenis. Ik zal aangeven wat voorspellende indicatoren om tot een bekentenis te komen, zijn, en welke risico's verbonden zijn aan het streven naar bekentenissen.

Een tweede centraal concept in mijn onderzoek is de moraal, een begrip dat door iedereen heel makkelijk in de mond wordt genomen, zonder dat de precieze betekenis duidelijk is. Ik wil dan ook nader ingaan op dit vluchtige begrip, in eerste instantie algemeen, in een latere fase wil ik aandacht besteden aan twee uiterste morele opvattingen die, volgens mij, een

zekere invloed hebben op de opvattingen van de verhoorder, met name het utilitarisme van Bentham en het deontologisme van Kant. Tot slot ga ik dieper in op het “Dirty Harry” probleem, een begrip dat zich heel specifiek richt op het morele dilemma van de ondervrager. Om deze doelstellingen waar te kunnen maken, heb ik een (beperkte) literatuuranalyse doorgevoerd via elektronische databases zoals het Web of Science, handmatige zoekacties in het Tijdschrift voor Filosofie en via de zoekmachine Google Wetenschappelijk. Ik gebruikte de zoektermen “Moraal”, “Moraliteit”, “Moral”, “Morality” AND “Druk”, “Pressure” OR “Politie”, “Police”, “Verhoor”, “Interrogation”.² Tot slot heb ik ook via persoonlijke contacten de hand kunnen leggen op een aantal boeken die handelen over moraliteit. Naast verduidelijking van de centrale concepten, heeft deze literatuurstudie tevens tot doel een zicht te krijgen op de impact van de moraal van een persoon op zijn visie over gevaar. Ik wil via deze weg immers alle variabelen van de moraal in kaart brengen die een invloed kunnen uitoefenen op de perceptie van rechercheurs over het gebruik van druk tijdens een verhoor.

Als alles klaar en duidelijk is, kan het empirische luik van mijn onderzoek van start gaan. In de eerste plaats zal ik uitleggen op welke manier ik tewerk ben gegaan. Hierbij zal ik de door mij gekozen respondenten nader belichten, met name aandacht besteden aan de in- en exclusiekenmerken en de beperkingen die deze keuzes betekenen voor mijn onderzoek. Bovendien zal ik ook uitleggen hoe ik ben gekomen tot de constructie van mijn instrument, en hoe ik de bekomen antwoorden heb verwerkt tot interpreteerbare resultaten.

Na deze uiteenzettingen zal ik overgaan tot presentatie van de resultaten van de door mij afgenomen enquête.

Tot slot zal ik de onderzoeksresultaten interpreteren, met respect voor de grenzen gesteld door resultaten, zodat verglijding in loze speculaties wordt vermeden. Ook zal ik de onderzoeksresultaten presenteren op een manier zodat het mogelijk is snel de terugkoppeling naar de onderzoeksvragen te maken. Op die manier hoop ik dan uiteindelijk te komen tot een verificatie, dan wel falsificatie van mijn onderzoekshypothese.

² KHAN, K.S. en KLEIJNEN, J., ‘Conducting the review. Selection of the Studies’ in Undertaking systematic reviews of research on effectiveness: CRD's guidance for those carrying out or commissioning reviews [WWW]. Centre for Reviews and Dissemination, University of York: http://www.york.ac.uk/inst/crd/pdf/crd4_ph4.pdf [07/12/07]

2. Het verhoor

2.1. Algemeen

Het verhoor kan worden beschouwd als een gesprek tussen twee personen. Net zoals het in het dagdagelijkse leven het gesprek de meest courante vorm is om informatie uit te wisselen, is dit ook het geval in de politieke context. Het laat toe nadere toelichting te bekomen van een persoon of een gebeurtenis, en dit op een veel minder geforceerde manier dan andere politieke informatievergaringsmiddelen zoals polygraaf testen of psychologische vragenlijsten.³ Het belang van het verhoor voor de rechercheurs blijkt uit een Duitse studie, die aantoonde dat Duitse agenten 70 tot 80% van hun totale werktijd spendeerden aan het verhoren van getuigen, slachtoffers en verdachten.⁴

Na deze algemene beschrijving van het verhoor is het tijd om te komen tot een concrete en alomvattende definitie van het concept. Dergelijke definitie heb ik gevonden in het onderzoek van Ponsaers, Mulkers en Stoop:

“Het schriftelijk of mondeling bevragen van personen die op enigerlei wijze een bijdrage kunnen leveren tot het achterhalen van alle voor de strafrechtspleging relevante elementen inzake een misdrijf. Deze ondervraging gebeurt door politiemensen binnen de wettelijke en deontologische regels van hun ambt.” (PONSAERS, P., MULKERS, J. en STOOP, R., *De ondervraging, analyse van een politietechniek*, Antwerpen – Apeldoorn, Maklu, 2001, 11.)

Deze definitie vat volgens mij perfect het concept verhoor, in al haar aspecten, en duidt het belang aan voor het onderzoek. Het omvat het achterhalen van relevante elementen over alle aspecten van het misdrijf, en informatie uit het verhoor zal een strafrechtelijk dossier ruggensteunen, een dossier op basis waarvan de rechter oordeelt over de schuld van de betrokkene. Het is dus een uiterst belangrijk middel in de speurtocht naar de waarheid.

In deze algemene benadering van het verhoor zou ik ook kort aandacht willen besteden aan de ontkrachting van een aantal veelgehoorde mythes over deze onderzoeksmodaliteit. Mythen die ontstaan door de voorstelling van verhoren in de populaire media en waardoor er een verkeerd beeld wordt gevormd in de publieke opinie. Zo is een verhoor geen uren durende slopende ondervragingsmarathon, waarbij de verhoorder mits de toepassing van de juiste

³ KÖHNKEN, G., ‘Interviewing Adults’, in *Handbook of psychology in legal contexts*, BULL, R. en CARSON, D. (ed.), John Wiley & Sons Ltd, 1995, (215) 215.

⁴ HERREN, R., ‘Das Vernehmungsprotokoll’, *Kriminalistik*, 1976, 7, (313) 313-317.

techniek en de nodige portie geweld een verklaring uit de verdachte weet te slepen, althans toch niet in België. Het verhoor is integendeel meestal een korte, eerlijke informatie-uitwisseling, waarbij de te verhoren personen meewerken.⁵ In de meeste gevallen gaat de stereotype opvatting dat verdachten simpelweg zwijgen zelfs niet op. Iedereen heeft immers geleerd dat zwijgen onbeleefd is, en deze elementaire beleefdheid kan men niet zomaar uitschakelen.⁶

Bovendien blijkt het heel moeilijk om iemands intenties te wijzigen enkel met behulp van de toegelaten verhoortechnieken.⁷ Het is immers zo dat personen die de beslissing nemen al dan niet te bekennen voordat ze de verhoorkamer betreden, slechts heel moeilijk van deze intentie afstappen. Het is zelfs zo dat uit studies bleek dat van alle personen die bekenden, 58% bekende bij aanvang van het verhoor.⁸ Hoe men de verhoorde dan toch van deze intentie kan laten afwijken, zal ik verder bespreken in het deel over de bekentenis.

2.2. Historische evolutie

De zoektocht naar de waarheid is een zaak die de mensheid altijd al heeft beziggehouden, immers, vanaf het moment dat mensen zich konden uitdrukken, en over voldoende cognitieve capaciteiten beschikten om op een creatieve manier met de waarheid om te gaan, werden feiten verdraait om iemand in een beter daglicht te stellen.

Dit blijkt uit het feit dat men reeds in de tijd van de Grieken en de Romeinen zocht naar middelen om de waarheid van de leugen te onderscheiden. De Romeinen hadden opgemerkt dat iemand die loog een bleke huid kreeg en veelvuldig van onderwerp probeerde te veranderen. De Grieken van hun kant hadden ontdekt dat iemand die liegt tijdens een ondervraging een verhoogd hartritme krijgt.⁹

In die vroege tijden zochten ook de Chinezen naar indicaties voor leugenachtigheid, en vonden een eigenschap die de Grieken en de Romeinen nog niet hadden opgemerkt: de verminderde speekselafscheiding. Zo lieten ze een verdachte kauwen op rijstpoeder, wat deze

⁵ BALDWIN, J., 'Police Interview Techniques. Establishing Truth or Proof?', *The British Journal of Criminology*, 1993, 33, (325) 331-335.

⁶ VRIJ, A., 'Het verhoren van verdachten', in *Het recht van binnen: psychologie van het recht*, VAN KOPPEN, P.J., Deventer : Kluwer, 2002, (699) 699-725.

⁷ BALDWIN, J., 'Police Interview Techniques. Establishing Truth or Proof?', *The British Journal of Criminology*, 1993, 33, (325) 331-335.

⁸ BULL, R. en MILNE, B., 'Attempts to improve the police interviewing of suspects', in *Interrogation, confessions and entrapment*, LASSITER, G.D. (ed.), New York, Kluwer, 2007, p. 26.

⁹ BOCKSTAELE, M., *De Polygraaf*, Brussel, Uitgeverij Politeia nv, 2000, p. 5.

na een tijd terug moesten uitspuwen. Was dit poeder droog, dan had men de leugenaar betrapt.¹⁰

Ook bij de Hindu's werd dit principe toegepast, met dit verschil dat daar op onrechtstreekse manier de nadruk werd gelegd op de vochtigheid van het rijstpoeder. Hun test bestond er immers in het goedje ver uit te spuwen. Als er voldoende speeksel aanwezig is in de mond, is dit geen probleem; is er echter een verminderde speekselsecretie, dan klontert het poeder samen in de mond, en kan er van spuwen geen sprake zijn.¹¹

Ook in bijbels recht wordt aandacht besteed aan de getuigenis als meest vooraanstaand bewijsmiddel, wat kan worden geïllustreerd aan de hand van een citaat uit het boek Deuteronomium: "welke misdaad of zonde ook iemand heeft misdreven, één getuige zal niet tegen hem gelden, maar de uitspraak moet op de verklaring van twee of drie getuigen berusten".¹²

Naargelang de tijd verstreek, leek ook de rede baan te moeten ruimen voor het geweld, en dit vooral ten tijde van de Inquisitie. Men leek de bevindingen van de oude volken te vergeten en liet zich leiden door Godsoordelen en foltering. Als gevolg van de Common Law verleende men immers meer geloofwaardigheid aan verklaringen afgelegd op de pijnbank of in doodsstrijd:

"The innocent would be stronger in combat, the truthfull person would be helped by the Gods to hold his arm longer in boiling water, or the bleeding from a ritual incision would stop more quickly for the honest man then for the liar" (LYKKEN, D.T., *A tremor in the blood, uses and abuses of the lie detector*, New York, McGraw-Hill, Inc., 1981, p. 23.)

Hoewel men veel uitgaat van de ongeregeldheid en wreedheid van de inquisitie, was de tortuur onderworpen aan stringente regels. Men kon enkel verdachten martelen om een bewijs te bekomen indien het ging over voldoende ernstige delicten en indien er reeds indirect bewijs aanwezig was tegen de verdachte persoon. Bovendien was men zich bewust van het feit dat mensen onder invloed van pijn valse bekentenissen konden geven, dus veroordeelde men enkel personen die zogenaamde intieme kennis bezitten, namelijk kennis die enkel die dader

¹⁰ BOCKSTAELE, M., *De Polygraaf*, Brussel, Uitgeverij Politeia nv, 2000, p. 5.

¹¹ LYKKEN, D.T., *A tremor in the blood, uses and abuses of the lie detector*, New York, McGraw-Hill, Inc., 1981, 24.

¹² Deuteronomium, hoofdstuk 19, vers 15.

kan hebben. Ook was een bekentenis pas rechtsgeldig indien ze 24 uur na verlossing van de pijnbank werd bevestigd.¹³

Pas toen de Verlichting in de 18^e Eeuw haar intrede deed, dacht men terug aan de bevindingen van de oude Grieken en Romeinen, en lag de baan open voor verder onderzoek naar de (wetenschappelijk onderbouwde) detectie van de leugen. In de 19^e Eeuw startte psycholoog Angelo Mosso met zijn studie naar invloed van angst en emoties op het hart en op de zweetproductie, gemeten door bloeddruk en hartslag. Dit was een enorm belangrijke stap, hij maakte immers de bedenking dat de angst om ontmaskerd te worden een primair element is in de detectie van bedrog op een wetenschappelijke manier.¹⁴

Naast deze eerder wetenschappelijke benadering, stelde men in Frankrijk in 1789 “La Déclaration des droits de l’homme et du citoyen” op. In dit document wordt duidelijk gesteld dat geen dwangmaatregelen kunnen worden getroffen dan krachtens een wet. Bovendien schafte de nieuwe republiek Frankrijk de tortuur in onze streken af.

2.3. De leugen

Een ander aspect waarop ik kort wil ingaan is de leugen. Als het verhoor een instrument is tot ontdekking van de waarheid, dan verdient een beperkte aandacht voor zijn opponent tevens een plaats in dit onderzoek. Volgens Aldert Vrij kan liegen gedefinieerd worden als “een succesvolle of onsuccesvolle bewuste poging om een andere op het verkeerde spoor te brengen, zonder die ander daarover van te voren in te lichten”. (VRIJ, A., ‘Door de mand. Liegen en ontmaskeren van leugenaars: leugens en waarheden over de polygraaf’, in De Polygraaf, BOCKSTAELE, M., (ed), Brussel, Uitgeverij Politeia nv, 2000, p. 13.)

Als we deze definitie volgen, liegen we dus dagelijks, althans de meesten onder ons, iets wat ook is aangetoond door de studie van De Paulo en Kashy¹⁵. We zijn met andere woorden geoefende leugenaars.

Waarom liegt men nu zo veel? Er zijn verschillende redenen: men kan liegen om er zelf beter van te worden (bij een sollicitatie), om zichzelf te beschermen (uit schaamte), om sociale redenen (een cadeau leuker vinden dan het is), om anderen te beschermen (een alibi verstrekken) en ten slotte om een straf te ontlopen. Het zijn vooral de laatste twee soorten leugens waar men in de gerechtelijke wereld mee wordt geconfronteerd¹⁶.

¹³ PONSAERS, P., MULKERS, J. en STOOP, R., *De ondervraging, analyse van een politietechniek*, Antwerpen – Apeldoorn, Maklu, 2001, 15-16.

¹⁴ MATTE, J.A., *Forensic Psychophysiology Using the polygraph*, New York, J.A.M. Publications, 1996, 11-22.

¹⁵ DE PAULO, B.M. en KASHY, D.A., ‘Everyday lies in close and casual relationships’, *Journal of Personality and Social Psychology*, 1998, 74, (63) 63-79.

¹⁶ X, *Leestekst Polygraaf*, School voor Criminologie en Criminalistiek, p. 1.

2.4. Wettelijke bepaling

In België is er veel veranderd na de zaak Dutroux. De wet Franchimont werd immers ingevoerd, die voorziet in extra rechten voor het slachtoffer tijdens een gerechtelijk onderzoek, en wil tevens de rechten van de verdediging waarborgen.

In dit zogenaamde Post – Dutroux tijdperk wordt het verhoor geregeld door art. 47 bis in het Wetboek van Strafvordering. Dit artikel houdt de bepalingen in voor de ondervraging, waar het verhoor een onderdeel van is (infra.).

Art. 47 bis Sv.:

“Bij het verhoren van personen, ongeacht in welke hoedanigheid zij worden verhoord, worden ten minste de volgende regels in acht genomen:

1. Ieder verhoor begint met de mededeling aan de ondervraagde persoon dat:

a) hij kan vragen dat alle vragen die hem worden gesteld en alle antwoorden die hij geeft, worden genoteerd in de gebruikte bewoordingen;

b) hij kan vragen dat een bepaalde opsporingshandeling wordt verricht of een bepaald verhoor wordt afgenomen;

c) zijn verklaringen als bewijs in rechte kunnen worden gebruikt.

2. Eenieder die ondervraagd wordt, mag gebruik maken van de documenten in zijn bezit, zonder dat daardoor het verhoor wordt uitgesteld. Hij mag tijdens de ondervraging of later, eisen dat deze documenten bij het proces – verbaal van het verhoor worden gevoegd of ter griffie worden neergelegd.

3. Het proces – verbaal vermeldt nauwkeurig het tijdstip waarop het verhoor wordt aangevat, eventueel onderbroken en hervat, alsook beëindigd. Het vermeldt ook de bijzondere omstandigheden en alles wat op de verklaringen of de omstandigheden waarin zij is afgelegd, een bijzonder licht kan werpen.

4. Aan het einde van het verhoor geeft men de ondervraagde persoon het proces – verbaal van zijn verhoor te lezen, tenzij hij vraagt dat het hem wordt voorgelezen. Er wordt hem gevraagd of hij zijn verklaringen wil verbeteren of daaraan iets wil toevoegen.

5. Indien de ondervraagde persoon zich in een andere taal dan die van de procedures wenst uit te drukken, wordt ofwel beroep gedaan op een beëdigd tolk, ofwel worden zijn verklaringen genoteerd in zijn taal, ofwel wordt hem gevraagd zelf zijn verklaring te noteren. Indien het verhoor met behulp van een tolk wordt afgenomen, worden diens identiteit en hoedanigheid vermeld.

Wat moet worden opgemerkt, is dat er nergens in de bepalingen voorzien is in de aanwezigheid van een advocaat. Ook wordt het verhoor niet aan een bijzondere voorwaarden onderworpen, niet inzake tijdsduur en niet inzake methode, dus hoe men de voorschriften uit art. 47 bis Sv. invult, is onderhevig aan de invulling die de ondervragers er zelf aan geven.

Er kan tevens een onderscheid gemaakt worden tussen de ondervraging door de politie, en een ondervraging door de onderzoeksrechter in het kader van een gerechtelijk onderzoek. In dit onderzoek wil ik mij enkel focussen op het politiële verhoor, dus de onderzoeksrechter zal ik verder buiten beschouwing laten.¹⁷

De regelingen hebben betrekking op alle ondervragingen, ongeacht de hoedanigheid van de ondervraagde persoon. Bovendien zijn dit minimumrechten, het is dus mogelijk dat de ondervraagde persoon kan genieten van extra rechten, wel met deze beperking dat de waarheidsvinding niet in het gedrang komt. Tot slot is het belangrijk op te merken dat deze voorschriften niet absoluut zijn. Dit houdt in dat een schending ervan niet automatisch leidt tot een nietigheid van de ondervraging, de gevolgen van de schending moeten enkel worden bekeken in het licht van het recht van de verdediging.¹⁸

Hierbij aansluitend kan worden opgemerkt dat, hoewel men in België een zwijgrecht heeft, men niet verplicht is de ondervraagde hierop te wijzen. Een cautieplicht zoals in Nederland of in de Verenigde Staten van Amerika bestaat in België dus niet. De enige verplichting die ondervragers in ons rechtsstelsel hebben met betrekking tot dit onderwerp, is de ondervraagde erop wijzen dat zijn / haar verklaring als bewijs in rechte kan worden gebruikt. Hier staat wel tegenover dat een verdachte niet onder eed staat, en dus vrij is om te liegen tijdens een ondervraging. Sterker nog, een ondervraging van een verdachte onder eed is nietig, en de afgelegde verklaring verliest elke bewijskracht.¹⁹

Een concrete uitwerking van een te volgen verhoorprocedure kan dus niet worden gevonden in het Wetboek van Strafvordering. Dit kan evenmin gevonden worden in de Wet op het Politieambt. Onder het artikel met betrekking tot specifieke politieopdrachten wordt melding gemaakt van de politiële taak over te gaan tot verhoor, maar verdere opheldering gaat van deze wet niet uit.²⁰

¹⁷ VAN DEN WIJNGAERT, C., *Strafrecht, strafprocesrecht & international strafrecht*, Maklu, Antwerpen/Apeldoorn, 2006, 914 - 920.

¹⁸ Ibid., 914 - 920.

¹⁹ Ibid., 914 - 920.

²⁰ Wet op het Politieambt, 5.2.6., 5 augustus 1992

Een andere, beperkte bron van wetgevend kader, kan gevonden worden in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en Fundamentele Vrijheden. Artikel 3 van de verklaring stelt immers dat “niemand mag worden onderworpen aan folteringen, noch aan onmenselijke of vernederende behandelingen of straffen.”²¹

2.5. Onderscheid verhoor – ondervraging

Nu zowel de geschiedenis als de wettelijke omkadering van de ondervraging zijn geschetst, wordt het tijd een diepgeworteld misverstand op te helderen: verhoor en ondervraging zijn geen synoniemen. Ondervraging is een verzamelterm, en houdt zowel het verhoor, de intake – ondervraging en het interview in.²²

2.5.1. Het verhoor

Deze ondervragingsmodaliteit wordt specifiek geregeld door art. 47bis Sv., zoals hierboven uiteengezet. Deze formalisering wil de belangen van de verhoorde persoon verhogen, en wil ook de geloofwaardigheid van het proces – verbaal van het verhoor verhogen.²³ Het is op deze ondervragingsmodaliteit dat ik mij in de rest van dit onderzoek zal focussen.

2.5.2. De Intake – ondervraging

Deze ondervragingsmodaliteit kan worden gedefinieerd als een oriënterend vraaggesprek, voorafgaand aan het eigenlijke verhoor. Deze modaliteit heeft tot doel het gedrag van de te verhoren persoon te observeren, en vooral de verklaringsbereidheid te stimuleren. Aan de hand van een luchtig gesprek over alledaagse onderwerpen proberen de rechercheurs in te schatten wat de intelligentie, moraliteit en houding ten opzichte van de ondervragers is. Een andere belangrijke functie die de intake – ondervraging kan vervullen is het breken van de spanningsboog. Wanneer een verdachte wordt gearresteerd en naar het bureau wordt gebracht, zal bij hem de spanning opbouwen, wat niet optimaal is voor een vlot verhoor. In dit geval kan een luchtig gesprek voorafgaand aan het eigenlijke verhoor, de spanning breken, en zorgen voor een minder geladen sfeer tijdens het verhoor.²⁴

²¹ Art. 3, Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en Fundamentele Vrijheden, Rome, 1950.

²² PONSAERS, P., MULKERS, J. en STOOP, R., *De ondervraging, analyse van een politietechniek*, Antwerpen – Apeldoorn, Maklu, 2001, 32-35.

²³ TRAEST, P., ‘De bewijswaarde van een politieverhoor’, in *Het Politieverhoor*, VAN ELCHINGEN, S. (red.), Kessel-Lo, Centrum voor Politiestudies vzw, 1990, (129) 129-146.

²⁴ PONSAERS, P., MULKERS, J. en STOOP, R., *De ondervraging, analyse van een politietechniek*, Antwerpen – Apeldoorn, Maklu, 2001, 32-35.

Wel moet de grens tussen verhoor en intake – ondervraging worden bewaakt, deze modaliteit mag immers niet verworden tot een verkapt verhoor.²⁵

2.5.3. Het Interview

Deze laatste ondervragingsmodaliteit is de niet – formele bevraging van personen die mogelijk enige informatie kunnen aangeven die relevant is voor het onderzoek. Het belangrijkste onderscheid met het verhoor is dat het niet is onderworpen aan de formele plichtplegingen, en dat het focust op nevenaspecten van het onderzoek.²⁶

Het best gekende voorbeeld van deze ondervragingsmodaliteit is de zogenaamde buurtbevraging.

Het is natuurlijk ook mogelijk om een interview te hernemen in een formeel verhoor wanneer de inlichtingen die naar voor komen uit het interview van groot belang blijken te zijn voor het onderzoek.²⁷

2.6. Doel van het verhoor

In deze paragraaf wil ik nader toelichten wat het doel is van het verhoor. Het is duidelijk dat het verhoor tot doel heeft om informatie op te leveren die een bijdrage kan leveren aan het dossier over een bepaald misdrijf, maar waarnaar streven de rechercheurs meer concreet?

Uit eerder gevoerd onderzoek blijkt dat 38% van de ondervraagde speurders aangaf dat het ontdekken van de waarheid het belangrijkste doel was, gevolgd door het krijgen van een uitleg (24%), het bekomen van een bekentenis (12%) en het bekomen van bewijs (10%).²⁸

Deze bevindingen hebben een belangrijke implicatie. Het is immers zo dat het grote belang dat aan het vinden van de waarheid wordt gehecht, een zekere bescherming biedt tegen het streven naar een bekentenis ten koste van alles. Dit streven naar een bekentenis verblindt de verhoorder immers in zijn objectieve denkpatroon, wat resulteert in een zogenaamde confirmation bias. Dit begrip houdt in dat mensen de neiging hebben informatie in te winnen en te interpreteren die overeenkomen met hun overtuigingen, en doof worden voor

²⁵ PONSAERS, P., MULKERS, J. en STOOP, R., *De ondervraging, analyse van een politietechniek*, Antwerpen – Apeldoorn, Maklu, 2001, 32-35.

²⁶ Ibid., 32-35.

²⁷ Ibid., 32-35.

²⁸ WILLIAMSON, T.M., 'From interrogation to investigative interviewing; strategic trends in police questioning', *Journal of Community & Applied social Psychology*, 1993, 3, (89) 93.

argumenten die hun opvattingen weerleggen.²⁹ Dit principe kan ook resulteren in het hanteren van druk tijdens een verhoor, en kan valse bekentenissen uitlokken (infra).

2.7 Complexiteit van het verhoor

Een volgend punt waar ik de aandacht op wens te vestigen is de complexiteit van een verhoor. Intuïtief lijkt een verhoor een heel natuurlijke interactievorm, ware het niet dat de verhoorder met meerdere zaken tegelijk rekening moet houden. In dit onderdeel wil ik bronnen van complexiteit nagaan in een verhoorsituatie waarin de getuige of verdachte meewerkt. De aangehaalde complexiteit verhoogt dus nog drastisch wanneer men te maken krijgt met een persoon die het verhoor probeert te saboteren.

Zo moet een onderzoek zo objectief en neutraal mogelijk worden gevoerd, terwijl de verhoorsituatie een interactievorm is tussen minstens twee personen, die per definitie subjectief gekleurd is.³⁰ Dit subjectief aspect is immers eigen aan een interactie, zeker als het verhoor plaatsvindt in een gezonde sfeer.

De verhoorder moet ten allen tijde gefocust blijven op de verhoorstrategie die hij op voorhand heeft bepaald, en dit in een dynamisch gesprek met de andere. Daarnaast moet hij ook zijn verbale expressie afstemmen op de intellectuele capaciteiten van de verhoorde. Als die de bewoordingen van de verhoorder niet begrijpt, kan hij zich ongemakkelijk voelen, en zal er zeker geen relevant antwoord worden gegeven op de niet begrepen vraag. In België worden verhoren standaard niet opgenomen op video- of geluidsband, waardoor de verhoorder moet onthouden wat hij heeft gevraagd, en wat het gegeven antwoord was op de gestelde vraag, en dit met het oog op een latere rapportage van het verhoor.³¹ Tijdens de verhoren die ik vorig jaar in het kader van mijn stage heb bijgewoond, heb ik gemerkt dat de verhoorders met dit praktisch probleem op twee manieren kunnen omgaan. Een eerste manier is het volledige verhoor in zijn totaliteit afnemen, en tijdens het vragen en luisteren korte notities nemen, die na afloop van het verhoor door de rechercheur worden uitgeschreven. Vervolgens wordt de interpretatie van de verhoorder van het verhoor voorgelegd ter goedkeuring aan de verhoorde. Deze manier heeft als voordeel dat het verhoor weinig wordt onderbroken en dat het vlot en op een natuurlijke manier kan worden afgenomen. Nadeel is echter dat het uiteindelijk

²⁹ VRIJ, A., 'Het verhoren van verdachten', in *Het recht van binnen: psychologie van het recht*, VAN KOPPEN, P.J., Deventer : Kluwer, 2002, (699) 714.

³⁰ JACOBS, A., 'Een typologie van verhoor en verhoorders. De verhoorder: een bekentenis uit de praktijk', in *Politieverhoor en personality-profiling*, BOCKSTAELE, M. (ed), Brussel, Politeia, 2002, (113) 113-126.

³¹ KÖHNKEN, G., 'Interviewing Adults', in *Handbook of psychology in legal contexts*, BULL, R. en CARSON, D. (ed.), John Wiley & Sons Ltd, 1995, (215) 216-220.

resultaat heel sterk afhangt van de interpretatie van de verhoorder. Hij kan onbewust andere accenten leggen dan diegene die door de verhoorde werden gelegd. Op het eerste zicht zal dit niet veel verschillen van de mondelinge versie van het verhoor, maar dit kan een groot verschil betekenen voor personen die later het verhoor nalezen, zoals bijvoorbeeld de rechter. Zij lezen dan niet langer hetzelfde verhaal als dat wat de verhoorde vertelde in de verhoorkamer. Andere accenten kunnen immers een totaal ander licht op de zaak werpen.

Een tweede manier om een verhoor af te nemen, is het verhoor opdelen in kleine onderdelen, waarbij de antwoorden van de respondent telkens worden genoteerd. Dit heeft als voordeel dat het resultaat veel minder onbewust gekleurd wordt door de verhoorder, maar als nadeel dat alles veel minder natuurlijk aanvoelt. De verhoorde blijft zich bewust van het feit dat hij wordt verhoord door de politie, en dat zijn antwoorden tegen hem gebruikt kunnen worden in de rechtszaal. Dit heeft tot gevolg dat hij veel minder vrij zal antwoorden, en steeds op zijn hoede zal blijven.

Alsof deze hindernissen het nog niet moeilijk genoeg maken voor de verhoorder, moet hij niet alleen letten op verbale, maar ook op non verbale signalen die worden uitgezonden door de te verhoren persoon, en deze lichaamstaal op een juiste manier interpreteren en erop inspelen.³²

Al deze moeilijkheden zorgen ervoor dat de verhoorder uiteindelijk slechts 2/3 van de verschaft informatie zal verwerken in de schriftelijke neerslag van het verhoor, en dat er dus 1/3 van de aanwezige informatie wordt vergeten.³³

Niet alleen bij de verhoorder spelen informatiestorende processen een rol, ook de verhoorde maakt hier kennis mee. Het is immers onwaarschijnlijk dat personen die een gebeurtenis hebben meegemaakt, ook nog alle details van die gebeurtenis exact kunnen rapporteren in een voor hun ongewone situatie. De mate waarin een individu de details van een gebeurtenis zal onthouden hangt immers af van de vertrouwdheid van dat individu met de gebeurtenis. Als iemand het algemene verloop van een gebeurtenis kent, zal hij ook veel sneller details opmerken dan iemand voor wie alles volslagen nieuw is.³⁴

Zo is het ook logisch dat wanneer iemand zich in een gevaarlijke situatie bevindt, hij niet zal letten op details waarmee men later de dader kan identificeren, maar integendeel zijn prioriteiten zal stellen op zijn zelfbehoud en dan ook alle cognitieve inspanningen hierop zal richten, in plaats van het memoriseren van details die hem niet helpen te overleven. Als de

³² KÖHNKEN, G., 'Interviewing Adults', in *Handbook of psychology in legal contexts*, BULL, R. en CARSON, D. (ed.), John Wiley & Sons Ltd, 1995, (215) 216-220.

³³ Ibid., (215) 216-220.

³⁴ Ibid., (215) 216-220.

informatie niet ligt opgeslagen in het geheugen, kan geen enkele techniek, hoe gesofisticeerd ook, deze informatie tevoorschijn toveren.³⁵

Als er dan wel bruikbare informatie te vinden is in het geheugen, is het nog kwestie deze informatie tevoorschijn te halen. Hier ligt een nieuwe bron van vertekeningen en onvolledigheden. Verhoorde personen kunnen in de eerste plaats informatie bezitten zonder dat ze het beseffen, of de informatie verdrongen hebben. Om dit probleem op te lossen, kan men gebruik maken van een speciale verhoortechniek, de zogenaamde cognitieve interview techniek. Deze techniek is erop gericht personen te begeleiden in hun herinneringen, om zo het gebeuren waarover men meer wil weten te isoleren in het geheugen. Men wil de getuige terug door zijn ogen laten kijken naar de gebeurtenis op het ogenblik van de gebeurtenis. Men poogt met andere woorden de ondervraagde de gebeurtenis te laten herbeleven om op die manier details te onthullen waar men zich niet bewust van was. Hierop ingaan zou mij echter te ver leiden, en ik verwijs dan ook graag naar het boek van Milne en Bull over dit onderwerp.³⁶

Ten tweede kunnen personen informatie bezitten, maar verkiezen ze die voor zich te houden. Redenen hiervoor kunnen zijn dat personen de informatie niet relevant vinden voor het onderzoek, of ze het gênant vinden die informatie mee te delen aan een vreemd persoon. Bovendien wordt de detailgraad van de verklaring ook bepaald door het beeld dat men heeft van de rechercheur. Zo zal men heel weinig details geven over een bepaald aspect van een gebeurtenis als men denkt dat de verhoorder er alles van weet. Men zal het bijvoorbeeld onnodig vinden details te geven over de werking van het bankwezen als men verwacht dat de rechercheur alles weet van het onderwerp. In het dagelijkse leven is dit een normale manier om een gesprek te voeren, maar in een crimineel onderzoek kan elk verlies aan informatie een desastreus effect hebben op het verloop van het onderzoek.³⁷

Het verhoor moet dus gezien worden als een leerproces voor de verhoorde, waarbij de verhoorder voortdurend moet aangeven wat hij van hem verwacht, met name antwoorden die zo uitgebreid mogelijk zijn.

Wanneer er dus een beschouwing van het verhoor wordt gemaakt, is het dus van het grootste belang het te bekijken als een complex informatieverwerkingsproces, zowel voor de

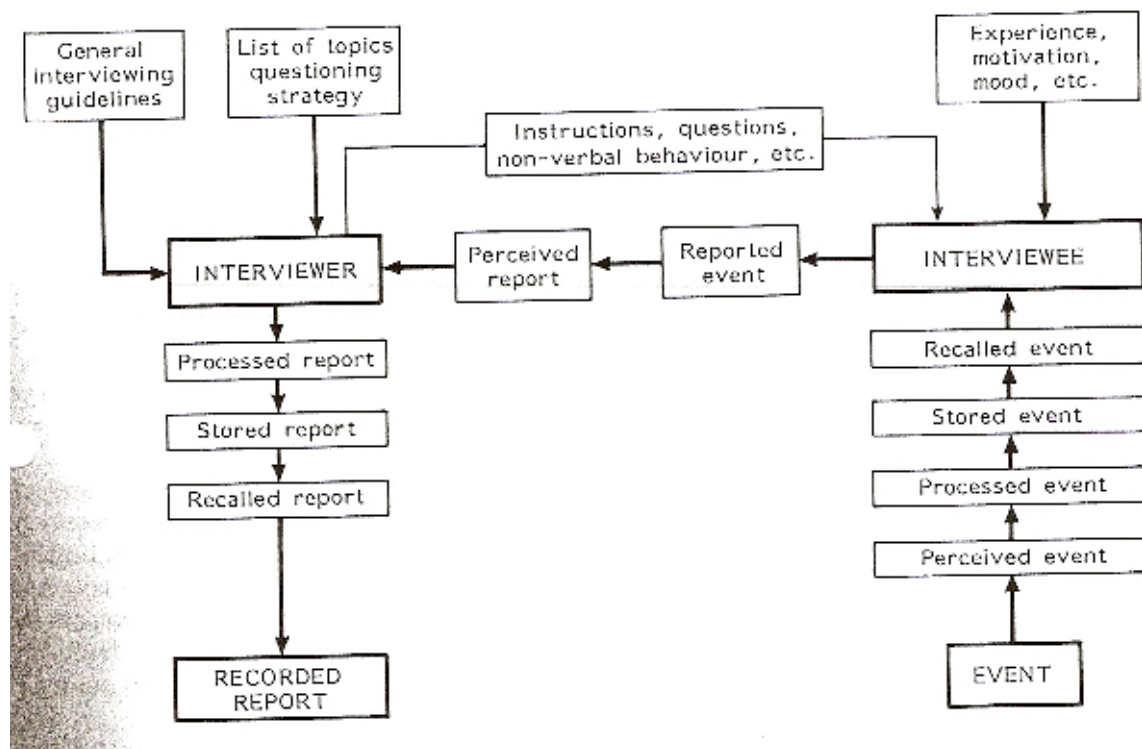
³⁵KÖHNKEN, G., 'Interviewing Adults', in *Handbook of psychology in legal contexts*, BULL, R. en CARSON, D. (ed.), John Wiley & Sons Ltd, 1995, (215) 216-220.

³⁶MILNE, R. en BULL, R., *Investigative interviewing : psychology and practice*, Chichester, Wiley, 1999, p. 223.

³⁷FISHER, R.P. en GEISELMAN, R.E., *Memory-enhancing techniques for investigative interviewing*, Springfield, Charles C. Thomas, 1992, p. 238..

verhoorde als voor de verhoorder, waar onbetrouwbaarheden en onvolledigheden onvermijdelijk deel van uitmaken.

Onderstaand schema van Köhnken verschaft een overzichtelijke voorstelling van de complexiteiten die gepaard gaan met deze informatie-uitwisselingen, en die ik hierboven heb besproken.³⁸

Figuur 1: verhoor als complex proces

2.8. Bekentenis

Zoals in punt 2.6. aangegeven is de bekentenis niet langer het belangrijkste doel van het verhoor, waar dit vroeger wel het geval was. Zo was in de Inquisitie immers de bekentenis het ultieme bewijs. Hoewel de rechercheurs nu vooral zouden moeten streven naar het reconstrueren van de waarheid, vormt een bekentenis toch altijd een mooie afronding van het onderzoek, het maakt de onderzoekscirkel als het ware rond.

In volgende paragrafen wil ik dan ook nagaan waarom mensen bekennen. Als men even de tijd neemt om bij het fenomeen ‘bekennen’ stil te staan, is het toch een opmerkelijk gegeven.

³⁸ KÖHNKEN, G., ‘Interviewing Adults’, in *Handbook of psychology in legal contexts*, BULL, R. en CARSON, D. (ed.), John Wiley & Sons Ltd, 1995, (215) 217.

Sociaal onwenselijk gedrag gaan opbiechten, schuld bekennen, goed wetende dat hierdoor een straf quasi onafwendbaar wordt, en waardoor niet alleen zichzelf maar ook aan de naaste omgeving schade wordt berokkend. En dit alles aan wildvreemden. Voor mij alvast een intrigerende kwestie.

In een tweede deel wordt ingegaan worden op de risico's die verbonden zijn aan een streven naar een bekentenis van de verhoorde. Het is relatief eenvoudig een feit te laten bekennen mits toepassing van bepaalde technieken, alleen is het dan maar de vraag hoeveel waarde aan de bekentenis moet worden gehecht. In deze context zal ik tevens nader ingaan op het begrip 'druk'.

2.8.1. Voorspellende indicatoren

In de eerste plaats moet worden begrepen dat de verhoorde een rationele mens is, die keuzes zal maken en kosten en baten van een bekentenis zal afwegen, maar dat hij niet geheel vrij is in die keuzes. Hij is immers tijdens een verhoor onderhevig aan fysische, psychologische en sociologische druk, gewoon door de impact dat het "verhoord worden door de politie" heeft op de meeste mensen.³⁹

Zo ontstaat er al een fysische druk door het gevoel niet meer weg te kunnen tijdens het verhoor en belemmerd te zijn in zijn bewegingsvrijheid. De psychologische druk spreekt voor zich, het is immers een bijzondere stresserende gelegenheid een verhoor af te leggen voor de politie, zowel voor de schuldige als de onschuldige. Ook mag de sociale druk niet worden onderschat, de meeste mensen denken immers nog steeds volgens het oude adagium: "Waar rook is, is vuur". Al deze factoren zorgen er dan ook voor dat het verhoor een bijzonder onaangename situatie is, waar personen zo snel mogelijk aan willen ontsnappen.

Wat zijn nu de indicatoren gebleken die het bekomen van een bekentenis waarschijnlijker maken? Om deze vraag te beantwoorden is het nodig een synthese te maken van verschillende studies die rond dit onderwerp zijn gevoerd en de significante gemeenschappelijke indicatoren eruit te distilleren.

In de eerste plaats wil ik de indicatoren aanduiden waarvan men heeft geloofd dat ze een invloed op de bekentenis uitoefenen, maar die Leo in zijn onderzoeken niet heeft kunnen bevestigen.⁴⁰

³⁹ IRVING, B. en HILGENDORF, L., *Police Interrogation: The Psychological Approach*, Royal Commission on Criminal Procedure, Research study no. 1, London, HMSO, 1980.

⁴⁰ LEO, R., 'Inside the interrogation room', *The journal of criminal law & criminology*, 86, 1996, (266) 266-303.

Zo werd gedacht dat de leeftijd een rol speelde, en een jongere verdachte sneller zou bekennen dan oudere verdachten. Ook had men de opvatting dat personen die nog geen eerder gerechtelijk contact hadden gehad met het gerecht, sneller zouden toegeven, ervaring zou met andere woorden een remmende factor voor het geven van een bekentenis zijn.

Leo komt in zijn onderzoek tot een totale ontkrachting van impact van alle sociologische variabelen op de bekentenis. Zo spelen klasse, ras, en gender geen rol in het bekomen van incriminerende informatie over de verhoorde.

Wat speelt volgens Leo dan wel een rol? Twee variabelen, die op hun beurt weer worden bepaald door andere variabelen. Deze twee doorslaggevende variabelen zijn in de eerste plaats het aantal technieken dat tijdens het verhoor worden toegepast, en in de tweede plaats de duur van het verhoor.⁴¹

2.8.1.1. Aantal gebruikte technieken

Ingaan op alle mogelijke verhoortechnieken zou mij in het kader van deze Masterproef te ver leiden, en daarom verkies ik meer algemeen te omschrijven wat het doel en de globale werking is van elke verhoortechniek.

Om dit te begrijpen moet de verhoorsituatie beschouwd worden als een tweestaps - proces⁴²: in de eerste plaats voelt de verhoorde persoon zich in zekere zin beklemd door de verhoorsituatie, hij zit als het ware in de val, en dit maken de verhoorders hem heel subtiel duidelijk. Op die manier ontstaat een zekere afhankelijkheid van de verhoorder, en het is dus in zekere zin een ongemakkelijke situatie die de verhoorde persoon zo snel mogelijk ongedaan wenst te maken. Dit kan het best worden geïllustreerd met een polygraaf - verhoor, een onderwerp dat ik in mijn Bachelorproef nader heb toegelicht. Dit specifieke verhoor gebeurt op volledig vrijwillige basis, en de persoon is ten allen tijde vrij te vertrekken. Toch is door de ruimtelijke inrichting van de verhoorkamer het psychologische heel moeilijk om op te stappen. Het verhoor vindt immers plaats in een volmaakt geluidsdichte kooi, met de verhoorder tussen de stoel van de verhoorde en de deur. In die ruimte dringt niks van geluid of zonlicht, of enig ander teken van leven binnen, en men voelt zich letterlijk afgesloten van de wereld. Door de strategische positie van de verhoorder is het bovendien allesbehalve evident om zomaar naar buiten te stappen. Indien men dit zou wensen, moet men eerst voorbij de verhoorder, wat een niet te onderschatten psychologische barrière vormt.

⁴¹ LEO, R., 'Inside the interrogation room', *The journal of criminal law & criminology*, 86, 1996, (266) 266-303.

⁴² KASSIN, S., LEO, R., MEISSNER, A., RICHMAN, K., COLWELL, L., LEACH, A.M. en LA FON, D., 'Police Interviewing and Interrogation: A Self-Report Survey of Police Practices and Beliefs', *Law and human behaviour*, 2007, <http://www.springerlink.com/content/23638u3777622757/fulltext.html> [03/11/07]

Een tweede algemene stap in elke verhoortechniek werd in beeld gebracht door Irving, namelijk de verhoorde overtuigen dat de voordelen van bekennen groter zijn dan de nadelen die eraan verbonden zijn.⁴³ Dit lijkt een logische stap, maar is allesbehalve evident als de mogelijke nadelen naderbij worden bekeken: een geldboete, gevangenisstraf, sociaal stigma, zowel voor de persoon zelf als voor zijn familie,...

Toch kan dit worden bereikt door de toepassing van vier principes:⁴⁴

1. voordelen van ontkenning reduceren
2. nadelen van ontkenning versterken/beklemtonen
3. voordelen van bekentenis versterken/beklemtonen
4. nadelen van ontkenning reduceren

Wanneer deze techniek, in één van de vele verschillende varianten die erop zijn ontwikkeld, op een correcte manier wordt toegepast, zal de verhoorde in de zogenaamde “confession phase” komen. Dit is de fase waarin de verhoorde begint te twijfelen aan zijn standpunt om te ontkennen of te zwijgen, en toch een bekentenis zal afleggen.⁴⁵ De verhoorder kan deze fase herkennen aan de zogenaamde “buy signs” die de verhoorde zal vertonen in deze fase.⁴⁶ Deze signalen komen overeen met de signalen die uitgestuurd worden door potentiële klanten wanneer ze bijna overtuigd zijn om een bepaald product te kopen. Dergelijke signalen kunnen zich op verschillende manieren uiten, zo kan de verdachte informatie vragen, bijvoorbeeld over de straf die hem te wachten zou staan indien hij zou bekennen.⁴⁷

Nu ik iets dieper ben ingegaan op de algemene werking van de verhoortechnieken, is de tijd rijp om te kijken naar de variabelen die bepalen hoeveel van dergelijke technieken tijdens een verhoor worden gebruikt. Het aantal technieken gebruikt tijdens een verhoor is immers een bepalende factor in het al dan niet bekomen van een bekentenis.

Deze variabelen zijn:

- ernst van het misdrijf
- ras van de verdachte
- sterkte van het bewijs tegen de verdachte

⁴³ IRVING, B., ‘Police interrogation: A case study of current practice’, *Royal commission on criminal procedure research*, 2, 1980.

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ MOSTON, S. en STEPHENSON, G., ‘The changing face of police interrogation’, *Journal of Community & Applied Psychology*, 3, 1993, (101) 104-105.

⁴⁶ ROYAL, R.F. en SCHUTT, S.R., *The gentle art of interviewing and interrogation*, New Jersey, Prentice-Hall, 1976, p. 116.

⁴⁷ Ibid.

In de eerste plaats is er de *ernst van het misdrijf*. Hoe ernstiger een misdrijf, hoe meer verhoortechnieken worden aangewend tijdens het verhoor. Er worden dus meer technieken gebruikt bij een geweldsdelict tegen personen dan bij een verdachte van een diefstal of van vandalisme.⁴⁸

In de tweede plaats is er het *ras van de verdachte*. Enige voorzichtigheid over deze variabele is echter geboden. In zijn onderzoek werd Leo immers geconfronteerd met een bijzonder kleine groep van niet - minderheden, anders gezegd blanken, het overgrote deel van zijn onderzochte verhoren waren met gekleurde verdachten (85%), wat de vergelijking bijzonder riskant en moeilijk maakt.⁴⁹ Meer algemeen moet ook rekening gehouden worden met de cultuurverschillen. Zo is het bijvoorbeeld gekend dat mensen met Islamitische roots veel minder bekennen dan Westerlingen. In hun cultuur is het immers een schande voor de familie wanneer ze bekennen aan vreemden. Zoals nog zal blijken worden meer technieken toegepast op mensen die niet meewerken met het onderzoek, dus kan dit ook een verklaring zijn waarom meer technieken worden toegepast op minderheden.

In de derde plaats speelt de *sterkte van het bewijs* een grote, misschien wel doorslaggevende rol. Wanneer er al een voldoende bewijs tegen een verdachte bestaat, is er minder nood aan verklaringen van de verdachte, de zaak is immers op zichzelf al voldoende sterk. In dat geval zullen er dus ook minder technieken moeten worden toegepast. De neiging van verhoorders om verhoortechnieken te gebruiken bij zaken met zwak tot middelmatig bewijs is tweemaal zo groot als bij zaken met een sterk bewijs.⁵⁰

Er bestaan verschillende vormen van bewijs. Zo kunnen we een onderscheid maken tussen:⁵¹

- direct bewijs, bijvoorbeeld in het bezit zijn van het gestolen goed
- getuigenverklaringen
- slachtofferverklaringen
- verklaringen van mededaders

In zijn studie ontdekte Moston dat in 54% van de bestudeerde gevallen er slechts één vorm van bewijs was tegen de verdachte. Indien dit bewijs direct is, dan gaven de verdachten in 50% van de gevallen een volledige bekentenis. De aanwezigheid van een onafhankelijke

⁴⁸ LEO, R., 'Inside the interrogation room', *The journal of criminal law & criminology*, 86, 1996, (266) 296-298.

⁴⁹ Ibid., (266) 296-298.

⁵⁰ Ibid., (266) 296-298.

⁵¹ MOSTON, S. en STEPHENSON, G., 'The changing face of police interrogation', *Journal of Community & Applied Psychology*, 3, 1993, (101) 108-111.

ooggetuige leidde in 40% van de gevallen tot een bekentenis, die van een slachtofferverklaring slechts in 30% van de gevallen. Een verklaring afkomstig van een mededader leidde in 36% van de gevallen tot een bekentenis.⁵² Deze resultaten zijn logisch, het is immers veel moeilijker om in te gaan tegen objectief materieel bewijs, dan tegen subjectief gekleurde getuigenverklaringen, zeker als de verklaring afkomstig is van het slachtoffer.⁵³ Ook hoeft de aanwezigheid van direct bewijs niet onmiddellijk te leiden tot het demoniseren van de verdachte. Denken we maar eens aan de typische verkrachtingszaak: er zijn sporen van de verdachte op het slachtoffer gevonden, maar of de seksuele interactie met toestemming van het slachtoffer was is daarom nog niet met zekerheid te stellen.

De meest effectieve manier om te komen tot een bekentenis blijkt een strategische aanwending van het bewijs te zijn. Zo moet voor aanvang van het verhoor zoveel mogelijk bewijs verzameld worden, zodat men eventuele contradicties in de verklaringen van de verdachte kan opmerken, en deze beweringen systematisch kan pareren met het beschikbare bewijs. Hierdoor zal de verdachte geloven of beseffen dat verdere ontkenning geen nut meer heeft, en zal hij opteren voor een andere strategie.⁵⁴

2.8.1.2. Lengte van het verhoor

De tweede doorslaggevende variabele in het voorspellen van een bekentenis is de lengte van het verhoor.⁵⁵

Er zijn drie variabelen die significant samenhangen met de lengte van het verhoor, namelijk

- ernst van het misdrijf
- succes van het verhoor
- het geslacht van het slachtoffer

Zo zal een rechercheur meer tijd spenderen aan het vinden van incriminerend bewijs tegen de verdachte in een ernstige zaak, dan wanneer de zaak als minder ernstig wordt gepercipieerd. Zo zal de kans op een langdurig verhoor (> 1 uur) tweemaal zo groot zijn in een ernstig misdrijf dan in een minder ernstige variant. De kans op een kort verhoor (< 30 min) daarentegen is 3 keer zo groot bij een licht misdrijf.⁵⁶

⁵² MOSTON, S., *Types of evidence and the outcome of interviews with suspects*, in voorbereiding.

⁵³ MOSTON, S. en STEPHENSON, G., 'The changing face of police interrogation', *Journal of Community & Applied Psychology*, 3, 1993, (101) 109-110.

⁵⁴ BULL, R. en MILNE, B., 'Attempts to improve the police interviewing of suspects', in , LASSITER, G.D. (ed.), *Interrogation, confessions and entrapment*, New York, Kluwer, 2007, p. 26.

⁵⁵ LEO, R., 'Inside the interrogation room', *The journal of criminal law & criminology*, 86, 1996, (266) 296-298.

⁵⁶ Ibid., (266) 296-298.

Ook is het zo dat bij succesvolle verhoren, of met andere woorden een verhoor waarbij men incriminerende informatie bekomt over de verdachte, de kans op een verhoor van meer dan een uur zes keer waarschijnlijker is dan bij een onsuccesvol verhoor, en hebben onsuccesvolle verhoren een dubbel zo grote kans om op minder dan een half uur afgerond te worden.⁵⁷

Tot slot speelt ook het geslacht van het slachtoffer een rol. Er werd immers gevonden dat verhoren van verdachten van misdrijven waarvan vrouwen het slachtoffer werden langer duurden. Deze bevinding moet echter wel bekeken worden in de methodologische beperkingen van Leo's onderzoek. Zo bestonden zijn bestudeerde verhoren vooral uit verkrachtigszaken, waardoor hij dus bijna uitsluitend werd geconfronteerd met zaken waarin vrouwen slachtoffer waren.⁵⁸

2.8.1.3. Interactie bewijs – ernst misdrijf

De interactie tussen de sterkte van het bewijs en de ernst van het misdrijf speelt ook een niet te verwaarlozen rol in de bekentenissen – dynamiek.

Zo bleek uit onderzoek dat wanneer bewijs sterk was, ontkenningen toenamen met de ernst van het misdrijf.⁵⁹

Deze bevinding heeft grote implicaties. Het is immers zo dat er een wijdverspreide opvatting heerst dat alleen de schuldigen zwijgen.⁶⁰ Bovendien worden niet toegestane verhoortechnieken vooral gebruikt bij zwijgende verdachten in ernstige zaken.⁶¹ In dergelijke gevallen kan het immers gebeuren dat men beroep doet op de “bekentenissen – specialist” van de dienst, iemand die de reputatie geniet om stress - bestendig te zijn en die ook in ongunstige omstandigheden tot een bekentenis kan komen.⁶²

De gevaren die aan dergelijke situaties zijn verbonden, zal ik bespreken in volgende paragraaf.

⁵⁷ LEO, R., 'Inside the interrogation room', *The journal of criminal law & criminology*, 86, 1996, (266) 296-298.

⁵⁸ Ibid., (266) 296-298.

⁵⁹ MOSTON, S, STEPHENSON, G., en WILLIAMSON, T., 'The effect of case characteristics on suspect behaviour during police questioning', *British Journal of Criminology*, 32, 1992, (23) 37.

⁶⁰ SHEPHERD, E., 'Resistance in interviews: the contribution of police perceptions and behaviour', *Criminological and Legal Psychology*, 18, 1993, (5) 7.

⁶¹ VRIJ, A., 'Het verhoren van verdachten', in *Het recht van binnen: psychologie van het recht*, VAN KOPPEN, P.J., Deventer : Kluwer, 2002, (699) 725.

⁶² BALDWIN, J., 'Police Interview Techniques. Establishing Truth or Proof?', *The British Journal of Criminology*, 1993, 33, (325) 348.

2.9. Valse bekentenissen

Wanneer men kost wat kost wil komen tot een bekentenis, dan is het risico reëel dat men wel een bekentenis bekommt, maar niet van de juiste persoon.

De bekendste illustratie van dit gevaar vormen de Guildford Four. Patrick Armstrong, Gerard Conlon, Paul Hill en Carole Richardson werden schuldig bevonden aan een bomaanslag in een pub in Guildford, die aan vijf mensen het leven kostte. Ze werden veroordeeld tot levenslange opsluiting, en dit op basis van een dossier dat volledig op bekentenissen steunde. Bekentenissen die gestart zijn bij Patrick Armstrong, en waarna de andere drie niet anders meer konden dan bekennen. Nader onderzoek leerde echter dat er iets vreemds aan de hand was met de bekentenis van Armstrong. De handgeschreven versie van het verhoor, volgens de agenten opgemaakt tijdens het verhoor, stemt overeen met de uitgetypte versie van het verhoor, en dit na de verbeteringen die aan deze versie werden aangebracht. Genoeg materiaal dus om te vermoeden dat Armstrong niet meer heeft gedaan dan een blanco papier ondertekenen.⁶³

Dat dit geen alleenstaand geval is, blijkt uit de vrijlating van veroordeelden van ernstige misdrijven in het Verenigd Koninkrijk, en dit omdat men niet langer zeker was van de authenticiteit van de bekentenissen die de verdachten hadden afgelegd.⁶⁴

Zoals in het vorige punt aangehaald is de kans dat er in ernstige zaken gezwegen wordt door de verdachte, groter dan in minder ernstige zaken. Bovendien zorgt dit zwijgen ervoor dat de rechercheurs geënerveerd raken, en zich een dominante verhoorstijl aanmeten, en het is aangetoond dat dergelijke stijl net nog meer ontkenning van de verhoorde zal veroorzaken.⁶⁵

Wanneer kan er nu gesproken worden van druk tijdens een verhoor? Volgens Leo indien één van de volgende voorwaarden aanwezig waren tijdens het verhoor:⁶⁶

1. de verhoorder heeft de verhoorde zijn rechten niet medegedeeld
2. de verhoorde kan geen beroep doen op zijn rechten
3. de verhoorder raakt de verhoorde aan op een onvriendelijke manier
4. de verdachte verkeert in duidelijke fysische of psychische pijn (al dan niet gerelateerd met de acties van de verhoorder)

⁶³ VAN MELKEBEEK, M., *Historische kritiek en postmoderne geschiedschrijving*, Academia Press, Gent, 2003, 211-215.

⁶⁴ WILLIAMSON, T.M., 'From interrogation to investigative interviewing; strategic trends in police questioning', *Journal of Community & Applied social Psychology*, 1993, 3, (89) 89.

⁶⁵ HOLMBERG, U. en CHRISTIANSEN, S., 'Murderers' and sexual offenders' experiences of police interviews and their inclination to admit or deny crimes', *Behavioral Sciences and the law*, 20, 2002, (31) 42.

⁶⁶ LEO, R., 'Inside the interrogation room', *The journal of criminal law & criminology*, 86, 1996, (266) 282.

5. de verhoorder dreigt met fysisch of psychisch leed
6. de verhoorder belooft de verdachte milder te behandelen in ruil voor medewerking
7. de verhoorder onthoudt de verhoorde noodzakelijkheden (water, voedsel, toegang tot toilet)
8. de verhoorstijl is vijandig
9. het verhoor duurde een onredelijk lange tijd (meer dan 6 uur)
10. de wil van de verdachte lijkt te zijn uitgeschakeld door een bepaalde factor of door combinaties van factoren

Een bekend voorbeeld van een verhoortechniek waaraan druk inherent is, is die van Inbau, Reid en Buckley. Dit is een harde techniek, die specifiek ontwikkeld is om een verdachte te breken en hem te forceren tot een bekentenis. De techniek bestaat uit 9 stappen die de verhoorder moet volgen:⁶⁷

1. Positieve confrontatie
2. in contact komen met de verdachte
3. hanteren van ontkenningen
4. weerleggen van de argumenten van de verdachte
5. vasthouden van de aandacht van de verdachte
6. inspelen op de gemoedstoestand van de verdachte
7. bespreekbaar maken van een bekentenis
8. mondelinge bekentenis
9. schriftelijke bekentenis

Deze methode bouwt dus ook verder op de reeds eerder aangehaalde omschrijving van alle verhoortechnieken als een tweestaps – proces (supra).

Het probleem met deze methode is dat ze erop is gericht de weerstand van de schuldige te breken om te komen tot een bekentenis. Ze houdt geen rekening met het feit dat ook de weerstand van onschuldigen kan worden gebroken, waardoor een valse bekentenis kan worden bekomen. Bovendien is het ook zo dat het toepassen van leugens en bedrog tijdens een verhoor enerzijds het vertrouwen aantast dat het publiek heeft in de politie, anderzijds zal

⁶⁷ VRIJ, A., 'Het verhoren van verdachten', in *Het recht van binnen: psychologie van het recht*, VAN KOPPEN, P.J., Deventer : Kluwer, 2002, (699) 700-706.

de verdachte rancuneus worden ten opzichte van de politie en alle verdere medewerking opzeggen als hij merkt dat hij onheus werd behandeld.⁶⁸

Inbau, Reid en Buckley mogen dan wel stellen dat de techniek alleen mag worden toegepast als de schuld van de verdachte zo goed als vast staat, en zeggen dat ze alle vertrouwen hebben in het feit dat de agenten zich voldoende bewust zijn van het gevaar dat eraan verbonden is, hun stelling wordt niet bevestigd. Integendeel zelfs, de gemeenschap van de ordehandhavers heeft altijd weigerachtig gestaan om onder ogen te zien dat mentaal gezonde mensen valse bekentenissen afleggen, tenzij ze gemarteld worden.⁶⁹

Om tegemoet te komen aan de kritieken die werden geformuleerd op de techniek van Inbau, Reid en Buckley, ontwikkelde Grano een “mentale vrijheidstest”. Deze meer filosofische en gesofisticeerde versie van de benadering van Inbau, Reid en Buckley gaat na of de druk tijdens het verhoor voor de gemiddelde persoon die qua leeftijd, fysiek voorkomen en mentale abnormaliteiten overeenkomt met de verhoorde, draagbaar is. Is dit het geval, dan mag de verhoortechniek toegepast worden.⁷⁰

Zoals reeds aangehaald speelt ook het proces van de “confirmation bias” een rol in de potentiële druk tijdens een verhoor. (supra)

De duur van het verhoor werd reeds aangehaald als voorspellende indicator voor het bekomen van een bekentenis. Dit is correct, maar de keerzijde van de medaille is dan ook dat met de lengte van het verhoor niet alleen de kans op een bekentenis toeneemt, maar ook de kans op een valse bekentenis.⁷¹

Bovendien gaat men er ook te vaak van uit dat mensen niet willen spreken tijdens een verhoor, terwijl men vergeet dat mensen niet altijd in de mogelijkheid verkeren om te spreken. Zo kan een verdachte gewoon bepaalde zaken niet weten, terwijl de verhoorders vermoeden dat men het wel weet. Dan zal men het zwijgen of ontkennen van de verdachte interpreteren als onwilligheid, terwijl het in werkelijkheid onwetendheid is. Deze twee dimensies van weerstand tijdens het verhoor worden schematisch voorgesteld in volgende figuur.⁷²

⁶⁸ VRIJ, A., ‘Het verhoren van verdachten’, in *Het recht van binnen: psychologie van het recht*, VAN KOPPEN, P.J., Deventer : Kluwer, 2002, (699) 700-706.

⁶⁹ KASSIN, S., LEO, R., MEISSNER, A., RICHMAN, K., COLWELL, L., LEACH, A.M. en LA FON, D., ‘Police Interviewing and Interrogation: A Self-Report Survey of Police Practices and Beliefs’, *Law and human behaviour*, 2007, <http://www.springerlink.com/content/23638u3777622757/fulltext.html> [03/11/07]

⁷⁰ GRANO, J., ‘Voluntariness, Free Will, and the law of confessions’, *Virginia Law Review*, 1979, 65, 906.

⁷¹ KASSIN, S., LEO, R., MEISSNER, A., RICHMAN, K., COLWELL, L., LEACH, A.M. en LA FON, D., ‘Police Interviewing and Interrogation: A Self-Report Survey of Police Practices and Beliefs’, *Law and human behaviour*, 2007, <http://www.springerlink.com/content/23638u3777622757/fulltext.html> [03/11/07]

⁷² SHEPHERD, E., ‘Resistance in interviews: the contribution of police perceptions and behaviour’, *Criminological and Legal Psychology*, 18, 1993, (5) 7.

Figuur 2: de twee dimensies van weerstand van de verhoorde

Ik heb tot nu de aandacht gericht op de valse bekentenissen die het resultaat zijn van druk uitgeoefend tijdens het verhoor. Er zijn echter nog tal van andere redenen voor valse bekentenissen. Zo onderscheiden Ofshe en Leo vijf soorten valse bekentenissen⁷³:

- vrijwillige valse bekentenissen: deze komen tot stand zonder enige druk uitgeoefend op de verdachte. Hiervoor bestaan tal van redenen: beroemd willen worden, iemand anders willen beschermen, werkelijkheid en fantasie door elkaar halen, ...
- aan politiedruk gerelateerde gedwongen valse bekentenissen: deze categorie komt overeen met de gehanteerde verhoortechnieken door de politie
- door stress veroorzaakte gedwongen valse bekentenissen: ontstaan louter door de verhoorsituatie op zich, men bevindt zich in een vreemde omgeving, zonder te weten wat er gaat gebeuren, en men wil ontsnappen aan die situatie door eender wat te bekennen
- valse bekentenissen door overredingskracht: de politie heeft de verhoorder zozeer aan het twijfelen gebracht, mogelijks ook door bewijs dat de verhoorde verdacht maakt, dat de verhoorde niet langer uitsluit dat hij het misdrijf heeft gepleegd en het nadien heeft

⁷³ OFSCHE, R. J. en LEO, R. A., 'The social psychology of police interrogations. The theory and classification of true and false confessors', *Studies in Law, Politics and Society*, 16, 1997, 189-251.

verdrongen of een black – out heeft gehad. Dit lijkt misschien ongeloofwaardig, maar de mogelijkheid ervan werd aangetoond door een experiment. Zo werden proefpersonen ervan beschuldigd een bepaalde knop op een toetsenbord te hebben ingedrukt, terwijl ze dit niet hadden gedaan. Wanneer ze werden geconfronteerd met een (valse) getuige die beweerde hen de toets te zien hebben indrukken, bekende 65% van de proefpersonen een gedraging die ze niet hadden gesteld.⁷⁴

- Valse bekentenissen door overredingskracht, aangevuld met politiedruk: de verdachte is niet helemaal zeker meer van zijn onschuld, maar wil nog steeds niet bekennen, waarbij de politie hem met politiedruk over de streep zal trekken

De beste bescherming tegen valse bekentenissen is natuurlijk het vermijden van druk tijdens het verhoor, maar een extra veiligheid kan gevonden worden in het bewijs. Eigenlijk kan een bekentenis niet als bewijs dienen, als er geen informatie voorhanden is om een bekentenis te controleren.⁷⁵

Een opmerking die wordt gemaakt door Chan is ook een vermelding waard. Zij stelt immers dat rechercheurs wel degelijk beseffen dat (gewelddadige) druk tijdens het verhoor niet de beste manier is om tot waardevolle bekentenissen te komen. Volgens haar gaan de rechercheurs de verdachte laten zweten en hem hard aanpakken als een straf voor zijn gedrag.⁷⁶

⁷⁴ KASSIN, S.M. en KIECHEL, K.L., 'The social psychology of false confessions: Compliance, internalization, and confabulation'. *Psychological Science*, 1996, 7, (125) 125-128.

⁷⁵ VRIJ, A., 'Het verhoren van verdachten', in *Het recht van binnen: psychologie van het recht*, VAN KOPPEN, P.J., Deventer : Kluwer, 2002, (699) 722.

⁷⁶ CHAN, J., 'Backstage Punishment: Police violence, occupational culture and criminal justice', in *Violence and police culture*, COADY, T., Victoria, Melbourne University Press, 2000, (85) 85-108.

3. Moraal

In dit hoofdstuk wil ik dieper ingaan op de rol die moraal kan spelen in het politieke verhoor.

In de eerste plaats zal ik de moraal in het algemeen toelichten zodat duidelijk is wat onder dit fluïde begrip wordt verstaan, om vervolgens te gaan kijken naar twee klassieke benaderingswijzen van moraal, zijnde het utilitarisme en het deontologisme.

Tot slot van dit hoofdstuk zal meer concreet worden ingegaan op de rol die de moraal kan spelen in een verhoor aan de hand van het “Dirty Harry Problem”.

3.1. Moraal algemeen

Door te oordelen over gedragingen van anderen zeggen we iets over onszelf, hierdoor geven we blijk van onze visie over goed en verantwoord gedrag. Hieruit blijken onze meningen over goed en kwaad, die kunnen worden samengevat onder het begrip “moraal”.⁷⁷

Vaak is ook het onderscheid tussen moraal en ethiek niet helemaal duidelijk en worden beide begrippen door elkaar gebruikt. Ze dekken echter beiden een andere lading. Onder moraal verstaan we immers het geheel van opvattingen over goed of kwaad in een groep of in een individu, waar ethiek slaat op het vak dat de moraal bestudeert. Ethiek is dus met andere woorden de studie van de moraal.⁷⁸

Men mag echter niet besluiten dat moraal louter een zaak van de mens als individu is, wel integendeel. De opvoeding speelt een cruciale rol voor de vorming van de moraal van een individu, zeker omdat de opvoeding reeds start vanaf de geboorte, waardoor de waarden meegegeven in de opvoeding kritiekloos worden opgenomen.⁷⁹

Via de opvoeding, het onderwijs en omgang met groepsgenoten worden opvattingen over goed en kwaad ingeprent in het individu, en deze opvattingen gaan een geweten vormen. Eerst zal het kind luisteren naar dat geweten omdat er anders straf volgt of om aardig gevonden te worden door anderen. Wanneer men echter geestelijk volwassen wordt, zal men de waarde van de morele regels leren kennen, en dit los van het eigenbelang.⁸⁰

De nood aan moraal voor de mens is eigen aan de openheid van de mens naar de wereld. Hiermee wordt bedoeld dat de mens niet gezegend is met bepaalde biologische fysieke voordelen, zoals de andere dieren (zo wordt de haas zijn gedrag bepaald door zijn snelheid, gehoor en de kleur van zijn vacht), maar in zijn voortbestaan moet voorzien door creatief te zijn en gebruik te maken van zijn brein. Hierdoor is de mens niet beperkt door zijn

⁷⁷ DUPUIS, H., *Over Moraal*, Amsterdam, Uitgeverij Nieuwezijds, 1998, 7.

⁷⁸ Ibid., 11.

⁷⁹ Ibid., 7.

⁸⁰ Ibid., 14-15.

biologische eigenschappen, en kan hij elk gedrag stellen die hij maar wil. Hij kan de wereld naar zijn hand zetten, en moet dagelijks meerdere keuzes maken die een grote impact kunnen hebben op zijn verdere leven. Dit is een voordeel ten opzichte van de andere dieren wiens gedrag bepaald wordt door hun biologische sterktes. Maar, aan elk voordeel hangt ook een nadeel. Zo kunnen de vele keuzes de mens opzadelen met heel veel twijfel: is de keuze wel de juiste? Het is van het grootste belang de beste keuze te maken, en hiervoor biedt de moraal een houvast, ze kan de keuzes structureren en er een richting aan geven.⁸¹

De concrete inhoudt van de moraal ontstaat door gecumuleerde ervaringen, reeds van in de Oudheid. Zo was het voor onze voorouders uiterst nadelig om groepsleden te vermoorden. Hierdoor had de groep minder leden, en werd ze dus verzwakt in jacht en in conflicten met andere groepen. Hierom werd moord binnen de groep niet getolereerd, en op deze manier zou een eerste vorm van moraal zijn ontstaan. De moraal kan dan opgevat worden als regels die het moesten toelaten om als groep in harmonie samen te leven. Dit kan worden geïllustreerd met de Codex Hammurabi (3000 v. Chr.) en de Tien geboden (zesde eeuw v. Chr.).⁸²

Het meest basale morele principe is dus het principe van het niet schaden van de groepsleden, maar daarnaast werd ook voorzien in een aantal regels over eigendom, ouderschap en voortplanting.⁸³

De moraal begint dus waar de verbondenheid met een of andere groep begint.⁸⁴

Er kunnen drie elementen van moraal worden onderscheiden:⁸⁵

1. *de geest van discipline:*

dit betreft de imperatieve kwaliteit van de regels, wat inhoudt dat de regels dwingend zijn die ons gedrag modelleren.

2. *de inhoud :*

alleen handelingen die onpersoonlijke en boven – individuele doeleinden hebben zijn moraal

3. *de autonomie van de wil:*

naarmate de mens meer weet over de moraal van zijn samenleving, zal hij bevrijd worden en er ook vrijwillig mee instemmen

⁸¹ DUPUIS, H., *Over Moraal*, Amsterdam, Uitgeverij Nieuwezijds, 1998, 15-16.

⁸² Ibid., 17-18.

⁸³ Ibid., 17-18.

⁸⁴ DURKHEIM, E., *Over Moraliteit*, Meppel, Boom, 1977, 63.

⁸⁵ Ibid., 17-20.

Het komt er alles bij elkaar beschouwd dus op neer dat bij keuzes de mens gestuurd wordt door de moraal, en dat het eigenbelang zal gerelativeerd worden omdat grotere belangen op het spel staan.

Natuurlijk zijn er niet alleen goede moralen geweest doorheen de geschiedenis, er zijn ook slechte moralen geweest die de overleving van de groep beperken, maar dergelijke vormen zijn gedoemd verloren te gaan.⁸⁶

Moraal ontstaat dus uit gecumuleerde ervaringen over het leven in een groep, die vervolgens worden geïnterpreteerd en vertaald naar algemene regels en praktische aanwijzingen.⁸⁷

Dit in beschouwing houdend kan moraal beschouwd worden als een levensstrategie, die de beste overlevingskansen voor de groep die ze volgt, inhoudt. Zo is het bekend dat in vroegere tijden hoogbejaarde eskimo's ervoor zouden hebben gekozen om op een ijsschots weg te drijven op zee en zo vredig te sterven, waardoor meer voedsel aanwezig was voor de jongere leden van de groep.⁸⁸

Hoewel elke cultuur dezelfde grote morele beginselen zal bezitten, mag niet de fout worden gemaakt te stellen dat er maar één absolute moraal is. Elke cultuur zal eigen accenten leggen, en zal eigen keuzes maken, en dit in functie van de concrete omstandigheden van de omgeving waarin de cultuur zich heeft ontwikkeld. Iemand die dit niet inziet en een absolute moraal wil opdringen, gemeenschappelijk voor alle culturen, miskent juist de menselijke eigenschap waardoor de moraal in de eerste plaats is ontstaan: het verstandelijke vermogen waardoor we de enorme keuzevrijheid hebben.⁸⁹

Sommige delen van de moraal werden in het verleden zo belangrijk geacht dat ze ook werden neergeschreven. De reeds hierboven vermeldde Codex Hammurabi en de 10 geboden vormen hier een illustratie van, maar zeker ook de hedendaagse wetgeving. Rechtsnormen die ten grondslag liggen aan de wetgeving zouden dus altijd bestaan, ook al worden ze niet in een wettelijke vorm gegoten.⁹⁰ Zowel recht en moraal zien beiden de mens als een bron van waarde en daarom als drager van subjectieve rechten. Toch is er een belangrijk onderscheid tussen beiden: rechtsnormen worden gemaakt, daar waar ethische normen worden gevonden.⁹¹

Toch moet hierbij een bedenking worden gemaakt, rechtsnormen zijn niet alleen een uiting van de heersende moraal, maar ook van de heersende machtsverhoudingen. Er bestaat ook een

⁸⁶ DUPUIS, H., *Over Moraal*, Amsterdam, Uitgeverij Nieuwezijds, 1998, 17-18.

⁸⁷ Ibid., 18.

⁸⁸ Ibid., 23.

⁸⁹ Ibid., 28-29.

⁹⁰ Ibid., 49-50.

⁹¹ RAES, K., *Tegen betere wetten in, een ethische kijk op het recht*, Gent, Academia Press, 2003, 100-101.

interactie tussen recht en moraal, zo bakent het gebruik van dwangmiddelen de ethische bevoegdheid van het recht af.⁹²

Bovendien bestaat er een strikte scheiding tussen recht en moraal. Het is immers een juridisch recht om immoreel te handelen. Een brug tussen recht en moraal wordt dan geslagen door legitimiteit.⁹³

Dat de eerste vormen van morele regels terug te vinden zijn in de 10 geboden is niet toevallig, in zekere zin is moraliteit immers vergelijkbaar met religie. De moraal zegt immers ook hoe mensen zich horen te gedragen, en hoe ze het goede kunnen doen. Het enige verschil tussen de twee is dat religie door haar karakter onttrokken wordt aan rationele kritiek, terwijl dit niet het geval is met de moraal. Het derde element van de moraal, de autonomie van de wil, zorgt ervoor dat mensen kunnen nadenken over die moraal, en ook kunnen verwerpen als ze vinden dat de moraal niet langer geschikt is in hun samenleving.⁹⁴

Moraal wordt door Durkheim ook bestempeld als “*consience collective*”, omdat iedereen die integraal deel uitmaakt van dezelfde cultuur dezelfde moraal zal delen. De samenleving moet volgens hem dan worden beschouwd als een collectief verwerkt milieu, waarin de mensen zich de heersende morele regels eigen maken door de observaties ervan. Door de gewoonte omtrent deze regels wordt de verplichting geïnternaliseerd, en zullen de regels spontaan worden uitgevoerd.⁹⁵ De samenleving, of de nood om samen te leven, riep dus de nood aan de morele regels in het leven, en tegelijkertijd zorgt diezelfde samenleving ervoor dat die morele regels worden geïnternaliseerd in de individuen die erin leven.

Dit is ook de reden waarom de samenleving, terwijl ze toch boven ons staat en een doel vormt waarvoor we ons als mensen moeten inzetten, goed en wenselijk kan schijnen, ze zit immers in alle vezels van ons wezen, en bezit dus wezenlijke kenmerken die we aan morele doeleinden hadden toegekend. De samenleving kan dan worden gezien als een geheel van opvattingen die door het individu tot uiting komen, en binnen al die ideeën neemt de moraal een centrale, sturende plaats in.⁹⁶

Die internalisering van moraal is noodzakelijk om effectief te zijn, wanneer men de morele opvattingen niet langer als evidenties beschouwd, zullen ze ook niet langer in staat zijn het gedrag van individuen te sturen.⁹⁷

⁹² RAES, K., *Tegen betere wetten in, een ethische kijk op het recht*, Gent, Academia Press, 2003, 4-5.

⁹³ Ibid., 100-101.

⁹⁴ DURKHEIM, E., *Over Moraliteit*, Meppel, Boom, 1977, 22.

⁹⁵ Ibid., 10-13.

⁹⁶ Ibid., 88-92.

⁹⁷ Ibid., 130.

Daarom ook zullen veranderende sociale omstandigheden leiden tot een veranderende moraal, maar zoals hierboven aangegeven zullen alleen die morele regels overeind blijven die het goede voor de groep beogen. Dit is ook de basis voor de anomie – theorie van Durkheim: in tijden van crisis zal het morele bewustzijn zich niet snel genoeg aan de snel veranderende sociale omstandigheden aanpassen, waardoor de moraliteit blijft steken in het verleden en de mensen geen aangepaste moraal meer hebben om op terug te vallen.⁹⁸

Moraal is dus alles bij elkaar beschouwd een soort houvast, een richtingwijzer die ons gedrag en onze keuzes stuurt in die richting die voor de volledige groep het voordeligste is, maar wat te doen als goeddoen voor bepaalde mensen leidt tot schade voor anderen?

Een illustratie van dit morele dilemma vinden we in een situatie die in de post - Dutroux – periode bijzonder relevant is geworden: een kinderverkrachter keert na het uitzitten van zijn straf terug naar de maatschappij, en gaat wonen in een buurt. Moet de overheid de privacy van de persoon respecteren en hem een volwaardige tweede kans bieden, of moet ze de buurt inlichten over zijn verleden? Een bijzondere netelige kwestie, die naar gelang de verschillende morele benaderingswijzen op een andere manier opgelost zal worden (infra).

In de Verenigde Staten is deze vraag reeds beantwoord. Via een overheidssite kan iedereen gaan controleren of in een bepaalde buurt personen wonen die een strafblad hebben.⁹⁹

Deze verschillende benaderingswijzen zal ik in de volgende paragrafen nader belichten. Het gaat om het deontologisme van Kant en het utilitarisme van Bentham en Milne.

3.2. Deontologisme

3.2.1. Algemeen en oorsprong

Het deontologisme vindt men ook vaak terug onder de naam “Kantianisme”, en dit naar de grondlegger van deze morele benaderingswijze. Binnen Kant’s benadering komt moraliteit voor uit de rede, en niet uit traditie, intuïtie of emoties. Het is dus een theorie die gebaseerd is op verplichtingen.¹⁰⁰

⁹⁸ DURKHEIM, E., *Over Moraliteit*, Meppel, Boom, 1977, 10-13.

⁹⁹ United States Department of Justice: <http://www.nsopr.gov> [11/03/08]

¹⁰⁰ BEAUCHAMP, TL en CHILDRESS, JF, ‘Moral Theories’, in *Principles of Biomedical Ethics*, BEAUCHAMP, TL en CHILDRESS, JF, Oxford, University Press, (337) 348-355.

Deze benadering is ontstaan in de periode na de Franse Revolutie, een periode waarin massa's individuen voor het eerst in lange tijd hun persoonlijke vrijheid roken. Dit was natuurlijk een positieve evolutie, maar wanneer vrijheidsdrang ongecontroleerd om zich heen grijpt in een samenleving, vormt ze een gevaar voor het voortbestaan ervan. Vrijheid is een waardevol goed, maar zonder een zekere mate aan discipline en regels is een samenleving gedoemd om in te storten. Daarom was het voor Kant dan ook van het grootste belang om de mensen opnieuw op hun verantwoordelijkheid te wijzen, en duidelijke grenzen te trekken. Voor Kant stond vrijheid dan ook gelijk aan verantwoordelijkheid voor eigen daden.¹⁰¹

Moreel handelen is volgens deze benadering dan hetzelfde als handelen overeenkomstig de geldende verplichtingen, die men "maximes" noemt, wat staat voor universeel geldende principes. Voorbeelden van dergelijke maximes zijn dat je niet mag liegen, en misschien wel de meest typerende uitspraak voor deze benadering: een persoon is geen middel om een doel te bereiken, maar is een doel op zich.¹⁰²

Een maatstaaf die Kant tevens hanteerde om de goedheid van een regel te toetsen, kan als volgt worden samengevat: handel slechts volgens die stelregel waarvan je zou willen dat hij tot algemene wet is. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat deze regel slechts geldt voor zover het respect aanwezig blijft voor de categorische imperatief of voor de 'onvervreembare' rechten van de mens, onafhankelijk van de gevolgen hiervan.¹⁰³

Het mensbeeld is dan ook rationeel, de mensen zijn volgens de benadering in staat hun gedrag te conformeren naar de regels, kunnen weerstaan aan de verlangens die zij zouden voelen. Handelen moet dus gebeuren in overeenstemming met, en omwille van de regel om moreel te zijn. Wanneer de mens dan autonoom handelt, wat inhoudt dat hij zich de morele regels eigen maakt, en bewust handelt in navolging van die regels, zal hij respect en waardigheid verwerven. Wanneer hij zich daarentegen laat leiden door emoties of andere gevoelens, wordt hij als zwak beschouwd, en verliest alle waardigheid. Dit impliceert dat wanneer een mens wordt gedreven door irrationele motieven, hijzelf ook op zijn beurt irrationeel wordt. Dit laatste noemt Kant heteronomie.¹⁰⁴

De mens beseft dus dat hijzelf het doel is van de natuur, en geen middel om een doel te bereiken, maar om dat besef te bereiken moet de mens zich ontdoeken van de dwang van de natuur (dus de emoties en zintuigen bannen) en zich opwerken tot een zedelijk wezen. Dit

¹⁰¹ VAN DER WAAL, 'Grote lijnen in Kants kleine werken', *Filosofie Magazine*, 3, 2001, 58-59.

¹⁰² BEAUCHAMP, TL en CHILDRESS, JF, 'Moral Theories', in *Principles of Biomedical Ethics*, BEAUCHAMP, TL en CHILDRESS, JF, , Oxford, University Press, (337) 348-355

¹⁰³ RAES, K., *Tegen betere wetten in, een ethische kijk op het recht*, Gent, Academia Press, 2003, 97.

¹⁰⁴ BEAUCHAMP, TL en CHILDRESS, JF, 'Moral Theories', in *Principles of Biomedical Ethics*, BEAUCHAMP, TL en CHILDRESS, JF, , Oxford, University Press, (337) 348-355

houdt dan ook in dat de mens zich houdt aan de maximes, hierdoor zal hij niet alleen zichzelf als doel herkennen, maar ook anderen als doel beschouwen. Wie bereid is zijn eigen vrijheid te beperken en andermans vrijheid te erkennen, bespoedigt de vrede, die voor de ontplooiing van de mens noodzakelijk is. Het loskomen van de natuur is dus een basisvoorwaarde voor een rechtsstaat, en in het verlengde daarvan, voor wereldvrede.¹⁰⁵

Dat binnen deze morele benadering de nadruk ligt op starre regels en plichten, is te illustreren aan de hand van de bekende 19^e eeuwse roman *Jane Eyre*, geschreven door Charlotte Brontë. Het verhaal handelt over een arm meisje dat gouvernante wordt bij een rijke heer, Rochester. Beiden worden verliefd op elkaar, en besluiten te trouwen, tot wordt onthuld dat Rochester al een vrouw heeft. Zowel Jane als de heer reageren anders op de situatie. Daar waar Rochester de situatie eerder utilitaristisch zal benaderen (infra), kiest Jane resoluut voor de deontologische visie. Hoewel Rochester voorstelt te verhuizen naar het buitenland, om zo toch samen te kunnen zijn, verwerpt Jane dit aanbod met klem, hoezeer dit haar ook kwetst. Haar moraal staat niet toe wat haar hart zo graag zou willen, en zij beschouwt moraal juist als een richtingwijzer in tijden waarin emoties de mens overspoelen. De moraal speelt voor haar dus de rol van de betogelaar van het lichaam, een vat vol emoties. De regels kunnen misschien onaangenaam zijn, maar het is de weg naar het ‘goede leven’. Bovendien biedt het in grote mate duidelijkheid, het maakt menselijk gedrag voorspelbaar.¹⁰⁶

Donagan en Rawls werkten verder op deze Kantiaanse benadering, en ontwikkelden de doctrine van de “deontologische beperkingen”, wat inhoudt dat men andere mensen nooit als middel mag beschouwen om een doel te bereiken, ook al zou dergelijke handeling goede resultaten opleveren voor de totale groep. Deze visie staat dan ook lijnrecht tegenover het utilitarisme (infra).¹⁰⁷

Het grote voordeel van deze benadering is dat de maximes geldig zijn voor alle gelijkaardig situaties, waardoor het personen duidelijk is hoe ze zich in dergelijke situaties moreel verantwoord moeten gedragen. Bovendien gelden de regels voor iedereen, er worden geen uitzonderingen getolereerd.¹⁰⁸

¹⁰⁵ VAN DER WAAL, ‘Grote lijnen in Kants kleine werken’, *Filosofie Magazine*, 3, 2001, 58-59.

¹⁰⁶ DUPUIS, H., *Over Moraal*, Amsterdam, Uitgeverij Nieuwezijds, 1998, 86-89.

¹⁰⁷ BEAUCHAMP, TL en CHILDRESS, JF, ‘Moral Theories’, in *Principles of Biomedical Ethics*, BEAUCHAMP, TL en CHILDRESS, JF, , Oxford, University Press, (337) 348-355

¹⁰⁸ Ibid., (337) 348-355

3.2.2. Kritieken

Deze benadering kent echter een grote beperking: wat als twee conflicterende maximes tegelijkertijd gelden? Volgens de theorie is elk maxime absoluut, en zijn ze allemaal evenwaardig. Toch gebeurt het in het dagelijkse leven vaak dat er conflicterende maximes tezelfdertijd voorkomen. Hoe de rationele mens, die zijn volledige handelen op deze maximes heeft afgesteld, uit dergelijke patsstelling moet raken, is niet aangegeven in de theorie.¹⁰⁹

Tevens is het zo dat te veel de nadruk wordt gelegd op regels en verplichtingen die te allen tijde moeten worden nageleefd, zonder enige invloed van gevoelens of emoties. Dit is perfect mogelijk wanneer op een professionele manier moet worden gehandeld, maar binnen familiale of vriendschappelijke relaties lijkt dit een pak minder evident.¹¹⁰

Ook zijn de regels afkomstig van een autoriteit (meestal wordt hiervoor naar God gewezen) die buiten het individu staat, wat impliceert dat de ruimte voor eigen beoordeling en keuzevrijheid wordt beperkt en voor toetsing van de regels al helemaal geen ruimte is. Hierdoor moeten individuen niet zelfstandig kritisch redeneren, waardoor verantwoordelijkheid voor gedrag kan worden ontlopen door te verwijzen naar maximes.¹¹¹

Durkheim stelt ook dat het deontologisme veeleer het morele bewustzijn zal beschrijven, dan dat het er een verklaring voor biedt.¹¹²

Een andere kritiek die men wel eens hanteert tegen het deontologisme, is het ‘moral fanaticism’, wat inhoudt dat men individuele mensenrechten zal claimen tegen de rest van de wereld.¹¹³

Tot slot is het ook zo dat deze benadering slechts algemene kapstokken aanbiedt, zonder een concreet houvast te reiken aan de mensen. Hiermee wordt bedoeld dat Kant wel een aantal algemene principes aanreikt die men moet volgen, maar door de algemeenheid van die principes kan men er niet veel mee aan in concrete situaties. Het dagelijkse leven volgt immers geen algemene principes. Het is dus erg onpraktisch om enkel met deze benadering van moraal in het leven te staan.¹¹⁴

¹⁰⁹ BEAUCHAMP, TL en CHILDRESS, JF, ‘Moral Theories’, in *Principles of Biomedical Ethics*, BEAUCHAMP, TL en CHILDRESS, JF, , Oxford, University Press, (337) 348-355

¹¹⁰ Ibid., (337) 348-355

¹¹¹ DUPUIS, H., *Over Moraal*, Amsterdam, Uitgeverij Nieuwezijds, 1998, 86-89.

¹¹² DURKHEIM, E., *Over Moraliteit*, Meppel, Boom, 1977, 96.

¹¹³ RAES, K., *Tegen betere wetten in, een ethische kijk op het recht*, Gent, Academia Press, 2003, 97.

¹¹⁴ BEAUCHAMP, TL en CHILDRESS, JF, ‘Moral Theories’, in *Principles of Biomedical Ethics*, BEAUCHAMP, TL en CHILDRESS, JF, Oxford, University Press, (337) 348-355.

3.2.3. Impact op verhoor

In de eerste plaats moet de impact van het Kantianisme op de strafrechtsbedeling in het algemeen worden beschouwd. Zo zal in navolging van Kant elke overtreding moeten worden bestraft, ongeacht de consequenties.¹¹⁵

Kant had dus geen oren naar verzachtende omstandigheden of de penitentiële overbevolking. Meer concreet toegespitst op het verhoor houdt het deontologisme in dat men te allen tijde de rechten van de verdachte moet respecteren, hem altijd de waarheid moet vertellen, en dat men de verdachte nooit als middel mag zien om de waarheid te achterhalen, wat als een doel van het verhoor kan worden gezien. Dat de verhoorde ook kan liegen maakt geen enkel verschil uit.

Bovendien mag men zich tijdens een verhoor ook niet laten leiden door emoties, wat inhoudt dat men in alle zaken, ongeacht de omstandigheden of de kenmerken van de zaak, het verhoor op een zelfde manier zal uitvoeren.

Een Kantiaans verhoor zal dus mechanisch zijn, waarbij de regels strikt moeten worden gevolgd, verdachten niet als doel mogen worden gezien, en emoties absoluut gebannen moeten worden uit de verhoorkamer.

3.3. Utilitarisme

3.3.1. Algemeen en oorsprong

Een synoniem voor deze morele benadering is ook “consequentialisme”, en kan getypeerd worden als een gevolg – effecttheorie. Binnen deze benadering zal men dan ook focussen op de *gevolgen* van gedragingen, en dit in tegenstelling tot het deontologisme, waar de gevolgen volledig buiten beschouwing werden gelaten.¹¹⁶

De grondlegger van het utilitarisme is Jeremy Bentham, tevens de bedenker van de koepelgevangenis, of het panopticum, die leefde in de tweede helft van de 18^e Eeuw, en het begin van de 19^e Eeuw.¹¹⁷

Diens gekende zinsnede “*the greatest happiness for the greatest number*”, vat zijn morele opvattingen, en dus ook de opvattingen van de utilitaristen perfect samen. Voor hem waren beslissingen loutere rekensommen van de kosten en de baten die samen hingen met de te

¹¹⁵ BEYENS, K., ‘Straffen in Theorie en Praktijk’, in *Straffen als sociale praktijk, een penologisch onderzoek naar straftoemeting*, BEYENS, K., Brussel, VUB Press, 2000, (199) 205.

¹¹⁶ BEAUCHAMP, TL en CHILDRESS, JF, ‘Moral Theories’, in *Principles of Biomedical Ethics*, BEAUCHAMP, TL en CHILDRESS, JF, Oxford, University Press, (337) 340-348.

¹¹⁷ FEARN, N., ‘Moraal: een kwestie van hedonistisch calculeren’, *Filosofiemagazine*, 8, 2001, 31-34.

nemen beslissing, wat hij de “hedonistische rekenmethode” noemde. Intenties zijn dan ook niet van tel, alleen het resultaat telt.¹¹⁸

Voor Bentham was morele oprechtheid niet meer dan een bepaalde situatie creëren en een paar kenmerken de overhand geven, liever dan een beslissing te baseren op plichten of gehoorzaamheid aan de goden. Een gedraging die mensen gelukkig maakte en hen plezier verschaft was volgens hem dan ook moreel juist. Deze gelijkstelling tussen geluk en plezier was echter niet helemaal waterdicht, wat ook blijkt uit de levenswijze van Bentham zelf, zijn grootste geluk bestond immers uit twaalf uur per dag werken aan wetteksten. Daarom moet volgens Mill dan ook een onderscheid worden gemaakt tussen hogere en lagere vormen van genot.¹¹⁹

Het doel van handelen is om geluk te produceren, en het overtreden van regels hoeft niet altijd negatieve gevolgen te hebben. De utilitaristen doen wat de deontologen niet durven: naar de regels zelf kijken, en ze opzij durven zetten als er goede argumenten voor bestaan. Het redeneren en het afwegen van kosten en baten staat dus centraal.¹²⁰

Volgens Bentham is straffen enkel toegestaan als het tot doel heeft om groter onheil te voorkomen. In de vier volgende situaties kan er geen sprake zijn van een straf:¹²¹

1. de straf is ongegrond (er is geen te voorkomen onheil)
2. de straf is ineffectief (straf heeft geen preventieve werking op onheil)
3. de straf zou te duur uitvallen (grotere nadelen door te straffen dan door niet te straffen)
4. de straf is nodeloos (onheil zal vanzelf overgaan, ook zonder straf)

Het is dan ook een grote verdienste geweest van het utilitarisme dat ze het katholieke taboe hebben doorbroken, het wees de mensen erop dat de aarde geen voorportaal van de hemel is, en dat iedereen van zijn beperkte tijd hier het beste moest maken. De mensen hoefden niet langer dogmatische regels te volgen om in het hiernamaals gelukkig te zijn, ze moesten integendeel tijdens hun verblijf op aarde het geluk nastreven. Wanneer die handelingen dan het grootste geluk voor het grootste aantal mensen realiseren zijn ze moreel rechtvaardig.¹²²

Zoals in de paragraaf over het deontologisme werd aangegeven, kan ook een voorbeeld van utilitaristisch redeneren gevonden worden in de roman “Jane Eyre”, geschreven door

¹¹⁸ FEARN, N., ‘Moraal: een kwestie van hedonistisch calculeren’, *Filosofiemagazine*, 8, 2001, 31-34.

¹¹⁹ Ibid., 31-34.

¹²⁰ DUPUIS, H., *Over Moraal*, Amsterdam, Uitgeverij Nieuwezijds, 1998, 89-92.

¹²¹ BEYENS, K., ‘Straffen in Theorie en Praktijk’, in *Straffen als sociale praktijk, een penologisch onderzoek naar straftoemeting*, BEYENS, K., Brussel, VUB Press, 2000, (199) 213.

¹²² MEESTER, F. en MEESTER M., ‘Cees Maris over het utilitarisme: “Voor Bentham waren de mensenrechten onzin, metafysica”’, *Filosofiemagazine*, 8, 2001, 36-37.

Charlotte Brontë. Heer Rochester zal reageren op de hierboven beschreven situatie door zich af te vragen wie er schade zou ondervinden van zijn vlucht met Jane naar het buitenland. Hij stelt dat Jane naar de rede moet luisteren, en haar dogmatische verhaal moet laten varen. Voor Rochester staat het redeneren dus centraal, en telt het resultaat. Als daarvoor regels moeten worden gebroken, moet dat dan maar.¹²³

Dit resulteert dan ook in de utilitaristische stelling dat de beste gedraging die gedraging is die het beste resultaat oplevert voor elke betrokken partij.¹²⁴ De utilitaristen gaan dus uit van het mensbeeld dat alle mensen hedonistisch zijn ingesteld en streven naar genot, en vermijden van pijn.¹²⁵ Men ziet de burger als het ware als nutsmaximeerder.¹²⁶

Een vraag die wel moet worden gesteld, is welke gedragingen dan als beste moeten worden beschouwd. Een antwoord op deze vraag bestaat uit twee delen, aan de ene kant zijn er de gedragingen die waarden nastreven die intrinsiek goed en onafhankelijk zijn van de persoon die ze stelt. Klassiek werden dergelijke waarden beperkt tot de eng hedonistische beschouwing: louter geluk en plezier waren de na te streven waarden. Recenter echter zijn de waarden aangepast tot vriendschap, gezondheid, kennis, succes, verstand en goede relaties, waardoor de enge genots – opvatting werd verlaten.¹²⁷

Aan de andere kant zijn er de gedragingen die waarden nastreven die niet intrinsiek goed zijn en afhangen van de persoon die ze stelt, maar die goed worden omdat ze de verlangens van zoveel mogelijk mensen bevredigen.¹²⁸

Op die manier is het utilitarisme een heel democratische benadering, elk individu telt even veel mee in de morele calculus, en het zal het mogelijk maken om te komen tot een interpersoonlijke vergelijking en optelsommen van geluk te maken.¹²⁹

¹²³ DUPUIS, H., *Over Moraal*, Amsterdam, Uitgeverij Nieuwezijds, 1998, 89-92.

¹²⁴ BEAUCHAMP, TL en CHILDRESS, JF, 'Moral Theories', in *Principles of Biomedical Ethics*, BEAUCHAMP, TL en CHILDRESS, JF, Oxford, University Press, (337) 340-348.

¹²⁵ Ibid., (337) 340-348.

¹²⁶ RAES, K., *Tegen betere wetten in, een ethische kijk op het recht*, Gent, Academia Press, 2003, 50.

¹²⁷ BEAUCHAMP, TL en CHILDRESS, JF, 'Moral Theories', in *Principles of Biomedical Ethics*, BEAUCHAMP, TL en CHILDRESS, JF, Oxford, University Press, (337) 340-348.

¹²⁸ Ibid., (337) 340-348..

¹²⁹ RAES, K., *Tegen betere wetten in, een ethische kijk op het recht*, Gent, Academia Press, 2003, 95-97.

Het utilitarisme steunt op vier basisprincipes:¹³⁰

- Principe van de consequentie: dit principe houdt in dat iets waarde krijgt op grond van reële gevolgen, en dus niet op basis van hypothetische gevolgen. Geluk is dan datgene wat ons *reëel* bevredigt. De persoonlijke overtuiging is niet doorslaggevend.
- Principe van nut: gedragingen moeten zo worden gesteld dat de beschikbare middelen zo nuttig mogelijk worden aangewend, en dit om het best mogelijke reële resultaat te bereiken.
- Principe van de lust: altijd datgene nastreven wat het meeste geluk opbrengt, en het minste frustraties met zich meebrengt.
- Sociaal principe: het effect moet ervaren worden door het grootst mogelijk aantal mensen.

Wel moet men binnen het utilitarisme een onderscheid maken tussen handelings- en regelutilitarisme.¹³¹

Het handelingsutilitarisme zal zich richten op concrete situaties. Wanneer een gedraging in een bepaalde concrete omstandigheid het nuttigst is, moet ze worden toegepast. Wanneer een arts bijvoorbeeld weet dat een diagnose een patiënt en zijn omgeving heel erg ongelukkig zal maken, en er aan de mededeling van de diagnose geen voordelen voor de patiënt en zijn omgeving zijn verbonden, zal hij volgens de handelingsutilitaristen mogen liegen tegen de patiënt. In het concrete geval zal de leugen veel meer voordelen opleveren dan de waarheid zeggen, en dus is de arts moreel gerechtvaardigd om te liegen.¹³²

Het regelutilitarisme daarentegen gaat zich focussen op de gevolgen van het volgen van algemeen geldende regels. Op het eerste zicht lijkt deze benadering sterk aan te leunen bij het deontologisme, maar dat dit niet het geval is, blijkt uit de voorwaarden waaraan dergelijke regels moeten voldoen. De regels moeten immers utilitaristisch opgemaakt zijn, het zijn met andere woorden regels die hun nut al hebben bewezen, en zullen net om die nuttigheid worden gevolgd, en niet omdat ze van een autoriteit afkomstig zijn (deontologisme). Deze regels zullen dan moeten worden gevolgd ongeacht de concrete situatie. Om aan te pikken bij het voorbeeld gegeven bij het handelingsutilitarisme, zal volgens deze opvatting de dokter niet mogen liegen tegen de patiënt, ook al zou dat in dit concrete geval het minste schade opleveren. De regelutilitaristen beargumenteren echter dat wanneer een dokter tegen een

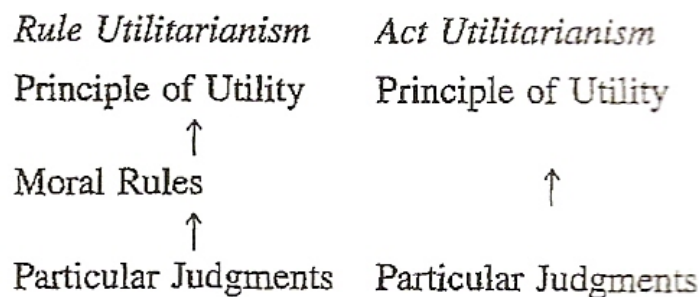
¹³⁰ BEAUCHAMP, TL en CHILDRESS, JF, 'Moral Theories', in *Principles of Biomedical Ethics*, BEAUCHAMP, TL en CHILDRESS, JF, Oxford, University Press, (337) 340-348.

¹³¹ Ibid., (337) 340-348.

¹³² Ibid., (337) 340-348.

patiënt zou liegen, het vertrouwen van de patiënt in de dokter zou geschonden zijn, en dat niemand nog dokters zou vertrouwen, wat op lange termijn rampzalig zou zijn voor de gezondheidszorg. Hoewel men dus op het eerste zicht zou zeggen dat liegen tegen de patiënt het meeste voordelen biedt, wegen deze voordelen niet op tegen de enorme nadelen die een vertrouwenscrisis tussen artsen en patiënten zou berokken.¹³³

Het onderscheid tussen daad- en regelutilitarisme wordt tevens schematisch voorgesteld in onderstaande figuur.¹³⁴

Figuur 3: onderscheid daad – regelutilitarisme

3.3.2. Kritieken

Een eerste grote kritiek op het utilitarisme ligt in de manier waarop wordt bepaald welke gedragingen moreel gerechtvaardigd worden, en welke niet. Deze manier heb ik hierboven beschreven onder de naam “hedonistisch calculeren”, en voelt heel mechanisch aan. Alles is materiaal voor calculatie, waardoor het utilitarisme nogal “plat” is. Dit wordt perfect geïllustreerd door een voorbeeld uit Bentham’s leven. Toen zijn beoogde aanstaande bruid zijn huwelijksaanzoek afwees, schreef hij onaangedaan terug: “Het spijt mij, maar ik heb het nog een keer nagerekend en we zijn toch echt voor elkaar bestemd”.¹³⁵

Het is zo dat het utilitarisme de moraal op een rationele manier probeert te verklaren, maar er alle specifieke kenmerken aan ontnemt door de wezenlijke begrippen van de moraal te verlagen tot het peil van economische technieken.¹³⁶

¹³³BEAUCHAMP, TL en CHILDRESS, JF, ‘Moral Theories’, in *Principles of Biomedical Ethics*, BEAUCHAMP, TL en CHILDRESS, JF, Oxford, University Press, (337) 340-348.

¹³⁴*Ibid.*, (337) 343.

¹³⁵MEESTER, F. en MEESTER M., ‘Cees Maris over het utilitarisme: “Voor Bentham waren de mensenrechten onzin, metafysica”’, *Filosofiemagazine*, 8, 2001, 36-37.

¹³⁶DURKHEIM, E., *Over Moraliteit*, Meppel, Boom, 1977, 96.

Bovendien is het zo dat deze zienswijze het mogelijk maakt dat het plezier van de meerderheid dat van de minderheid kan wegdrücken. Als men de lijn doortrekt kan men perfect een individu opofferen voor het plezier van de grote massa, en wordt het Romeinse “Brood en Spelen” moreel gerechtvaardigd.¹³⁷ Het is immers makkelijk in te zien dat de utilitaristen in de problemen komen wanneer verschillende groepen andere vormen van geluk nastreven, en vooral wanneer het geluk van de ene groep ligt in het leed van de andere.¹³⁸

Bentham poogde deze kritiek te counteren door de intensiteit en de duur van de ervaring mee in rekening te brengen: het lijden van de ongelukkige in de arena zal dan niet langer opwegen tegen het kortstondige geluk van de toeschouwers. Men voelt intuïtief aan dat die oplossing niet waterdicht is, zo zal het voor de leeuwen werpen van een persoon opnieuw gerechtvaardigd worden als het aantal toeschouwers toeneemt.¹³⁹ Het is dan ook duidelijk dat Bentham’s oplossing in de hedendaage maatschappij helemaal voorbij gestreefd is, dankzij de bestaande massamedia lopen de toeschouwersaantallen immers zonder enig probleem op tot boven het miljoen.

Dit opofferen van groepen personen voor het geluk van de grote groep wordt vertaald door het begrip “Moral Mostrosity”. Hieruit kan ook worden afgeleid dat het doel de middelen heiligt.¹⁴⁰

Naast de mogelijke ontsporingen die in het hedonistische calculeren besloten liggen, is ook het calculeren op zich niet altijd even evident. Er moet immers een vergelijking gemaakt worden tussen verschillende interpersoonlijke ervaringen en voorkeuren, wat enkel mogelijk is door de ervaringen en voorkeuren te gaan kwantificeren, waardoor men de intrinsieke kwaliteiten uit het oog verliest. Dit kwantificeren roept op zijn beurt weer een aantal vragen op:¹⁴¹

- Experience machine: wat als de gelukservaring irreëel is?
- Offensive tastes: wat als de gelukservaring ethisch schokkend is?
- Adaptive tastes: wat als de lustervaring bestaat door gebrek aan kennis van de bestaande alternatieven?

¹³⁷ MEESTER, F. en MEESTER M., ‘Cees Maris over het utilitarisme: “Voor Bentham waren de mensenrechten onzin, metafysica”’, *Filosofiemagazine*, 8, 2001, 36-37.

¹³⁸ FEARN, N., ‘Moraal: een kwestie van hedonistisch calculeren’, *Filosofiemagazine*, 8, 2001, 31-34.

¹³⁹ MEESTER, F. en MEESTER M., ‘Cees Maris over het utilitarisme: “Voor Bentham waren de mensenrechten onzin, metafysica”’, *Filosofiemagazine*, 8, 2001, 36-37.

¹⁴⁰ RAES, K., *Tegen betere wetten in, een ethische kijk op het recht*, Gent, Academia Press, 2003, 93-98.

¹⁴¹ *Ibid.*, 93-98.

- Cheap tastes ↔ Expensive tastes: wat als de ene persoon veel sneller gelukkig is dan de andere persoon?

Niets is dus nog heilig, en alles is mogelijk naargelang de omstandigheden. Dit is een vatstelling die aantoont dat ieder van ons in bepaalde omstandigheden dingen zal doen die hij vooraf niet mogelijk had geacht. Dit wordt perfect aangetoond door het voorbeeld van het vuurpeloton. In dit voorbeeld trekt een persoon door een oerwoud, en komt terecht in een dorp waar een vuurpeloton 10 mensen onder schot houdt. De bevelhebber wil het vuurpeloton terugtrekken en 9 mensen sparen, op voorwaarde dat de avonturier één dorpeling neerschiet. De dood van de ene persoon zal minder leed veroorzaken dan de dood van 10 personen, dus is hij volgens de utilitaristen verplicht een onschuldig persoon neer te schieten, waarbij geen enkele rekening wordt gehouden met de gewetensrust van de persoon die de trekker moet overhalen.¹⁴²

Dit voorbeeld toont duidelijk aan dat mensenlevens bijna letterlijk tegen elkaar moeten worden afgewogen, en de vraag is maar of men dit mag verlangen van personen die niet op dergelijke situaties zijn voorbereid. Hierop kom ik nog terug in het stuk over het “Dirty Harry probleem” (infra).

Een andere kritiek op het utilitarisme kan worden samengebond onder de term “heiligengedrag”. Dit is een term die wil aangeven dat het utilitarisme te veel vraagt van mensen. Aangezien alles wordt bekeken in termen van het maximaliseren van nut, zal men van mensen een nobel, zelfopofferend gedrag verwachten, niet alleen verwachten maar ook bijna eisen. Zo zal gedrag dat beschouwd wordt als heldhaftig, en wordt geprezen door het publiek, door de utilitaristen tot standaard worden gebombardeerd. Hierdoor zal men te veel gaan verwachten van de mens dat hij zich gedraagt als een heilige, zonder persoonlijke doelen en interesses. Dit zou erop neerkomen dat men verwacht van mensen dat ze belangeloos organen afstaan aan personen die er nood aan hebben, of nog extremer, verwachten dat oudere ongeneeslijke zieke personen niet langer de zorg innemen die kan worden gebruikt om een persoon te redden die nog overlevingskansen heeft, maar zichzelf opofferen en sterven.¹⁴³

Veralgemeend kan dan worden gesteld dat het grote probleem met het utilitarisme de fundering ervan is. Het vertrekpunt is niet het individu, maar de totale samenleving, die

¹⁴² FEARN, N., ‘Moraal: een kwestie van hedonistisch calculeren’, *Filosofiemagazine*, 8, 2001, 31-34.

¹⁴³ BEAUCHAMP, TL en CHILDRESS, JF, ‘Moral Theories’, in *Principles of Biomedical Ethics*, BEAUCHAMP, TL en CHILDRESS, JF, Oxford, University Press, (337) 340-348.

dankzij het hedonistisch calculeren het afwijkende individu kan wegdrukken, en dit op een enorm mechanische manier. Voor individuele mensenrechten is dus geen plaats. Bovendien gaan utilitaristen ervan uit dat mensen het eigen geluk nastreven. Dit is begrijpelijk, maar als dit zo is, is het nog maar de vraag waarom ze de moeite zouden doen om tevens het geluk van anderen na te streven. Dit zou misschien kunnen verklaard worden als men aanneemt dat mensen ook eigen geluk halen uit het geluk van anderen. Indien men deze redenering volgt, en zo dus normen uit feiten gaat afleiden, gaat men in de fout, en bezondigt men zich aan de zogenaamde *naturalistic fallacy*.¹⁴⁴

3.3.3. Impact op verhoor

De impact van het utilitarisme op het verhoor ligt na de uiteenzetting over het utilitarisme voor de hand. Wanneer men grotere schade kan voorkomen door tijdens het verhoor hard op te treden, zal dit moreel gerechtvaardigd zijn. Het is zelfs de plicht van de verhoorder om dit te doen.

Niet alleen kan het moreel gerechtvaardigd worden om de regels waaraan het verhoor moet voldoen te overtreden, op basis van het utilitarisme kan zelfs foltering worden gerechtvaardigd. Men gaat uit van de premisse dat foltering van terroristen de mensen een pak leed kan besparen, en dat het leed van honderden of duizenden niet opweegt tegen het leed van één gemartelde terrorist.

Plato zei al in 509 v. Chr. dat er soms moet worden gekozen voor de “minst kwade optie”:

“Er zijn twee kwaden, het plegen van onrechtvaardigheden of het ondergaan van onrechtvaardigheden, en we bevestigen dat het plegen van onrechtvaardigheden een groter, en het ondergaan van onrechtvaardigheden een kleiner kwaad (lesser evil) is.” (PLATO, Gorgias, in KENNEDY, R.G., ‘Can interrogation be morally legitimate?’, <http://www.usafa.edu/isme/JSCOPE03/Kennedy03.html> , [05/03/08]; eigen vertaling.).

Toch moeten vooraleer over te gaan tot folteren een aantal zaken worden nagaan:¹⁴⁵

- De verdachte terrorist moet informatie bezitten
- Het folteren moet een meerwaarde geven aan de kwaliteit van de informatie

¹⁴⁴ MEESTER, F. en MEESTER M., ‘Cees Maris over het utilitarisme: “Voor Bentham waren de mensenrechten onzin, metafysica”’, *Filosofiemagazine*, 8, 2001, 36-37.

¹⁴⁵ WYNIA, M., ‘Consequentialism and harsh interrogations’, *The American Journal of Bioethics*, 2005, 5, (4) 4-6.

- De lange termijn - effecten van het folteren moeten in rekening worden gebracht (reactie publieke opinie, vertrouwen van burgers in overheid die foltert, reactie van “terreurlanden”,...)

Deze voorwaarden worden nog verder aangevuld door Kennedy, die bij de drie bovenstaande nog volgende onderstaande voorwaarden voegt:¹⁴⁶

- Proportionaliteit: er moeten serieuze belangen op het spel staan
- Noodzakelijkheid: er is geen andere mogelijkheid dan foltering om een ramp te voorkomen (het befaamde “ticking bomb”scenario)

Samengevat kan men de impact van het utilitarisme op het voorhoor weergeven aan de hand van volgend citaat:

“The end of truth justifies for the modern detective the means of lying” (SKOLNICK, J.H., ‘Deception by the police’, in ELLISTON, F. en FELDBERG, M. (ed.), *Moral issues in police work*, New Jersey, Rowman & Allanheld, 1985, p.93.)

3.4. Het Dirty Harry Probleem

Het Dirty Harry Probleem is een dilemma waarmee agenten te maken krijgen, en houdt in dat ze moeten afwegen in welke mate een moreel goede afloop het gebruik van gevaarlijke ethische, politieke of illegale middelen rechtvaardigt.¹⁴⁷

In het licht van de bovenstaande morele zienswijzen kan het probleem ook worden opgevat als een strijd in het innerlijke van de agent tussen het deontologisme (de regels volgen, ook al wordt de kans op een onrechtvaardige uitkomst heel reël) en het consequentialisme (kiezen voor een moreel rechtvaardige uitkomst, maar om dat te bereiken zelf de wet overtreden).¹⁴⁸

Het zal van persoon tot persoon afhangen welke morele zienswijze de bovenhand krijgt.

Dit probleem dankt zijn naam aan de film uit 1971 “Dirty Harry” (Warner Brothers), en vertelt het verhaal van politie - inspecteur “Dirty Harry” Callahan. In de film martelt Harry de

¹⁴⁶ KENNEDY, R.G., ‘Can interrogation be morally legitimate?’, <http://www.usafa.edu/isme/JSCOPE03/Kennedy03.html>, [05/03/08].

¹⁴⁷ KLOCKARS, C., ‘The Dirty Harry Problem’ in *Moral Issues in Police Work*, ELLISTON, F. en FELDBERG, M., New Jersey, Rowman & Allanheld, 1985, (55) 55-71.

¹⁴⁸ ALEXANDRA, A., ‘Dirty Harry and Dirty Hands’ in *Violence and police culture*, COADY, T., JAMES, S., MILLER, S. en O’KEEFE, M., Victoria, Melbourne University Press, 2000, (235), 235-236.

moordenaar van een meisje om de locatie van haar graf te weten te komen. Hij bezondigt zich dus aan ongeoorloofde technieken om een moreel goede afloop te bereiken.¹⁴⁹

Een Dirty Harry probleem, ook wel dirty hands situatie genoemd, doet zich voor wanneer drie voorwaarden zijn vervuld:¹⁵⁰

1. er is een mogelijkheid om te komen tot een moreel goed einde
2. beste methoden om hiertoe te komen zijn moreel fout
3. het goede (bereikt door ontoelaatbare methoden) is veel groter dan het kwade, veroorzaakt door het toepassen van die methoden

Zoals uit onderstaand schema kan afgelezen worden, doet het Dirty Harry probleem zich voor wanneer, voor het bereiken een moreel goede zaak, moreel slechte middelen worden ingezet:¹⁵¹

		M E A N S		
		Morally good (+)		Morally dirty (-)
E N D S	Morally good (+)	A	B	
		+	+	- +
				The Dirty Harry Problem
		C		D
Morally dirty (-)		+	-	- -

Figuur 4: Dirty Harry Probleem

Het probleem dat zich hier voordoet is dat men niet met zekerheid kan weten dat, indien men zogenaamde “dirty means” zal toepassen, het goede einde bereikt zal worden. Het is met andere woorden een kwestie van waarschijnlijkheid.¹⁵²

¹⁴⁹ KLOCKARS, C., ‘The Dirty Harry Problem’ in *Moral Issues in Police Work*, ELLISTON, F. en FELDBERG, M., New Jersey, Rowman & Allanheld, 1985, (55) 55.

¹⁵⁰ ALEXANDRA, A., ‘Dirty Harry and Dirty Hands’ in *Violence and police culture*, COADY, T., JAMES, S., MILLER, S. en O’KEEFE, M., Victoria, Melbourne University Press, 2000, (235) 236-240.

¹⁵¹ KLOCKARS, C., ‘The Dirty Harry Problem’ in *Moral Issues in Police Work*, ELLISTON, F. en FELDBERG, M., New Jersey, Rowman & Allanheld, 1985, (55) 56.

¹⁵² Ibid., (55) 56-58.

Het grootste risico op het gebruik van dirty means stelt zich wanneer de agenten de wet niet langer gaan zien als een instrument dat ieders rechten en plichten (ook hun eigen rechten en plichten) garandeert, maar in tegendeel de wet gaan beschouwen als een blok aan het been.¹⁵³

Binnen een verhoorsituatie kan dit betekenen dat men om informatie te bekomen, ongeoorloofde technieken zal toepassen die variëren van het miskennen van het zwijgrecht van de verdachte, tot het gebruik van fysiek geweld. Wanneer deze means echter worden toegepast, zal dit niet alleen een impact hebben op de verhoorde, maar ook op de verhoorder, hij krijgt immers “dirty hands”, of vuile handen, en stelt gedragingen die in strijd zijn met diepgewortelde opvattingen en waarden, waardoor er een grote psychologische last op zijn schouders komt te liggen.¹⁵⁴ Dergelijke situaties, waarbij personen zich ongemakkelijk voelen na het goede te hebben gedaan, worden door Coady geplaatst onder de noemer “Defusing strategy”.¹⁵⁵

Alexandra suggereert dat het ook om deze reden is dat de politie in het leven is geroepen. Hij gebruikt de term “*technical devision of moral labour*”, vrij vertaald de technische verdeling van moreel geladen arbeid, waardoor verschillende groepen verschillende normen en waardenpatronen gebruiken. Hierdoor wordt niet iedereen van de bevolking geconfronteerd met moeilijke morele dilemma’s, zoals het dirty harry probleem, maar slechts een beperkt deel dat erop is voorbereid, in dit geval de politie. Op die manier worden de dirty means enkel toegepast door ervaren personen, zijnde de politie, waardoor de kans op succes ook groter is dan wanneer dergelijke middelen door burgers zouden worden toegepast. Wanneer alleen specialisten dergelijke middelen gebruiken, vergroot de kans dat het gewenste resultaat wordt bereikt, en verkleint de kans dat men onnodig dirty hands krijgt. Bovendien is de last voor gespecialiseerde roldragers kleiner, ze beschikken immers over eigenschappen zoals psychologische moed en achterdocht.¹⁵⁶

Volgens hem is het dan ook zo dat de politie constant zogenaamde dirty means hanteert, alleen hebben we dergelijke middelen aanvaard en zijn we ze normaal gaan vinden in de strijd

¹⁵³ KLOCKARS, C., ‘The Dirty Harry Problem’ in *Moral Issues in Police Work*, ELLISTON, F. en FELDBERG, M., New Jersey, Rowman & Allanheld, 1985, (55) 63.

¹⁵⁴ Ibid., (55) 59.

¹⁵⁵ COADY, C.A.J., ‘What dirt?’ in *Violence and police culture*, COADY, T., JAMES, S., MILLER, S. en O’KEEFE, M., Victoria, Melbourne University Press, 2000, (249), 251.

¹⁵⁶ ALEXANDRA, A., ‘Dirty Harry and Dirty Hands’ in *Violence and police culture*, COADY, T., JAMES, S., MILLER, S. en O’KEEFE, M., Victoria, Melbourne University Press, 2000, (235), 245.

tegen de criminaliteit. Hieronder worden de opsluiting, de misleiding en de undercover - operaties geplaatst.¹⁵⁷

Aan deze morele rolverdeling is echter ook een kost verbonden: doordat de rolverdeling aanwezig is, zal aan de agenten door de publieke opinie dan ook veel vaker worden gevraagd hun handen vuil te maken, waardoor de kans bestaat de ze psychisch gedesintegreerd worden van de samenleving, en morele ongevoeligheid en cynisme ontstaat.¹⁵⁸ Het gevaar bestaat dan ook dat dergelijke handelswijzen op termijn niet alleen meer gebruikt gaan worden om moreel goede uitkomsten te realiseren, maar dat ze die middelen als doel op zich gaan gebruiken om de verdachte persoon zelf te straffen, en op die manier zelf voor rechter spelen.¹⁵⁹

Men kan zich dan ook de vraag stellen in hoeverre deze morele politierol, die het mogelijk maakt om op een moreel verantwoorde manier, en steunend op het consequentialisme, gunstige effecten zal opleveren op lange termijn.¹⁶⁰ Dit gevaar wordt perfect verwoord door Coady:

“Any general licence to bend or break both fundamental civil and moral laws in the cause of the greater good is much more likely to produce criminal thugs masquerading as police officers than clones of noble avenging saints with the visage of Clint Eastwood” (COADY, C.A.J., ‘What dirt?’ in *Violence and police culture* COADY, T., JAMES, S., MILLER, S. en O’KEEFE, M., Victoria, Melbourne University Press, 2000, p. 267; Clint Eastwood is de acteur die de rol van Harry Callahan vertolkte in de film “Dirty Harry”).

Er kan niet worden voorbijgegaan aan het feit dat bijzondere omstandigheden roepen om bijzondere middelen, maar men mag nooit de risico’s uit het oog verliezen die dergelijke middelen met zich meebrengen. Men moet daarom ernstig nadenken over een moreel dilemma vooraleer men de handen vuilmaakt, en het is misschien geen slecht idee om te evolueren van “dirty hands” naar “decent gloves”.¹⁶¹

¹⁵⁷ ALEXANDRA, A., ‘Dirty Harry and Dirty Hands’ in *Violence and police culture*, COADY, T., JAMES, S., MILLER, S. en O’KEEFE, M., Victoria, Melbourne University Press, 2000, (235), 243.

¹⁵⁸ Ibid., (235), 246-247.

¹⁵⁹ KLOCKARS, C., ‘The Dirty Harry Problem’ in *Moral Issues in Police Work*, ELLISTON, F. en FELDBERG, M., New Jersey, Rowman & Allanheld, 1985, (55) 61.

¹⁶⁰ ALEXANDRA, A., ‘Dirty Harry and Dirty Hands’ in *Violence and police culture*, COADY, T., JAMES, S., MILLER, S. en O’KEEFE, M., Victoria, Melbourne University Press, 2000, (235), 248.

¹⁶¹ COADY, C.A.J., ‘What dirt?’ in *Violence and police culture*, COADY, T., JAMES, S., MILLER, S. en O’KEEFE, M., Victoria, Melbourne University Press, 2000, (249), 268.

4. Empirisch luik

Nu alle centrale aspecten uitvoerig zijn belicht op basis van de bestaande literatuur, is de tijd aangebroken om de aandacht te richten op de centrale onderzoeksvragen:

- Hebben karakteristieken van een zaak een invloed op de moraal van de verhoorder?
- Wat is dan de impact van de moraal van de verhoorder op de notie ‘gevaarlijkheid voor de samenleving’?
- Wordt dit vertaald in een concrete verhoorsituatie?

De vragen zijn na de theoretische uiteenzetting klaar en duidelijk, alleen is het nu zaak te komen tot een bevredigend antwoord. Door een antwoord te vinden op de onderzoeksvragen, zal ook de correctheid van de onderzoekshypothese, die als volgt luidt: “Bepaalde misdrijven zullen als schadelijker voor de samenleving worden gepercipieerd, wat zich zal uiten in de mate waarin druk wordt gebruikt tijdens een verhoor “, getoetst worden, en kan worden beslist of de hypothese weerhouden, dan wel verworpen dient te worden.

Om deze doelen te bereiken, heb ik een gestandaardiseerde vragenlijst opgesteld, die ik heb afgenomen in twee Vlaamse politiescholen en één Federaal Gerechtelijke Politiedienst, de zogenaamde FGP. Op die manier werd het voor mij mogelijk na te gaan of er een verband bestaat tussen de gepercipieerde schadelijkheid van een misdrijf en de verhoormethoden die de voorkeur van de respondenten wegdroegen.

Hoe dit proces concreet in zijn werk ging, zal ik zo omvattelijk mogelijk trachten uiteen te zetten, teneinde tegemoet te komen aan de vereiste transparantie en repliceerbaarheid van het onderzoek.

4.1. Design

4.1.1. Setting

Ik heb mijn onderzoek uitgevoerd in de politieacademies van Vlaams - Brabant en West – Vlaanderen, en binnen de Federale Gerechtelijke Politie van Oudenaarde.

De keuze voor de studenten van de politieacademies kan worden verklaard vanuit praktisch oogpunt. Het is immers zo dat er op een politieacademie een grote groep potentiële respondenten tegelijkertijd, en op een beperkte ruimte aanwezig zijn, die op een efficiënte manier kunnen worden bevraagd, met een minimum aan belasting, zowel voor de onderzoeker als voor de respondenten en de academie op zich. Bovendien is het zo dat de academies over het algemeen ook open staan om mee te werken aan wetenschappelijk onderzoek, en bereid

zijn een deel van hun beschikbare lestijd af te staan aan een onderzoeksproject. Het is immers zo dat actieve politiediensten niet zo happig zijn om mee te werken aan een onderzoek, omdat dit een extra belasting is voor het aanwezige arbeidspotentieel.

Dit is ook de reden waarom ik er niet heb voor geopteerd de bevraging te houden binnen de Federale Gerechtelijke Politiediensten. Per definitie zijn de leden van de FGP immers de meest ideale respondenten. De ideologie van de geïntegreerde politie, gestructureerd op twee niveau's, stelt dat de basispolitiezorg wordt verricht door de lokale politie, en de gespecialiseerde politiezorg wordt verricht door de FGP's.¹⁶² Dit impliceert dat de gespecialiseerde verhoorders zich op het gedeconcentreerde federale niveau bevinden. Na een aantal verkennende gesprekken met de bevoegde personen van een aantal Oost – Vlaamse FGP's, bleek het echter praktisch een te grote werklast op te leveren en werd besloten te opteren voor een andere onderzoekspopulatie.

In tweede instantie werden dan ook de pijlen gericht op het opleidingssegment van de politie, de politiescholen. Idealiter zou ik de deelnemers van de module Recherche – verhoortechnieken aan de Nationale Rechercheschool kunnen bevragen. Hiervan werd echter afgezien door het beperkte tijds kader waarin de Masterproef moet worden voltooid. Dergelijke opleiding wordt aangeboden aan de geïnteresseerde onderzoekers van de FGP's en de lokale recherches van 07/04/08 tot 18/04/08. Deze periode lag voor mij te dicht tegen de deadline voor het neerleggen van de Masterproef, waardoor ik van deze mogelijkheid heb afgezien.¹⁶³

Ik heb er dan voor geopteerd respondenten voor mijn onderzoek te zoeken binnen de vijf Vlaamse politiescholen. Het is niet zo dat deze groep minder geschikt zou zijn voor mijn onderzoek, elke groep respondenten heeft sterktes en zwaktes vanuit methodologisch opzicht, en met inachtnaam hiervan past deze groep dan ook perfect binnen mijn onderzoekskader. Zoals reeds hierboven aangehaald is het grote voordeel van deze keuze de aanwezigheid van een grote hoeveelheid respondenten op een gezamenlijk tijdstip en op een gezamenlijke plaats, die tevens openstaat voor wetenschappelijk onderzoek.

Van de vijf gecontacteerde Vlaamse politiescholen hebben er twee onderwijsinstellingen hun zeer gewaardeerde medewerking verleend, met name de West – Vlaamse en de Vlaams – Brabantse politieschool. Ook dit hoeft geen zwakte te zijn, maar maakt integendeel een sterkte

¹⁶² Art. 3 al. 3 Wet 7 december 1998 betreffende de organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus, B.S., 5 januari 1999.

¹⁶³ Belgische Federale Politie: http://www.dsrf.be/cursussen/cursussen_aanbod_nl.html [19/03/08].

uit. Op die manier bekom ik immers een ad random steekproef van de leerlingen van de academies.

Naast de medewerking van de politiescholen, heb ik ook die van FGP van Oudenaarde gevraagd en gekregen. Op die manier kan ik de opvattingen van de minder ervaren aspirant (hoofd)inspecteurs toetsen aan de opvattingen van meer door de wol geverfde en gespecialiseerde ondervragers, en op die manier is het mogelijk na te gaan in hoeverre de resultaten bekomen binnen de politiescholen overeenstemmen met de opvattingen van een meer ervaren dienst.

4.1.2. Subjecten

Zoals in vorige paragraaf reeds aangehaald heb ik ervoor gekozen leerlingen van de politiescholen enerzijds, en leden van de FGP Oudenaarde anderzijds, te bevragen.

Het aantal aanwezige respondenten in de politiescholen bedroeg 218 leerlingen. Deze 218 leerlingen kunnen worden opgedeeld in twee categorieën: 189 aspirant inspecteurs en 29 aspirant hoofdinspecteurs. De aspirant inspecteurs volgen een opleiding aan de politieacademie om na een succesvolle voltooiing het ambt van politie – inspecteur uit te oefenen (basiskader). De aspirant hoofdinspecteurs daarentegen zijn al een tijd werkzaam geweest als inspecteur (minstens 4 jaar), en volgen een opleiding om te promoveren naar het middenkader, en een ambt als hoofdinspecteur te bekleden. Deze aspirant hoofdinspecteurs hebben al ervaring met politiewerk in het algemeen, en ze hebben ook in de loop van hun carrière reeds verhoren uitgevoerd, maar ze bezitten volgens mij nog niet de expertise en de ervaring die leden van de FGP wel bezitten. De leden van de FGP verhoren immers dagelijks personen. Daarom dat ik ervoor opteer om de aspirant hoofdinspecteurs op dezelfde lijn te plaatsen binnen mijn onderzoek als aspirant inspecteurs, ze hebben al een pak ervaring, maar op het vlak van verhoren nog lang niet zoveel als de leden van de FGP.

Binnen de FGP Oudenaarde heb ik de 18 aanwezige operationele leden bevraagd. Dit brengt mij op een totaal van 238 potentiële respondenten. Door afwezigheden, het niet invullen, of foutief invullen van de vragenlijst bedraagt het werkelijke respondentenaantal $N = 189$, 171 van de politiescholen en 18 van de FGP Oudenaarde. Dit lijkt mij voldoende om statistische tools op los te laten. Het is immers een vuistregel in veel sociaal – wetenschappelijk

onderzoek dat er bij voorkeur wordt gewerkt met een respondentenpopulatie van 100 of meer analyse-eenheden.¹⁶⁴

De overgebleven groep respondenten lijkt mij dan ook voldoende omvangrijk en heterogeen om statistisch significante uitspraken te doen over de volledige Vlaamse politie – aspiranten populatie. De steekproef is immers ad random getrokken, en bovendien meen ik te kunnen stellen dat alle Vlaamse aspiranten alleen al door hun ambitie om een ambt bij de politie te bekleden vergelijkbaar worden. Het is immers zo dat de meeste mensen niet toevallig bij de politie terecht komen, maar een hoge graad aan normatieve identificatie met de doeleinden en waarden van de organisatie vertonen, waardoor ze kunnen worden beschouwd als homogene beroepsgroep.¹⁶⁵ Hierdoor lijkt het mij mogelijk om op basis van de resultaten van twee politiescholen, uitspraken te doen over alle Belgische aspiranten.

Dergelijke keuze van onderzoekssubjecten houdt wel een grote beperking in. Het onderzoek wordt geconfronteerd met een beperking eigen aan de aard van de onderzoekssubjecten. Het is immers zo dat de aspiranten weinig tot geen ervaring hebben met het afnemen van verhoren, waardoor niet kan worden gepeild naar concrete verhoorervaringen, maar genoeg moet worden genomen met opvattingen over het verhoor, en dit op basis van eigen ideeën en aangereikte kennis tijdens de opleiding.

Ik heb wel gepoogd deze beperking voor een deel op te heffen door ook ervaren leden van een FGP in de onderzoekspopulatie op te nemen. Op die manier kan ik nagaan of de opvattingen van de aspiranten overeenkomen met de opvattingen van de ervaren rechercheurs. Door de beperkte grootte van de respondentengroep binnen de FGP is dit natuurlijk niet voor 100% waterdicht, maar het geeft toch een indicatie.

Ik heb de respondenten op een eerlijke en open manier benaderd, met aandacht voor de vier ethische verplichtingen van de onderzoeker naar de respondenten:¹⁶⁶

1. schadelijke procedures voor de respondenten vermijden
2. overeenkomsten met de respondenten nakomen
3. objectiviteit en professionele integriteit behouden tijdens het onderzoek
4. vertrouwelijkheid en privacy van de respondenten vrijwaren

¹⁶⁴ BIJLEVELD, C., *Methoden en Technieken van Onderzoek in de Criminologie*, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2005, 143.

¹⁶⁵ VAN MAANEN, J, 'Observations on the making of policemen', *Human Organisations*, 1973, 32, (407) 409 – 410.

¹⁶⁶ HAGAN, F.E., *Essentials of research methods in criminal justice and criminology*, Londen, Pearson, 2005, 56-60.

Bovendien heb ik de respondenten op een duidelijke manier uitgelegd waarom zij werden bevestigd, en wat ik met de resultaten van hun participatie wenste te bereiken. Door het respecteren van deze voorwaarden en voorschriften geloof ik dat ik de respondenten voldoende informatie heb aangereikt op basis waarvan zij een weloverwogen toestemming, of een zogenaamde informed consent, kunnen geven.

4.1.3. Onderzoeksmethode

Zoals hierboven reeds aangegeven heb ik ervoor geopteerd mijn onderzoek op een kwantitatieve manier uit te voeren, met behulp van een gestandaardiseerde vragenlijst of survey. Deze methode heeft als kenmerk dat de antwoordmogelijkheden op vaste vragen uitputtend staan weergegeven.¹⁶⁷

De survey is immers de methode bij uitstek om een grote groep respondenten te bevesten, en dit van op enige afstand van de praktijk, waardoor de objectiviteit gegarandeerd blijft.¹⁶⁸

Ik zal in dit onderzoek dan ook een kwantitatief antwoord bieden op mijn onderzoeksvragen.

4.1.4. Het instrument

De concrete vragenlijst die ik heb ontwikkeld en gebruikt, is terug te vinden in de bijlagen (bijlage 2). De vragenlijst is geïnspireerd op de vragenlijst gebruikt in het onderzoek van Ponsaers, Mulkers en Stoop, waarin zij nagingen welke verhoormethoden verhoorders gebruikten. In de verschillende aangeboden technieken, waaruit de respondenten een keuze konden maken, werden door de onderzoekers een aantal clusters gemaakt van technieken die onder dezelfde algemene noemer geplaatst konden worden.¹⁶⁹ Het is op basis van die clusters, en op basis van de bevindingen uit mijn literatuurstudie, dat ik mijn vragenlijst heb opgesteld. Deze vragenlijst heb ik bewust beknopt en eenvoudig gehouden, en dit om een minimale belasting voor de respondenten te creëren. Ik heb ze ontwikkeld in samenspraak met mijn academische begeleiders, en ik heb ze getest op bevattelijkheid in mijn naaste omgeving.

Alle respondenten hebben dezelfde vragenlijst ingevuld, die ik nauwgezet in SPSS heb ingeput, waardoor ik precieze en nauwkeurige onderzoeksmetingen heb bekomen. Het lijkt

¹⁶⁷ STOL, W., IN'T VELD, C. en VAN TREENCK, R., *Praktijkboek politieonderzoek : handleiding voor het opzetten van verbetergericht onderzoek bij de politie*, 's-Gravenhage, Elsevier bedrijfsinformatie, 2000, 81.

¹⁶⁸ Ibid., 48.

¹⁶⁹ PONSAERS, P., MULKERS, J. en STOOP, R., *De ondervraging, analyse van een politietechniek*, Antwerpen – Apeldoorn, Maklu, 2001, p. 143.

mij dan ook gerechtvaardigd te stellen dat de betrouwbaarheid van mijn metingen gegarandeerd is.¹⁷⁰

Met de vragenlijst was het de bedoeling twee zaken na te gaan. In de eerste plaats vroeg ik de respondenten vijf door mij opgestelde, en uiteenlopende cases te rangschikken naar de door hen gepercipieerde schadelijkheid voor de samenleving.

In de tweede plaats heb ik nagegaan welke verhoortechnieken de respondenten het meest toepasselijk achtten per misdrijf, die ze in het eerste deel van de vragenlijst hebben gerangschikt. Om dit te verwezenlijken heb ik de respondenten per case de keuze geboden uit 10 mogelijke verhoortechnieken, en hen gevraagd de voor hen vijf meest bruikbare technieken uit het lijstje van 10 te selecteren en tevens te rangschikken.

De redenering achter deze vragenlijst is te vinden in de utilitaristische zienswijze en binnen de politiecultuur – theorie. Vanuit de utilitaristische benadering kan men besluiten dat het moreel te rechtvaardigen is, en in de mens ingebakken zou zitten om bij de meest schadelijke zaken voor de samenleving, het meeste druk toe te passen in een verhoor. Zoals in de inleiding reeds aangegeven zou dit ook kunnen worden verklaard vanuit de politiecultuur – theorie van Skolnick en Fyfe.¹⁷¹

Zoals ook reeds in de inleiding uiteengezet, zou men op basis van mijn aanpassing van deze theorie kunnen verwachten dat de verhoorders in een case, die ze gevaarlijk vinden voor de samenleving, repressiever zullen optreden en dus ook meer druk zullen aanwenden gedurende het verhoor, dan in het verhoor van een verdachte van een zaak die ze zelf minder ernstig vinden.

Precies door de opzet van mijn vragenlijst meen ik deze veronderstelling te kunnen toetsen. Om heel concreet te zijn stelt het instrument mij in staat na te gaan of het zo is dat de (aspirant) (hoofd) inspecteurs andere verhoormethoden toepassen naargelang de door hen gepercipieerde ernst van een misdrijf. Hieruit denk ik te kunnen besluiten dat ik met mijn vragenlijst heb gemeten wat ik beoog te meten, waardoor ik kan stellen dat de operationalisatie valide is.¹⁷²

¹⁷⁰ BIJLEVELD, C., *Methoden en Technieken van Onderzoek in de Criminologie*, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2005, 41-44.

¹⁷¹ SKOLNICK, J. en FYFE, J., *Above the law: Police and the Excessive Use of Force*, New York, Free Press, 1993, p. 313.

¹⁷² BIJLEVELD, C., *Methoden en Technieken van Onderzoek in de Criminologie*, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2005, 41-44.

4.1.4.1. De vijf cases

De cases die ik heb opgesteld bestaan allemaal uit schadelijk en strafbaar gesteld gedrag, en kunnen worden gegroepeerd onder twee algemenere labels, namelijk een groep delicten die vooral schade toebrengen aan de lichamelijke integriteit, en een groep delicten die eerder indirecte, maar daarom niet minder ernstige schade toebrengen:

Schade aan lichamelijke integriteit:

- Een gewapende overval op een bank bij klaarlichte dag, waarbij de overvallers de aanwezige klanten intimideren met uitermate agressief verbaal en fysiek gedrag, waardoor een aantal klanten gewond raken (slagen in het aangezicht en de maagstreek) en de kans op dodelijke slachtoffers heel reëel was.
- Het herhaaldelijk seksuele misbruik van een 10 – jarig meisje, waarbij de verdachte een alleenstaande man van middelbare leeftijd is.
- Het doden van een liefdesrivaal in een vlaag van blinde woede en jaloezie

Indirecte schade

- Een grootschalige BTW – carrousel, opgezet rond postbusfilialen en geldstromen naar buitenlandse belastingsparadijzen, waarbij de Belgische staat voor miljoenen euro's wordt opgelicht.
- Het witwassen van illegale gelden, afkomstig uit georganiseerde misdaadmilieus, waardoor de overheidsbegroting op basis van verkeerde cijfers wordt bepaald, wat een impact heeft op de totale nationale economie.

Dit onderscheid wordt in de literatuur ook wel voorgesteld door de termen “mala in se” (het kwaad op zich), wat slaat op de eerste categorie misdrijven, en “mala prohibita” (het verboden kwaad), wat betrekking heeft op de tweede categorie.¹⁷³

Dit onderscheid gaat vooral terug op de wijze waarop met de misdrijven wordt omgegaan. Terwijl de eerste categorie het voorwerp uitmaakt van het strafrecht, is de tweede soort vooral het werkgebied van administratieve justitie en bijzondere inspectiediensten.¹⁷⁴ Een eventuele reden waarom deze tweede vorm van misdrijven mogelijk als minder ernstig kan worden beschouwd, is vooral te vinden in de rol van het slachtoffer. Daar waar er bij de “traditionele”

¹⁷³ PONSAERS, P., en RUGGERIO, V., ‘La criminalité des affaires’, in *Crime et Sécurité, l'état des savoirs*, ROBERT, P., en MUCHIELI, L. (eds.), Paris, La Découverte, 2002, (223) 223.

¹⁷⁴ Ibid., (223) 223.

misdrijven, zoals vervat in de eerste categorie, een heel duidelijk slachtoffer aanwezig is, van wie iedereen de pijn kan zien en als het ware kan voelen, is dit bij de tweede categorie niet het geval. Er wordt zelfs vaak gesproken van slachtofferloze delicten, terwijl dit allerm minst het geval is. Er zijn wel degelijk slachtoffers, en vaak in heel grote aantallen, maar het slachtoffer kent zijn positie niet, definieert zich niet als slachtoffer en weet niet bij wie aangifte te doen.¹⁷⁵

Dit is ook het geval bij het witwassen van illegale gelden. In de eerste plaats lijkt dit misdrijf geen slachtoffers te maken, het tegendeel lijkt zelfs waar: de illegale middelen worden in de reguliere financiële stromen geïnjecteerd, waardoor ze vanaf dan belastbaar worden, en de staat extra inkomsten krijgt. Het probleem en het slachtofferschap ligt echter op een ander niveau. Men krijgt geen zwart geld zonder onderliggend misdrijf, waarbij wél slachtoffers vallen. Denken we maar aan de miljardenstroom zwart geld die de drug – trafieken opleveren. Bovendien eigenen witwassers zich op een illegitieme en illegale wijze een economisch concurrentievoordeel toe, waarover legitieme ondernemers niet beschikken. Hierdoor wordt het volledige economische leven en de vrije markt geschaad en ontwricht.¹⁷⁶

Ook een grootschalige BTW – carousel roept meestal niet de associatie met slachtofferschap op. Toch zorgt dergelijk misdrijf ervoor dat elke burger in een slachtofferrol wordt geduwd. Het is namelijk zo dat door dergelijk fraudemechanisme de staat veel minder inkomsten verwerft, en de fraude op die manier invreest op het herverdelende karakter van het belastingsstelsel. Hierdoor wordt de bestaande kloof tussen arm en rijk nog groter.¹⁷⁷

In de vragenlijst heb ik de potentiële schadelijkheid van de tweede categorie misdrijven kort uitgelegd aan de respondenten, waardoor elke respondent wel degelijk op de hoogte is van gevaar dat met die cases gepaard gaat. Toch verwacht ik dat, ondanks de beklemtoning van de schadelijkheid van de tweede categorie, vooral de eerste categorie cases als ernstiger of schadelijker voor de maatschappij zal worden gepercipieerd.

¹⁷⁵ PONSAERS, P., en RUGGERIO, V., 'La criminalité des affaires', in *Crime et Sécurité, l'état des savoirs*, ROBERT, P., en MUCHIELI, L. (eds.), Paris, La Découverte, 2002, (223) 225.

¹⁷⁶ Ibid., (223) 226.

¹⁷⁷ Ibid., (223), 225.

4.1.4.2. De verhoortechnieken

In het tweede deel van de vragenlijst is het de bedoeling na te gaan of er een verband bestaat tussen de gepercipieerde schadelijkheid van een misdrijf, en de gebruikte verhoortechniek, om op die manier te kunnen toetsen wat de impact is van de moraal van de verhoorder op de gebruikte verhoormethode. Hiertoe heb ik een selectie gemaakt van een tien verhoortechnieken, waaruit de respondenten per case uit het eerste deel van de vragenlijst, een selectie moeten maken van vijf technieken, en dit op basis van bruikbaarheid voor het verhoor van de verdachte in die specifieke case. Bovendien werd gevraagd de vijf geselecteerde verhoortechnieken te rangschikken.

De respondenten kregen wel de instructie dat tegen de persoon die ze hypothetisch gezien zouden ondervragen ernstige verdenkingen bestonden.

De tien verhoortechnieken waaruit de respondenten hun keuze moesten maken, kunnen worden opgedeeld in twee categorieën, enerzijds vijf “positieve” technieken, die overeenkomen met de hedendaagse opvattingen over een goed verhoor, anderzijds vijf “negatieve” technieken, die kunnen worden opgevat als het uitoefenen van (psychologische) druk ten opzichte van de verhoorde, en waarvan is geweten dat bij de toepassing ervan het risico op valse bekentenissen aanwezig is:

De positieve technieken:

- De verdachte zijn volledig verhaal laten doen, zonder over te gaan tot een accusatoire (beschuldigende) verhoorstijl
- De verhoorde bejegenen met respect en alle fatsoenregels in acht nemen
- De verhoorde wijzen op zijn rechten en de mogelijke impact van zijn verklaringen (de Franchimont wetgeving uitleggen)
- Strategisch gebruik maken van bewijs: de verdachte zijn verhaal laten doen, en bij tegenstrijdigheden hem confronteren met bestaand bewijs
- De verdachte met de nodige tact uitnodigen om de verhoorders te vergezellen naar het bureau

De negatieve technieken:

- Het verhoor gepaard laten gaan met ongemakken voor de verhoorde (hem laten rechtstaan, niet laten eten of drinken tijdens het verhoor, geen rookpauze toestaan, ...)
- Een ondervraging langer laten duren dan strikt noodzakelijk (eens de verhoorde een verklaring heeft afgelegd, erop blijven doorgaan)
- Voordelen, die men niet kan nakomen, beloven in ruil voor een bekentenis
- Suggesteren dat er bewijs bestaat tegen de verdachte, terwijl dit niet het geval is
- De verantwoordelijkheid van de verdachte minimaliseren en het gedrag rationaliseren

De technieken heb ik geselecteerd op basis van het onderzoek van Ponsaers, Mulkers en Stoop¹⁷⁸ en op basis van de literatuurstudie over verhoren die ik reeds in het theoretische deel van deze Masterproef uiteen heb gezet. Ik zal kort ingaan op de redenen waarom ik net deze technieken heb geselecteerd.

De positieve technieken heb ik vooral geselecteerd op basis van de voorwaarden waaraan een nieuwe ethische verhoorstijl moet voldoen: de nadruk moet liggen op het achterhalen van de waarheid in plaats van het verkrijgen van een bekentenis, de verhoorder moet zich onthouden van een oordeel over schuld van de verdachte bij aanvang van het verhoor, tijdens het verhoor worden fatsoennormen in acht genomen.^{179 180} Het is binnen deze beginselen dat de positieve technieken vallen.

Het is namelijk zo dat wanneer men de verhoorde in alle rust zijn verhaal zal laten doen, zonder constant te onderbreken en te beschuldigen, men in de eerste plaats veel informatie zal bekomen,¹⁸¹ wat wijst op het zoeken naar de waarheid in plaats van een bekentenis te willen afdwingen. In de tweede plaats zullen de verhoorde personen die hun verhaal mogen doen zich veel gerespecteerder voelen, waardoor echte schuldigen sneller zullen bekennen.

¹⁷⁸ PONSAERS, P., MULKERS, J. en STOOP, R., *De ondervraging, analyse van een politietechniek*, Antwerpen – Apeldoorn, Maklu, 2001, p. 143.

¹⁷⁹ VRIJ, A., 'Het verhoren van verdachten', in *Het recht van binnen: psychologie van het recht*, VAN KOPPEN, P.J., Deventer : Kluwer, 2002, (699) 706.

¹⁸⁰ WILLIAMSON, T.M., 'From interrogation to investigative interviewing; strategic trends in police questioning', *Journal of Community & Applied social Psychology*, 1993, 3, (89) 97 - 98.

¹⁸¹ VRIJ, A., MANN, S. en FISHER, R.P., 'Information – gathering vs accusatory interview style: individual differences in respondents' experiences', *Personality and Individual Differences*, 2006, 41, (589) 589 – 599.

Onschuldigen zullen daarentegen minder druk en ongemak ondervinden, waardoor ze minder snel valse bekentenissen zullen afleggen om onder de druk uit te komen.¹⁸² Als regel bij deze verhoortechnieken kan worden gesteld dat wanneer verdachten op een respectvolle manier worden behandeld en dat hun rechten worden gerespecteerd, wanneer ze het gevoel krijgen dat hun verhaal ertoe doet, en ze niet bij voorbaat schuldig zullen worden bevonden, ze zich veel minder zullen afsluiten van de verhoorders en veel sneller zullen geneigd zijn om mee te werken. Het is immers aangetoond dat met een dominante verhoorstijl en een onrespectvolle benadering van de verdachte een oninschikkelijke houding van de verdachte samenhangt.¹⁸³ Zoals reeds aangegeven is de meest effectieve manier om te komen tot een bekentenis het strategisch aanwenden van het bestaande bewijs.¹⁸⁴ Wanneer men over voldoende bewijsmateriaal beschikt, kan men de verdachte zijn verhaal laten doen, maar hem bij elke inconsistentie in zijn verhaal confronteren met het gevonden bewijs. Hierdoor zal de verdachte beseffen dat verdere ontkenningen geen nut meer hebben, en zal hij inzien dat verder ontkennen of liegen geen zin meer heeft.¹⁸⁵

De vijf negatieve verhoortechnieken heb ik geselecteerd op basis van het reeds besproken negen – fasemodel van Inbau, Reid en Buckley¹⁸⁶ en op basis van bevindingen uit mijn theoretische literatuurstudie, en hebben als kenmerk dat ze ervoor zorgen dat er een zekere druk op de verhoorde zal worden uitgeoefend. Dit komt duidelijk tot uiting in de techniek waarbij het verhoor gepaard zal gaan met ongemakken. Deze techniek wordt in het onderzoek van Ponsaers, Mulkers en Stoop geplaatst binnen de cluster ‘Intimideren’.¹⁸⁷ Het spreekt voor zich dat dergelijke situatie als ongemakkelijk en bedreigend door de verhoorde zal ervaren worden, waar hij dan ook zo snel mogelijk onderuit zal trachten te komen.

Ik heb ook reeds het belang van de duur van het verhoor aangegeven als zijnde een van de twee best voorspellende indicatoren voor het bekomen van een bekentenis na afloop van het verhoor.¹⁸⁸ Hoe langer het verhoor, hoe groter de kans op een bekentenis.¹⁸⁹ Deze techniek

¹⁸² VRIJ, A, MANN, S. en FISHER, R.P., ‘Information – gathering vs accusatory interview style: individual differences in respondents’ experiences’, *Personality and Individual Differences*, 2006, 41, (589) 589 – 599.

¹⁸³ BULL, R. en MILNE, B., ‘Attempts to improve the police interviewing of suspects’, in *Interrogation, confessions and entrapment*, LASSITER, G.D. (ed.), New York, Kluwer, 2007, (1) 18.

¹⁸⁴ BULL, R. en MILNE, B., ‘Attempts to improve the police interviewing of suspects’, in , LASSITER, G.D. (ed.), *Interrogation, confessions and entrapment*, New York, Kluwer, 2007, p. 26.

¹⁸⁵ Ibid.

¹⁸⁶ INBAU, F., BUCKLEY, J. en REID, J., *Criminal interrogation and confessions*, Baltimore, Williams and Wilkins, 1986, p. 353.

¹⁸⁷ PONSAERS, P., MULKERS, J. en STOOP, R., *De ondervraging, analyse van een politietechniek*, Antwerpen – Apeldoorn, Maklu, 2001, 62 – 64.

¹⁸⁸ LEO, R., ‘Inside the interrogation room’, *The journal of criminal law & criminology*, 86, 1996, (266) 296-298.

wordt binnen het onderzoek van Ponsaers, Mulkers en Stoop geplaatst binnen de cluster ‘Intimideren’.¹⁹⁰

Een volgende negatieve techniek is het beloven van voordelen aan de verhoorde in ruil voor medewerking, een techniek die in het onderzoek van Ponsaers, Mulkers en Stoop wordt geplaatst binnen de cluster ‘Verschalken’.¹⁹¹ Deze techniek kan op twee manieren resulteren in een nadelige uitkomst. In de eerste plaats zullen personen, die denken dat ze zich in een uitzichtloze positie bevinden, en door de politie het idee krijgen dat ze toch voor het misdrijf zullen moeten opdraaien, bekennen, om er als het ware het beste van te maken. Dit is een systeem dat sterk aan het Amerikaanse “plea bargaining” doet denken, waarbij verdachten in ruil voor een bekentenis strafvermindering krijgen. De Belgische politie is hier echter niet toe bevoegd.¹⁹² In de tweede plaats is het zo dat wanneer dergelijk voorstel wordt gedaan aan personen die op de hoogte zijn van de bevoegdheden van de politie, alle medewerking van hun kant zal worden stopgezet. Ze zullen zich immers onheus behandeld voelen, en zich rancuneus opstellen ten opzichte van de verhoorders. Dergelijke haatgevoelens kunnen vele jaren blijven sluimeren en kan leiden tot een levenslange afkeer van de politie.¹⁹³

Het presenteren van vals bewijs heeft eveneens een dergelijke werking, en wordt door Ponsaers, Mulkers en Stoop geplaatst binnen de cluster ‘Intimideren’.¹⁹⁴ Wanneer de echte dader in een verhoorsituatie wordt geconfronteerd met vals bewijs, zal hij beseffen dat de verhoorder zit te bluffen en dat ze niks hard tegen hem heeft. Hierdoor zal het gezag van de verhoorder in de rest van het verhoor sterk worden ondermijnd, en zal de wil tot medewerking bij de schuldige tot een minimum worden herleid.¹⁹⁵ Aan de andere kant zal de presentatie van vals bewijs aan onschuldigen het risico op een valse bekentenis enorm laten toenemen. Wanneer een verdachte dagen na elkaar zal worden ondervraagd, afgesloten van zijn vertrouwde omgeving, bol van de stress en de vermoeidheid, wordt geconfronteerd met valse elementen die bewijzen dat hij de dader wel moet zijn, zal hij beginnen twijfelen. Er is dan

¹⁸⁹ KASSIN, S., LEO, R., MEISSNER, A., RICHMAN, K., COLWELL, L., LEACH, A.M. en LA FON, D., ‘Police Interviewing and Interrogation: A Self-Report Survey of Police Practices and Beliefs’, *Law and human behaviour*, 2007, <http://www.springerlink.com/content/23638u3777622757/fulltext.html> [03/11/07]

¹⁹⁰ PONSAERS, P., MULKERS, J. en STOOP, R., *De ondervraging, analyse van een politietechniek*, Antwerpen – Apeldoorn, Maklu, 2001, 62 – 64.

¹⁹¹ Ibid., 64 - 65.

¹⁹² HORSELENBERG, R., *Valse bekentenissen*, Gastcollege in het kader van de lessen ‘Psychologische modellen voor normoverschrijdend gedrag’, Gent, 25/03/2008.

¹⁹³ VRIJ, A., ‘Het verhoren van verdachten’, in *Het recht van binnen: psychologie van het recht*, VAN KOPPEN, P.J., Deventer : Kluwer, 2002, (699) 704 – 706.

¹⁹⁴ PONSAERS, P., MULKERS, J. en STOOP, R., *De ondervraging, analyse van een politietechniek*, Antwerpen – Apeldoorn, Maklu, 2001, 62 – 64.

¹⁹⁵ VRIJ, A., ‘Het verhoren van verdachten’, in *Het recht van binnen: psychologie van het recht*, VAN KOPPEN, P.J., Deventer : Kluwer, 2002, (699) 704 – 706.

niet veel overredingskracht meer nodig om de onschuldige over de streep te trekken en tot een bekentenis te brengen.¹⁹⁶ Dit kan heel onwerkelijk lijken, iedereen is er immers van overtuigd dat hij nooit iets zou bekennen dat hij niet heeft gedaan. Toch zijn er studies uitgevoerd die het tegendeel aantonen, zoals het experiment van Kassin en Kiechel uit 1996 (supra). Hierop kwam de kritiek dat het bekennen van het laten crashen van een computer niet hetzelfde is als het bekennen van een feit waardoor je het risico loopt in de gevangenis te belanden. Hier is men proberen aan tegemoet te komen door van de personen die de computer zouden hebben laten crashen een vergoeding van 250 € te eisen. Een sanctie van 250 € is natuurlijk nog niet van dezelfde aard als een gevangenisstraf, maar het is toch een aanzienlijke som die al een zekere impact heeft op de gemiddelde persoon. Binnen deze onderzoeksopzet was het aantal personen dat bekende een handeling te hebben gesteld, die ze in werkelijkheid niet hadden gesteld, goed wetende dat aan die bekentenis een boete vast hing van 250 €, nog steeds 11%!¹⁹⁷ Die 11% komt tevens overeen met de algemene opvatting dat 10% van de bekentenissen vals is.¹⁹⁸

Hieruit blijkt de sterkte en het risico van het gebruik van vals bewijs in een psychisch belastende situatie, wat het verhoor per definitie is, zowel voor de schuldige als voor de onschuldige.

De laatste negatieve techniek die ik heb opgenomen in de lijst is het rationaliseren van het gedrag en het minimaliseren van de verantwoordelijkheid van de verdachte. Deze techniek wordt door Ponsaers, Mulkers en Stoop geplaatst binnen de cluster ‘Empathie’.¹⁹⁹ Met het toepassen van deze techniek wil men als verhoorder aan de verhoorde een zekere vorm van empathie tonen. Men wil de verhoorde laten geloven dat men hem begrijpt en hem alleen maar wil helpen. Op deze manier wil men de verdachte als het ware over de streep trekken, en hem in een schijnbaar vriendschappelijke sfeer belastende verklaringen ontlokken.²⁰⁰ Onderstaande, letterlijke weergave uit een Nederlands politieverhoor is een perfecte illustratie van deze techniek:

“Ik weet dat het niet de bedoeling was. Ik weet dat je een eerlijke hasjhandelaar bent en hasj is ook niks mis mee. [...] Ik begrijp hoe zulke dingen ineens kunnen gebeuren. Je verliest je totaal, er wordt tegengesparteld, je raakt helemaal in paniek en dan gebeurt

¹⁹⁶ HORSELENBERG, R., *Valse bekentenissen*, Gastcollege in het kader van de lessen ‘Psychologische modellen voor normoverschrijdend gedrag’, Gent, 25/03/2008.

¹⁹⁷ Ibid.

¹⁹⁸ Ibid.

¹⁹⁹ PONSAERS, P., MULKERS, J. en STOOP, R., *De ondervraging, analyse van een politietechniek*, Antwerpen – Apeldoorn, Maklu, 2001, 65 – 66.

²⁰⁰ Ibid., 65.

het.” (VRIJ, A., ‘Het verhoren van verdachten’, in *Het recht van binnen: psychologie van het recht*, VAN KOPPEN, P.J., Deventer : Kluwer, 2002, (699) 699).

Het gevaar met deze techniek bestaat er echter in dat ook onschuldigen worden overtuigd van de minieme schadelijkheid van het misdrijf, en beginnen te geloven dat ze er toch niet voor zullen worden gestraft, en dan maar bekennen, om terug naar huis te kunnen gaan en aan alle ongemak een einde te maken. De verdachte kan immers denken dat als het voor de rechercheurs een onbenullig misdrijfje is, de rechter dit ook wel zo zal zien, en zal hij denken zonder schadelijke gevolgen te kunnen bekennen.²⁰¹

Uit bovenstaande tien technieken moesten de respondenten dan de vijf meest geschikte kiezen per misdrijf, die ze vervolgens ook moesten rangschikken.

4.1.5. Analyse

Tot slot wil ik, alvorens over te gaan tot de resultaten, stil blijven staan bij de manier waarop ik met de verkregen data uit de vragenlijsten heb gewerkt om tot de resultaten te komen.

Om de grote hoeveelheid gegevens, bekomen uit de afgenomen survey, te verwerken tot een interpreteerbaar geheel, heb ik gebruik gemaakt van het kwantitatieve *Statistical Package for the Social Sciences*, beter bekend als SPSS, en gewerkt met de voorziene beschrijvende en theorietoetsende statistische tools.²⁰²

Dankzij SPSS kan een statistische samenhang tussen verschillende variabelen nagegaan worden. SPSS biedt tevens de mogelijkheid om de vragenlijsten te coderen en te “cleanen”, en dit op een systematische manier dankzij de optie die het softwareprogramma voorziet tot het aanmaken van een codeboek. Bovendien zijn invoerfouten makkelijk te detecteren met SPSS, wat de kans op een extra vertekening van de resultaten minimaliseert. Tot slot levert SPSS tal van statistische en grafische tools om met de gecodeerde data aan de slag te gaan.²⁰³

Ik heb specifiek gebruik gemaakt van de functie ‘Frequencies’ binnen de beschrijvende statistische tools. Op die manier heb ik van alle hieronder beschreven variabelen de geldige percentages kunnen nagaan, waardoor een vergelijking mogelijk werd.

²⁰¹ HORSELENBERG, R., *Valse bekentenissen*, Gastcollege in het kader van de lessen ‘Psychologische modellen voor normoverschrijdend gedrag’, Gent, 25/03/2008.

²⁰² PONSAERS, P en PAUWELS, L., *Inleiding tot SPSS voor criminologen*, Gent, 2005, 1.

²⁰³ RODEGHIER, M., *Survey with Confidence. A practical guide to survey research using SPSS*, Chicago, SPSS Inc., 1996, 5.

Binnen SPSS heb ik volgende variabelen aangemaakt:

- type 1 misdrijf: het gepercipieerde schadelijkste misdrijf voor de respondent
- type 2 misdrijf: het misdrijf dat op de tweede plaats werd geplaatst qua gepercipieerde schadelijkheid
- type 3 misdrijf: het misdrijf dat op de derde plaats werd geplaatst qua gepercipieerde schadelijkheid
- type 4 misdrijf: het misdrijf dat op de vierde plaats werd geplaatst qua gepercipieerde schadelijkheid
- type 5 misdrijf: het misdrijf dat op de vijfde plaats werd geplaatst qua gepercipieerde schadelijkheid

en dit ter codering voor het eerste deel van de vragenlijst waarin de gepercipieerde schadelijkheid van de vijf voorgestelde cases werd nagegaan. Deze manier van werken stelt mij in staat na te gaan wat door de respondenten als schadelijkste misdrijf voor de samenleving wordt gepercipieerd.

Ter codering van het tweede deel van de vragenlijst, de meest gepaste verhoortechnieken per misdrijf, heb ik volgende vijf variabelen gecreëerd, en dit telkens per misdrijf:

- techniek 1: deze verhoortechniek is het geschiktste voor het misdrijf in kwestie
- techniek 2: deze verhoortechniek wordt als tweede gekozen bij het misdrijf in kwestie
- techniek 3: deze verhoortechniek wordt als derde gekozen bij het misdrijf in kwestie
- techniek 4: deze verhoortechniek wordt als vierde gekozen bij het misdrijf in kwestie
- techniek 5: deze verhoortechniek wordt als vijfde gekozen bij het misdrijf in kwestie

Deze manier van coderen laat mij toe na te gaan welke technieken verkozen worden per misdrijf.

Tot slot heb ik in het SPSS – bestand aangegeven of de respondenten afkomstig waren van de academies of van de FGP Oudenaarde, en dit om de vergelijking tussen beide populaties mogelijk te maken.

4.2. Resultaten

Hieronder zal ik summier de gevonden resultaten toelichten. Indien de lezer echter de resultaten in detail in ogenschouw wenst te nemen, verwijs ik naar bijlage 3, waarin alle resultaten grondig zijn weergegeven en besproken.

4.2.1. Schadelijkheid voor de samenleving

De presentatie van de resultaten van het onderzoek zal ik starten met de bevindingen uit het eerste deel van de vragenlijst nader toe te lichten. In dit deel werd, zoals reeds aangegeven, de gepercipieerde schadelijkheid van een aantal misdrijven bij de respondenten nagegaan.

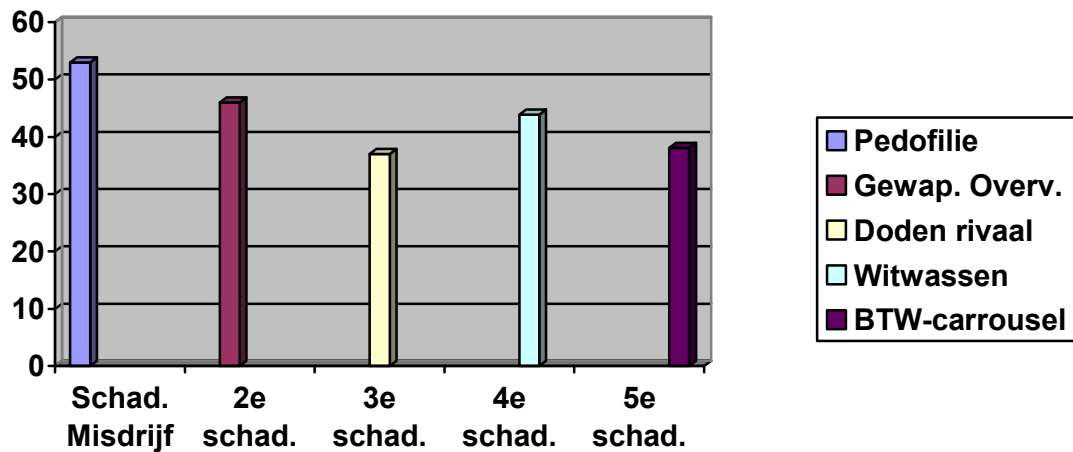
De respondenten moesten vijf gepresenteerde cases rangschikken naar door hen gepercipieerde schadelijkheid voor de samenleving.

Voor de meerderheid van de respondenten, zowel de leden van de politiescholen als die van de FGP, vervult het seksuele misbruik van het 10 – jarige meisje de rol van het schadelijkste misdrijf. 53%, en dus meer dan de helft van de respondenten plaatste dit misdrijf immers op de eerste plaats, wat een erg overtuigende score is.

46% van de respondenten opteren er vervolgens voor om de gewapende overval als tweede gevaarlijkst voor de samenleving te bestempelen.

Op de derde plaats hebben 37% van de respondenten gekozen voor het doden van de liefdesrivaal.

Op de voorlaatste plaats vinden we het witwassen van illegale gelden, met instemming van 43,9% van de respondenten. Toch blijkt ook de BTW – carrousel hier goed te scoren (31,7%). Als minst schadelijk werd gekozen voor de BTW – carrousel door 38,1% van de respondenten. In onderstaande figuur is de “schadelijkheids – ranking” op een grafische manier voorgesteld, en kan op de verticale as het behaalde percentage afgelezen worden.

4.2.2 Verhoortechnieken

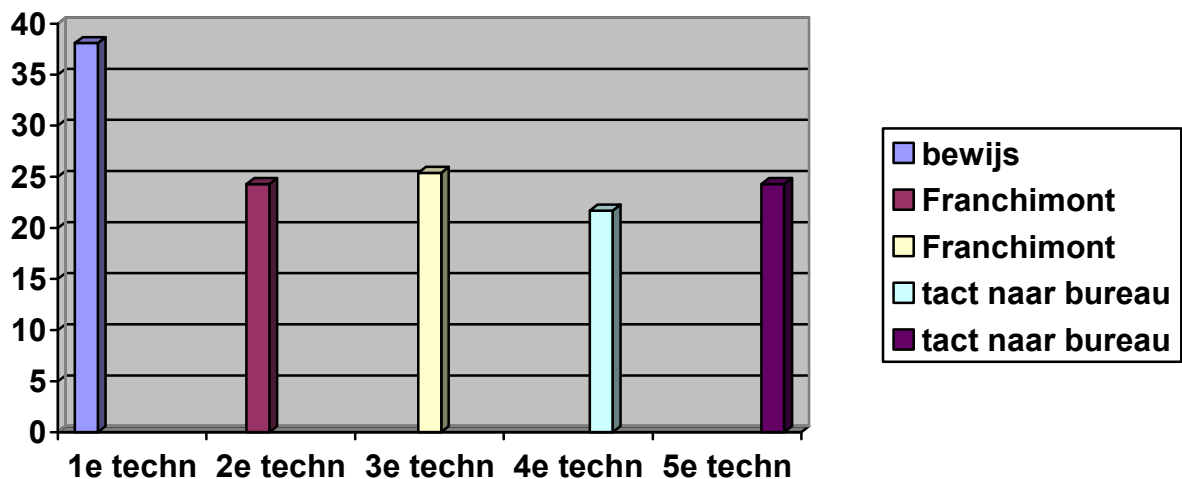
Ten tweede presenteer ik de resultaten van het tweede deel van het onderzoek, met name het deel dat nagaat welke verhoortechnieken de respondenten het meest toepasselijk vinden per voorgestelde case. De resultaten zullen per case worden besproken, en de technieken die het beste scores zullen grafisch worden weergegeven, uitgedrukt in behaalde percentages.

4.2.2.1. Gewapende Overval

Als meest geschikte techniek bij het verhoren van de verdachte van een gewelddadige overval wordt er zonder discussie voor geopteerd om op een strategische manier gebruik te maken van het bestaande bewijs, en dit door 38,1% van de respondenten.

Zowel op de tweede (24,3%) als op de derde plaats (25,4%) kiest net geen derde van de respondenten ervoor om de Franchimont - wetgeving voor te lezen.

Ook op de vierde en de vijfde plaats wordt gekozen voor eenzelfde techniek, met name de verdachte met de nodige tact naar het bureau brengen. 21,7% van de respondenten plaats deze techniek op de vierde plaats, 24,3% op de vijfde plaats.

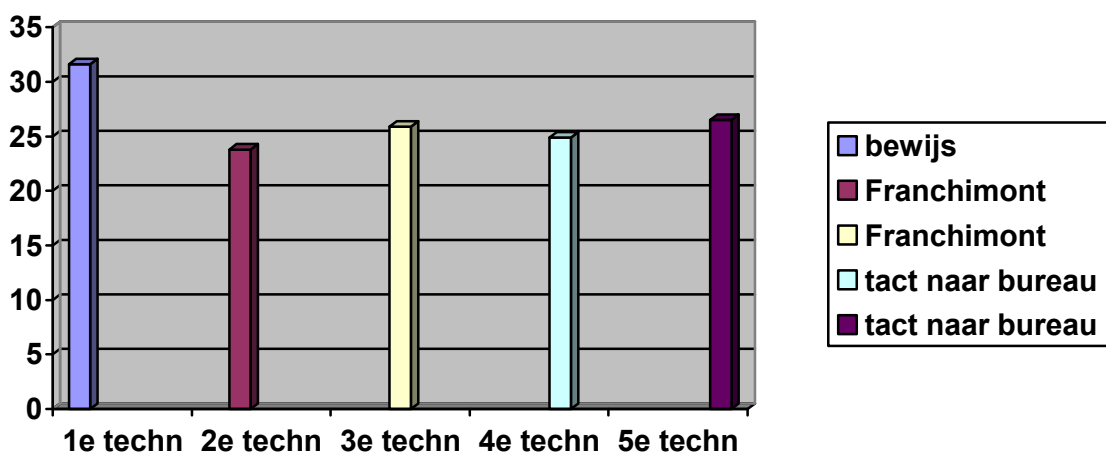

4.2.2.2. BTW – carrousel

De beste techniek voor het verhoor van een verdachte van een BTW – carrousel is volgens ongeveer een derde van de respondenten (32,8%) op een strategische manier gebruik te maken van het bestaande bewijs, en komt daardoor op de eerste plaats.

Op de tweede (23,8%) en de derde plaats (25,9%) kozen de respondenten voor het voorlezen van de Franchimont – wetgeving.

Op de vierde (24,9%) en de vijfde plaats (26,5%) opteerden de respondenten ervoor om de verdachte met de nodige tact naar het bureau uit te nodigen of te vergezellen.

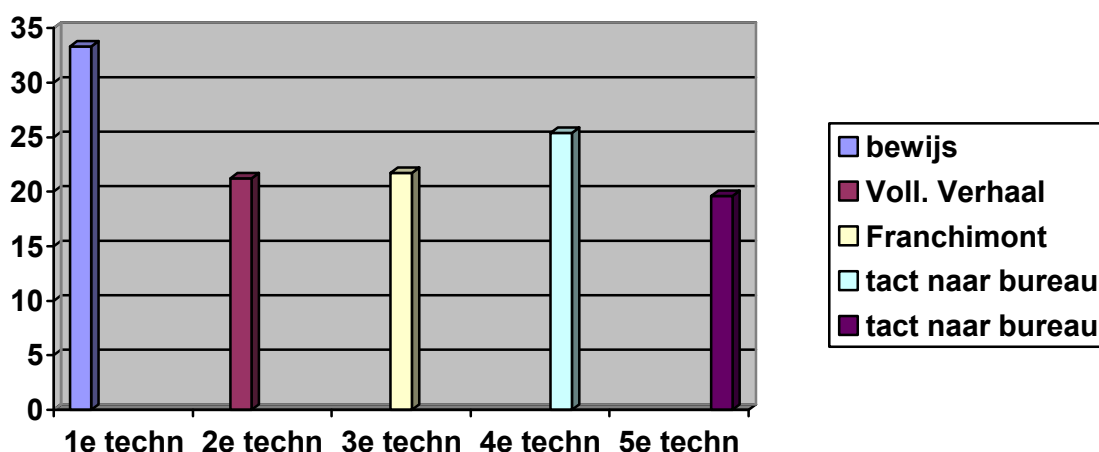
4.2.2.3. Het seksuele misbruik van het tien – jarige meisje

De meest aangewezen techniek om een verdachte in pedofiliezaak te verhoren is volgens de respondenten het strategisch gebruik maken van het bestaande bewijs, en dit met 33,3% van de stemmen.

De techniek die op de tweede plaats komt, is de verdachte zijn volledige verhaal laten doen, zonder over te gaan tot beschuldigingen, een techniek die 21,2% van de stemmen haalde.

Als derde techniek wordt vervolgens gekozen voor het voorlezen van de Franchimont – wetgeving aan de verdachte (21,7%).

Op de vierde (25,4%) en de vijfde plaats (19,6%) kozen de respondenten ervoor om de verdachte met de nodige tact uit te nodigen of te vergezellen naar het bureau.

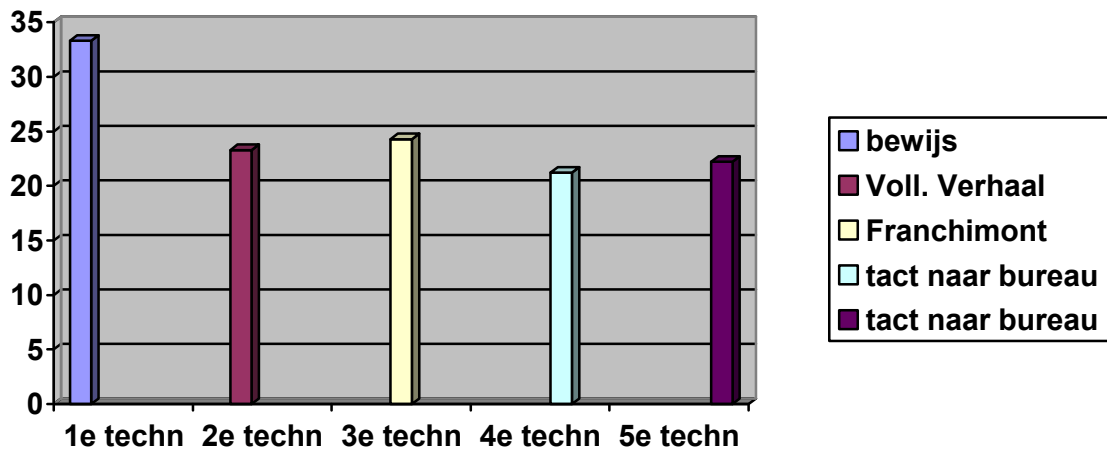
4.2.2.4. Het witwassen van illegale gelden

Wanneer de respondenten de verdachte in een witwas – zaak voor zich zouden krijgen in een verhoorkamer, is de eerste techniek die ze zouden aanwenden het strategisch gebruik maken van het bestaande bewijs (33,3%).

De techniek die op de tweede plaats komt, is de verdachte zijn volledige verhaal laten doen, zonder over te gaan tot beschuldigingen (23,3%).

Als derde techniek kiest 24,3% van de respondenten ervoor om de verdachte zijn rechten voor te lezen.

Op de vierde (21,2%) en de vijfde plaats (22,2%) kozen de respondenten ervoor om de verdachte met de nodige tact uit te nodigen of te vergezellen naar het bureau.

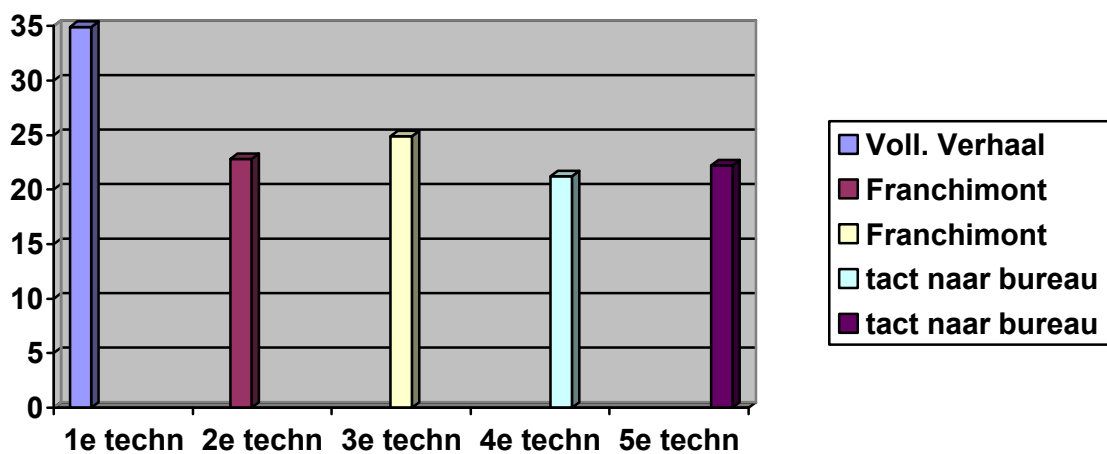

4.2.2.5. Het doden van de liefdesrivaal

Uit de cijfers blijkt dat men bij het verhoor van een persoon die ervan wordt verdacht een liefdesrivaal te hebben gedood, er in de eerste plaats voor kiest om de persoon zijn volledige verhaal te laten doen, zonder over te gaan tot beschuldigingen. 34,9% van de respondenten kiezen althans voor deze techniek als meest geschikte.

Zowel op de tweede (22,8%) als op de derde plaats (24,9%) kiezen de respondenten ervoor om de verdachte zijn rechten voor te lezen.

Ook op de vierde en vijfde plaats kiezen de respondenten voor dezelfde techniek: de verdachte met tact naar het bureau vergezellen of uitnodigen, met 21,2% op de vierde plaats en 22,2% op de vijfde plaats.

5. Conclusie

In mijn thesis ben ik uitgegaan van drie onderzoeksvragen en een onderzoekshypothese, waarop ik een antwoord heb gezocht. In de eerste plaats heb ik dit gedaan via een literatuurstudie over het verhoor en over de moraal. Op die manier heb ik gepoogd de lezer tot een dieper inzicht te brengen in deze algemene concepten.

Ik ben dieper ingegaan op de leugen en de historische evolutie van de ontdekking ervan, en op de wettelijke regeling van de ondervraging, die niet echt een houvast biedt voor de verhoorders. Dit is een vaststelling die de taak van de verhoorders nog complexer maakt dan ze al was, ze worden dus niet alleen geconfronteerd met tal van mogelijke foutenbronnen tijdens het verhoor, de wettelijke bronnen (zowel het Wetboek van Strafvordering als de Wet op het Politieambt) bieden hen bovendien geen concrete handleiding over hoe een verhoor er moet uitzien. Ik heb gesteld dat de waarheidsvinding het doel moet zijn van een goed verhoor, en dat men als verhoorder niet langer een loutere bekentenis mag nastreven. Ik heb aangetoond dat verhoor en ondervraging niet dezelfde lading dekken, en heb aangegeven dat de lengte van het verhoor, en het aantal gebruikte verhoortechnieken de best voorspellende indicatoren zijn om tot een bekentenis te komen. Bovendien heb ik aandacht besteed aan de risico's verbonden aan het streven naar bekentenissen, en de technieken die de grootste kans op een bekentenis waarborgen. De kans bestaat immers dat niet alleen de schuldige, maar ook de onschuldige verdachte zal bekennen. Dat de loutere fixatie op een bekentenis niet alleen risico's inhoudt voor de verhoorde, maar ook morele dilemma's en belastingen voor de verhoorder inhoudt, heb ik aangetoond door middel van het "Dirty Harry" probleem.

Daarna ben ik ingegaan op het tweede centraal concept in mijn onderzoek: de moraal. Ik heb aangetoond dat de moraal algemeen iets is dat de mens doorheen eeuwen heeft ontwikkeld om het samenleven in groep mogelijk te maken, en dat de allereerste vorm van moraal het verbod was om een lid van de eigen groep te doden. De manier waarop echter specifiek met moraal zal worden omgegaan, zal bepaald worden door de morele opvatting die men hanteert. Zo zal een aanhanger van het deontologisme moreel handelen gelijkstellen met het volgen van algemeen geldende verplichtingen, die men ook maximes noemt. Een utilitarist zal zijn handelen daarentegen laten afhangen van een hedonistisch calculeren, als de baten van een gedrag hoger zijn dan de kosten ervan, dan zal dat gedrag moreel correct zijn.

Ik ben ingegaan op de sterktes en op de beperkingen van beide morele benaderingswijzen, en heb belicht welke impact beide benaderingen kunnen hebben op een verhoorsituatie.

Met de centrale begrippen toegelicht, werd het mogelijk om een vragenlijst op te stellen, opgebouwd vanuit de kennis bekomen uit de literatuurstudie, en gebaseerd op de vragenlijst gebruikt in het onderzoek van Ponsaers, Mulkers en Stoop.²⁰⁴ Een vragenlijst die mij in staat stelt om een antwoord te vinden op de onderzoeksvragen, peilend naar de morele opvattingen van de respondenten, en de interactie van deze opvattingen met aangeboden verhoortechnieken.

Uit de ‘schadelijkheids – ranking’ die door de respondenten werd opgemaakt, kunnen hun morele opvattingen worden nagegaan. Vanuit de literatuur over moraal kan immers worden afgeleid dat mensen vooral misdrijven die de lichamelijke integriteit aantasten schadelijk voor de samenleving vinden, ook al werd door mij in de vragenlijst de schadelijkheid van de ‘indirecte’ misdrijven benadrukt. Hiervan vond ik een bevestiging in de resultaten van mijn onderzoek. Zo vinden meer dan de helft van de respondenten pedofilie het schadelijkste misdrijf, de gewapende overval komt op de tweede plaats en het doden van de liefdesrivaal op de derde stek. Het witwassen van illegale gelden en de BTW – carrousel vervolledigen de zogenaamde schadelijkheidsranking.

Uit deze bevindingen blijkt dan ook de impact van de moraal op de respondenten. Hoewel de indirecte misdrijven objectief gezien meer schade toebrengen aan de samenleving, zijn het misdrijven die als moreel verwerpelijker worden gezien die op de eerste plaatsen prijken.

De gevoerde literatuurstudie over het verhoor en de reeds aangehaalde vragenlijst van Ponsaers, Mulkers en Stoop²⁰⁵ stelde mij tevens in staat om 10 verhoortechnieken te selecteren, vijf positieve en vijf negatieve. Door de aangepaste politiecultuur – theorie van Skolnick en Fyfe, verwachtte ik dan ook dat men andere (negatieve) verhoortechnieken zou aanwenden bij de misdrijven die als gevaarlijker werden gepercipieerd dan bij de misdrijven die als minder schadelijk werden opgevat.

Hieruit kan de morele opvatting van de respondenten worden afgeleid: vanuit een deontologische morele zienswijze zijn immers enkel de positieve technieken toegelaten, er mag onder geen beding worden afgeweken van de maximes. Vanuit een utilitaristisch standpunt daarentegen zal de toepassing van de negatieve technieken perfect moreel gerechtvaardigd worden wanneer de kosten van die negatieve technieken opwegen tegen de baten ervan, waardoor de als schadelijkst gepercipieerde misdrijven de grootste kanshebber

²⁰⁴ PONSAERS, P., MULKERS, J. en STOOPE, R., *De ondervraging, analyse van een politietechniek*, Antwerpen – Apeldoorn, Maklu, 2001, p. 143.

²⁰⁵ Ibid.

zouden zijn voor de toepassing van de negatieve technieken. Deze morele opvatting wordt tevens ondersteund door de theorie over het verhoren: zo bepaalt de ernst van het misdrijf het aantal toegepaste verhoortechnieken, wat een voorspellende indicatie is voor het bekomen van een bekentenis (supra).²⁰⁶

Deze veronderstelling wordt echter niet ondersteund door de onderzoeksbevindingen. Bij alle misdrijven, zowel die cases die als schadelijk werden bevonden, als zij die als minder schadelijk werden getypeerd, verkiest men dezelfde positieve technieken. Bij alle misdrijven verkiest men op een strategische manier om te gaan met het bewijs, de verdachte zijn verhaal laten doen, de verdachte zijn rechten voorlezen en hem met tact uitnodigen naar het bureau.

Nooit, bij geen enkele case, haalde een negatieve techniek de top vijf! Zelfs de volgorde waarin men de technieken toepast is heel sterk gelijkend. Zo is de structuur van de verkozen verhoortechnieken nagenoeg identiek tussen de gewapende overval en de BTW – carrousel, toch wel twee heel uiteen liggende misdrijven. Meer specifiek kiezen de respondenten ervoor om voor deze twee misdrijven strategisch gebruik maken van het bestaande bewijs, de verdachte zijn rechten voorlezen en hem met tact uitnodigen naar het bureau.

Bij de drie andere cases, met name de pedofiele – case, het witwassen en het doden van de liefdesrivaal, wordt meer ruimte gelaten aan de verdachte om zijn verhaal te doen. Dit komt het sterkste tot uiting bij het doden van de liefdesrivaal, waar deze techniek de eerste plaats inneemt. Dit is de enige case waar deze techniek het strategisch gebruik maken van het bestaande bewijs van de eerste plaats verdringt. Mogelijke verklaringen voor de vaststelling dat in deze drie cases de verdachte de kans krijgt om zijn verhaal te doen, zijn niet af te leiden uit de resultaten, maar meen ik wel te kunnen geven op basis van de beperkte ervaringen op het vlak van verhoren, die ik in het kader van mijn stage bij de FGP Oudenaarde heb opgedaan. Ik denk dat de keuze om de verdachte zijn verhaal te laten doen bij de pedofilie – case en bij het doden van de liefdesrivaal, vooral voorkomt uit een zekere vorm van empathie voor de dader. Bij de vermeende doder van de liefdesrivaal zal dit oprechte empathie zijn, wat ook kan blijken uit het feit dat de verdachte zijn verhaal laten doen hier op de eerste plaats komt. Het verhaal van de verdachte zal het centrale punt worden in het verhoor, strategisch gebruik maken van het bestaande bewijs komt bij deze case immers niet voor in de top vijf. Dit kan ook blijken uit het feit dat deze case, hoewel door de respondenten geplaatst op de derde plaats, ook hoog scoorde op de vijfde en laatste plaats wat betreft de gepercipieerde

²⁰⁶ LEO, R., 'Inside the interrogation room', *The journal of criminal law & criminology*, 86, 1996, (266) 296-298.

schadelijkheid voor de samenleving (bijlage 3). Bij de pedofiele-case denk ik dat de empathie-kaart eerder vanuit strategisch oogpunt wordt getrokken, en dat men op die manier een iets inschikkelijkere houding van de verdachte verwacht.

De keuze om de verdachte zijn verhaal te laten doen bij de witwas – case, zal volgens mij niet zozeer worden ingegeven door (echte of strategische) empathie voor de dader, maar wel door de figuur van de dader. Het is namelijk zo dat bij dergelijke zaken de verdachten figuren zijn met een zekere naam en standing, die men het liefste zo veel mogelijk in hun waarde zal laten. Bovendien kennen deze personen hun rechten meestal maar al te goed, en zal men als verhoorder in de eerste plaats ervoor kiezen om de verdachte gunstig te stemmen, en de beste manier om dit te doen, is om ruimte te laten voor het eigen verhaal van de verdachte. Wat wel opvalt is dat deze techniek niet terug te vinden is in de top – vijf van de BTW – carrousel, terwijl verdachten van witwaszaken en BTW – carrousels meestal nogal gelijkend zijn.

Wat ook dient te worden opgemerkt, is een vaststelling die niet uit de resultaten kan worden gehaald, maar wat ik als onderzoeker bij het inputten van de data wel als frappant heb opgemerkt. Het overgrote deel van de respondenten kiest er, zoals gesteld, voor om de vijf positieve technieken te selecteren bij alle cases. Aan de andere kant is er echter een kleine groep die compleet het tegenovergestelde doet: zij selecteren consequent de vijf negatieve technieken, en dit bij elke case.

Ook liggen de opvattingen van de leden van de academie en die van FGP dicht tegen elkaar, en zijn vaak zelfs hetzelfde. Door de beperktheid van de respondenten afkomstig van de FGP (n = 18) is het niet mogelijk om hieruit harde conclusies te trekken, maar het kan wel een indicatie zijn voor de representativiteit van de antwoorden van de leden van de academie. Bovendien heb ik ook volgende zaken opgemerkt: de leden van de FGP leggen iets meer de nadruk op de schadelijkheid van de indirecte cases (BTW – carrousel en het witwassen), waardoor ze het doden van de liefdesrivaal op de laatste plaats stellen; en de leden van de FGP verkiezen veel vaker dan de leden van de academie om de verdachte met respect en fatsoen te bejegenen. Dit is waarschijnlijk te verklaren uit het feit dat de ervaren onderzoekers dagelijks te maken krijgen met echte verdachten, waardoor zij veel sneller de mens achter de verdachte zien.

Nu alle theorie en de resultaten zijn uiteengezet, lijkt de tijd rijp om de onderzoeksvragen te beantwoorden:

De karakteristieken van een zaak hebben wel degelijk een invloed op de moraal van de verhoorder, dit wordt immers weerspiegeld in de rangschikking die de respondenten moesten maken van de voorgeschotelde zaken naargelang hun schadelijkheid voor de samenleving. Dit is echter de enige duidelijke invloed die de moraal heeft op de verhoorder, van enige impact van moraal tijdens de concrete verhoorsituatie is verder geen sprake. Het is dus niet zo dat de respondenten andere verhoortechnieken gaan aanwenden tijdens een verhoor van een zaak die ze schadelijker vinden voor de samenleving, dan tijdens het verhoor van een zaak die ze als minder schadelijk percipiëren. Als er al een morele opvatting is die speelt tijdens het verhoren van verdachten, is het wel het deontologisme, van een utilitaristische denkwijze is geen sprake in de verhoorkamer, althans niet voor zover blijkt uit dit onderzoek.

Er kan dan ook worden besloten dat de onderzoekshypothese, die stelde dat “bepaalde misdrijven als schadelijker voor de samenleving zullen worden gepercipieerd, wat zich zal uiten in de mate waarin druk wordt gebruikt tijdens een verhoor”, kan worden verworpen.

Hieruit kan worden besloten dat de respondenten overtuigd zijn van opvattingen over een goed verhoor, ze streven niet louter een bekentenis na met alle mogelijke middelen, maar ze kiezen voor de positieve verhoortechnieken, ongeacht de case waarin het verhoor zou plaatsvinden. In overeenstemming met de hedendaagse opvattingen over een goed verhoor ligt de nadruk op het achterhalen van de waarheid, ze onthouden zich van een oordeel over schuld van de verdachte bij aanvang van het verhoor, en tijdens het verhoor worden fatsoennormen in acht genomen.²⁰⁷ Een extra indicatie voor het feit dat de respondenten niet louter een bekentenis nastreven, kan worden gevonden in het feit dat de respondenten de techniek om het verhoor langer dan nodig te laten duren nooit in de top – vijf plaatsen, hoewel uit onderzoek blijkt dat de lengte van het verhoor een voorspellende indicator is voor het bekomen van een (valse) bekentenis, en toe zou nemen met de ernst van het misdrijf.²⁰⁸ In mijn onderzoek is dit niet terug te vinden.

Bovendien zijn de respondenten overtuigd van de kracht van een goede aanwending van het bestaande bewijs, en blijken ze in te zien welke schade de presentatie van valse bewijsstukken kan aanrichten. Deze techniek, die ook werd aangeboden, haalt immers bij geen enkele case

²⁰⁷ VRIJ, A., ‘Het verhoren van verdachten’, in *Het recht van binnen: psychologie van het recht*, VAN KOPPEN, P.J., Deventer : Kluwer, 2002, (699) 706.

²⁰⁸ LEO, R., ‘Inside the interrogation room’, *The journal of criminal law & criminology*, 86, 1996, (266) 296-298.

de top vijf, en dit in tegenstelling tot de strategische aanwending van het bestaande bewijs, die bij de meeste misdrijven de eerste plaats inneemt. Ze aanvaarden ook ten volle het nut van de Franchimont – wetgeving, zelfs als dit betekent dat ze minder bewegingsruimte krijgen tijdens het verhoor.

Net zoals Ponsaers, Mulkers en Stoop in hun onderzoek naar het politieke verhoor, zou ik toch graag een kritische kanttekening maken bij deze resultaten. Het consequent negeren van de negatieve verhoortechnieken lijkt toch ergens te contrasteren met de vaststelling dat binnen andere politiepraktijken bedrog en list wel worden aanvaard, en zelfs worden geprezen om hun bruikbaarheid. Denken we binnen deze context bijvoorbeeld maar aan rondkijkoperaties, infiltraties of pseudokopen.²⁰⁹ Ik mag niet naïef zijn, en ben er mij dan ook van bewust dat mijn onderzoek niet kan ontsnappen aan het fenomeen van de sociaal wenselijke antwoorden.

Niettegenstaande deze kanttekening ben ik er toch van overtuigd dat de respondenten zich ten volle bewust zijn van het belang en de impact van het verhoor op de verhoorde, en dat ze inzien dat ze niet alleen een verantwoordelijkheid dragen ten opzichte van het slachtoffer en de maatschappij, maar ook en vooral ten opzichte van de persoon die tegenover hen zit in de verhoorkamer.

²⁰⁹ PONSAERS, P., MULKERS, J. en STOOP, R., *De ondervraging, analyse van een politietechniek*, Antwerpen – Apeldoorn, Maklu, 2001, 141.

Bibliografie

Boeken

- ALEXANDRA, A., 'Dirty Harry and Dirty Hands' in *Violence and police culture*, COADY, T., JAMES, S., MILLER, S. en O'KEEFE, M., Victoria, Melbourne University Press, 2000, 235 – 248.
- BEAUCHAMP, TL en CHILDRESS, JF, 'Moral Theories', in *Principles of Biomedical Ethics*, BEAUCHAMP, TL en CHILDRESS, JF, Oxford, University Press, 337 – 383.
- BEYENS, K, 'Straffen in Theorie en Praktijk', in *Straffen als sociale praktijk, een penologisch onderzoek naar straftoemeting*, BEYENS, K., Brussel, VUB Press, 2000, 199 – 244.
- BIJLEVELD, C., *Methoden en Technieken van Onderzoek in de Criminologie*, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2005, p. 316.
- BOCKSTAELE, M., *De Polygraaf*, Brussel, Uitgeverij Politeia nv, 2000, p. 108.
- BULL, R. en MILNE, B., 'Attempts to improve the police interviewing of suspects', in *Interrogation, confessions and entrapment*, LASSITER, G.D. (ed.), New York, Kluwer, 2007, p. 26.
- CHAN, J., 'Backstage Punishment: Police violence, occupational culture and criminal justice', in *Violence and police culture*, COADY, T., Victoria, Melbourne University Press, 2000, 85-108.
- COADY, C.A.J., 'What dirt?' in *Violence and police culture*, COADY, T., JAMES, S., MILLER, S. en O'KEEFE, M., Victoria, Melbourne University Press, 2000, 249 – 268.
- Deutorenominium, hoofdstuk 19, vers 15.
- DUPUIS, H., *Over Moraal*, Amsterdam, Uitgeverij Nieuwezijds, 1998, p. 127.
- DURKHEIM, E., *Over Moraliteit*, Meppel, Boom, 1977, p. 144.
- FISHER, R.P. en GEISELMAN, R.E., *Memory-enhancing techniques for investigative interviewing*, Springfield, Charles C. Thomas, 1992, p. 238.
- HAGAN, F.E., *Essentials of research methods in criminal justice and criminology*, Londen, Pearson, 2005, p. 416.
- INBAU, F., BUCKLEY, J. en REID, J., *Criminal interrogation and confessions*, Baltimore, Williams and Wilkins, 1986, p. 353.

- JACOBS, A., 'Een typologie van verhoor en verhoorders. De verhoorder: een bekentenis uit de praktijk', in *Politieverhoor en personality-profiling*, BOCKSTAELE, M. (ed), Brussel, Politeia, 2002, 113-126.
- KLOCKARS, C., 'The Dirty Harry Problem' in *Moral Issues in Police Work*, ELLISTON, F. en FELDBERG, M., New Jersey, Rowman & Allanheld, 1985, 55-71.
- KÖHNKEN, G., 'Interviewing Adults', in *Handbook of psychology in legal contexts*, BULL, R. en CARSON, D. (ed.), John Wiley & Sons Ltd, 1995, 215 – 233.
- LEO, R., 'Inside the interrogation room', *The journal of criminal law & criminology*, 86, 1996, 266-303.
- LYKKEN, D.T., *A tremor in the blood, uses and abuses of the lie detector*, New York, McGraw-Hill, Inc., 1981, p. 333.
- MATTE, J.A., *Forensic Psychophysiology Using the polygraph*, New York, J.A.M. Publications, 1996, p. 773.
- MILNE, R. en BULL, R., *Investigative interviewing : psychology and practice*, Chichester, Wiley, 1999, p. 223.
- PONSAERS, P., MULKERS, J. en STOOP, R., *De ondervraging, analyse van een politietechniek*, Antwerpen – Apeldoorn, Maklu, 2001, p. 143.
- PONSAERS, P., en RUGGERIO, V., 'La criminalité des affaires', in *Crime et Sécurité, l'état des savoirs*, ROBERT, P., en MUCHIELI, L. (eds.), Paris, La Découverte, 2002, 223 - 231.
- RAES, K., *Tegen betere wetten in, een ethische kijk op het recht*, Gent, Academia Press, 2003, p. 211.
- RODEGHIER, M., *Survey with Confidence. A practical guide to survey research using SPSS*, Chicago, SPSS Inc., 1996, p. 178.
- ROYAL, R.F. en SCHUTT, S.R., *The gentle art of interviewing and interrogation*, New Jersey, Prentice-Hall, 1976, p. 116.
- SKOLNICK, J.H., 'Deception by the police', in ELLISTON, F. en FELDBERG, M. (ed.), *Moral issues in police work*, New Jersey, Rowman & Allanheld, 1985, p. 75 – 98.
- SKOLNICK, J. en FYFE, J., *Above the law: Police and the Excessive Use of Force*, New York, Free Press, 1993, p. 313.
- STOL, W., IN'T VELD, C. en VAN TREENCK, R., *Praktijkboek politieonderzoek : handleiding voor het opzetten van verbetergericht onderzoek bij de politie*, 's-Gravenhage, Elsevier bedrijfsinformatie, 2000, p. 111.

- TRAEST, P., 'De bewijswaarde van een politieverhoor', in *Het Politieverhoor*, VAN ELCHINGEN, S. (red.), Kessel-Lo, Centrum voor Politiestudies vzw, 1990, 129-146.
- VAN DEN WIJNGAERT, C., *Strafrecht, strafprocesrecht & international strafrecht*, Maklu, Antwerpen/Apeldoorn, 2006, p. 1314.
- VAN MELKEBEEK, M., *Historische kritiek en postmoderne geschiedschrijving*, Academia Press, Gent, 2003, p. 230.
- VRIJ, A., 'Het verhoren van verdachten', in *Het recht van binnen: psychologie van het recht*, VAN KOPPEN, P.J., Deventer : Kluwer, 2002, 699-725.

Tijdschriften

- BALDWIN, J., 'Police Interview Techniques. Establishing Truth or Proof?', *The British Journal of Criminology*, 1993, 33, (325) 325 - 352.
- DE PAULO, B.M. en KASHY, D.A., 'Everyday lies in close and casual relationships', *Journal of Personality and Social Psychology*, 1998, 74, (63) 63-79.
- FEARN, N., 'Moraal: een kwestie van hedonistisch calculeren', *Filosofiemagazine*, 8, 2001, 31-34.
- GRANO, J., 'Voluntariness, Free Will, and the law of confessions', *Virginia Law Review*, 1979, 65, 906.
- HERREN, R., 'Das Vernehmungsprotokoll', *Kriminalistik*, 1976, 7, (313) 313-317.
- HOLMBERG, U. en CHRISTIANSEN, S., 'Murderers' and sexual offenders' experiences of police interviews and their inclination to admit or deny crimes', *Behavioral Sciences and the law*, 20, 2002, 31-45.
- KASSIN, S.M. en KIECHEL, K.L., 'The social psychology of false confessions: Compliance, internalization, and confabulation', *Psychological Science*, 1996, 7, 125-128.
- MEESTER, F. en MEESTER M., 'Cees Maris over het utilitarisme: "Voor Bentham waren de mensenrechten onzin, metafysica"', *Filosofiemagazine*, 8, 2001, 36-37.
- MOSTON, S. en STEPHENSON, G., 'The changing face of police interrogation', *Journal of Community & Applied Psychology*, 3, 1993, 101 - 115.

- MOSTON, S, STEPHENSON, G., en WILLIAMSON, T., 'The effect of case characteristics on suspect behaviour during police questioning', *British Journal of Criminology*, 32, 1992, 23 – 40.
- OFSCHE, R. J. en LEO, R. A., 'The social psychology of police interrogations. The theory and classification of true and false confessors', *Studies in Law, Politics and Society*, 16, 1997, 189-251.
- SHEPHERD, E., 'Resistance in interviews: the contribution of police perceptions and behaviour', *Criminological and Legal Psychology*, 18, 1993, 5 - 12.
- VAN DER WAAL, 'Grote lijnen in Kants kleine werken', *Filosofie Magazine*, 3, 2001, 58-59.
- VAN MAANEN, J, 'Observations on the making of policemen', *Human Organisations*, 1973, 32, 407 - 418.
- VRIJ, A, MANN, S. en FISHER, R.P., 'Information – gathering vs accusatory interview style: individual differences in respondents' experiences', *Personality and Individual Differences*, 2006, 41, 589 – 599.
- WILLIAMSON, T.M., 'From interrogation to investigative interviewing; strategic trends in police questioning', *Journal of Community & Applied social Psychology*, 1993, 3, 89 - 99.
- WYNIA, M., 'Consequentialism and harsh interrogations', *The American Journal of Bioethics*, 2005, 5, 4-6.

Grijze Literatuur

- HORSELENBERG, R., *Valse bekentenissen*, Gastcollege in het kader van de lessen 'Psychologische modellen voor normoverschrijdend gedrag', Gent, 25/03/2008.
- IRVING, B. en HILGENDORF, L., *Police Interrogation: The Psychological Approach*, Royal Commission on Criminal Procedure, Research study no. 1, London, HMSO, 1980.
- MOSTON, S., Types of evidence and the outcome of interviews with suspects, in voorbereiding.
- PONSAERS, P en PAUWELS, L., *Inleiding tot SPSS voor criminologen*, Gent, 2005, p. 84.
- X, *Leestekst Polygraaf*, School voor Criminologie en Criminalistiek, p. 13.

Internet

- KASSIN, S., LEO, R., MEISSNER, A., RICHMAN, K., COLWELL, L., LEACH, A.M. en LA FON, D., 'Police Interviewing and Interrogation: A Self-Report Survey of Police Practices and Beliefs', *Law and human behaviour*, 2007, <http://www.springerlink.com/content/23638u3777622757/fulltext.html> [03/11/07]
- KENNEDY, R.G., 'Can interrogation be morally legitimate?', <http://www.usafa.edu/isme/JSCOPE03/Kennedy03.html> , [05/03/08].
- KHAN, K.S. en KLEIJNEN, J., 'Conducting the review. Selection of the Studies' in Undertaking systematic reviews of research on effectiveness: CRD's guidance for those carrying out or commissioning reviews [WWW]. Centre for Reviews and Dissemination, University of York: http://www.york.ac.uk/inst/crd/pdf/crd4_ph4.pdf [07/12/07]
- United States Department of Justice: <http://www.nsopr.gov> [11/03/08]
- Belgische Federale Politie: http://www.dser.be/cursussen/cursussen_aanbod_nl.html [19/03/08].

Wetgeving

- Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en Fundamentele Vrijheden, Rome, 1950.
- Wet 7 december 1998 betreffende de organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus, B.S., 5 januari 1999.
- Wet op het Politieambt, 5 augustus 1992.

Bijlagen

Bijlage 1 : Introductiemail Politiescholen

Geachte Heer Directeur,

In het kader van het behalen van de graad "Master in de Criminologische Wetenschappen", ben ik geacht een Masterproef over een criminologisch relevant thema neer te leggen.

Ik heb er voor gekozen om mij te verdiepen in het verhoor, en meer bepaald in de impact van de moraal van de verhoorder op de gebruikte verhoormethoden. Dit gebeurt onder het promotorschap van Professor Sofie De Kimpe, vakgroep Criminologie en lid van de onderzoeksgroep Sociale VeiligheidsAnalyse (SVA) van de Faculteit Rechtsgeleerdheid van de Universiteit Gent.

Door middel van een aantal gedefinieerde onderzoeksdoelstellingen willen we onderzoeken of de karakteristieken van een zaak een invloed hebben op de moraal van de verhoorder, waarvan we hypothetisch kunnen veronderstellen dat deze weerspiegeld worden in de manier van verhoren. Een variant op deze invalshoek werd reeds uitgewerkt door MOSTON, S, STEPHENSON, G., en WILLIAMSON, T. in hun werk: "The effect of case characteristics on suspect behaviour during police questioning" (British Journal of Criminology, 32, 1992, 23-40).

Aangezien ik graag een groot aantal respondenten wil benaderen, zou ik U vriendelijk om Uw medewerking willen vragen.

In het bijzonder zou ik een aantal klassen willen bevragen met behulp van een gestandaardiseerde vragenlijst. Dit zou niet meer dan een 15-tal minuten in beslag moeten nemen. Bij voorkeur zou ik de vragenlijst ingevuld zien door mensen met enige ervaring, maar ze is ook perfect invulbaar door aspirant, inspecteurs. Dit zou doorgaan in de loop van de maand maart.

Vanzelfsprekend worden alle gegevens anoniem verwerkt, en ben ik bereid na afronding van het onderzoek het resultaat te komen toelichten.

Hopend op Uw zeer gewaardeerde medewerking,

Met vriendelijke groeten,

Dennis Vandaele
Bachelor in de Criminologische Wetenschappen

Bijlage 2: Vragenlijst

FACULTEIT RECHTSGELEERDHEID

Vragenlijst Moraal / Verhoor

Introductie

Deze vragenlijst leg ik U voor in het kader van een onderzoek dat door mij, Dennis Vandaele, wordt uitgevoerd onder promotorschap van Professor Sofie De Kimpe, lid van vakgroep Sociale VeiligheidsAnalyse van de faculteit Rechtsgeleerdheid van de Universiteit Gent, en met het oog op het bekomen van de graad “Master in de Criminologische Wetenschappen”.

Via deze bevraging wil ik een beeld krijgen van de impact van de moraal van de verhoorder op de gebruikte verhoormethoden. Meer specifiek wil ik nagaan op welke wijze de karakteristieken van een zaak een invloed hebben op de moraal van de verhoorder, en hoe zich dit uit in de verhoorsituatie.

Er zal U in deze vragenlijst gevraagd worden een aantal concrete misdrijfscases te rangschikken naar door U gepercipieerde schadelijkheid en gevaarlijkheid voor de maatschappij, en vervolgens per case aan te geven wat U de 5 meest aangewezen verhoormethoden lijken door een keuze te maken uit een aantal mogelijkheden.

Jegens de verdachte die U hypothetisch ondervraagt, bestaan ernstige verdenkingen, maar zijn / haar schuld is nog niet aangetoond.

U wordt gevraagd te antwoorden vanuit Uw praktijkervaringen of Uw persoonlijk aanvoelen. Het gaat mij uitdrukkelijk om het kennen van de concrete politiepraktijk of politieopvattingen, waarbij geen beoordeling wordt gemaakt in termen van “goed” of “slecht”, “geoorloofd” of “ongeorloofd”, “wettelijk” of “onwettelijk”.

Deze vragenlijst is strikt anoniem, en ik engageer mij dan ook tot een volkomen gedepersonaliseerde verwerking van de gegevens die eruit voortvloeien.

Ik dank U reeds bij voorbaat en van harte voor Uw bereidwillige medewerking!

Dennis Vandaele

1. Schadelijkheid voor samenleving

Rangschik volgende misdrijven volgens de *door U gepercipieerde schadelijkheid / gevaarlijkheid voor de samenleving*.

Rangschikken kan U doen door een score van 1 tot 5 te geven aan elk misdrijf. Deze score geeft U door per case één score in te vullen. Elke score kan maar één keer worden gebruikt.

1 = schadelijkste / gevaarlijkste gedrag voor de samenleving

5 = minst schadelijke / gevaarlijke gedrag voor de samenleving

1. Een gewapende overval op een bank bij klaarlichte dag, waarbij de overvallers de aanwezige klanten intimideren met uitermate agressief verbaal en fysiek gedrag, waardoor een aantal klanten gewond raken (slagen in het aangezicht en de maagstreek) en de kans op dodelijke slachtoffers heel reëel was.	
2. Een grootschalige BTW – carrousel, opgezet rond postbusfilialen en geldstromen naar buitenlandse belastingsparadijzen, waarbij de Belgische staat voor miljoenen euro's wordt opgelicht.	
3. Het herhaaldelijk seksuele misbruik van een 10 – jarig meisje, waarbij de verdachte een alleenstaande man van middelbare leeftijd is.	
4. Het witwassen van illegale gelden, afkomstig uit georganiseerde misdaadmilieus, waardoor de overheidsbegroting op basis van verkeerde cijfers wordt bepaald, wat een impact heeft op de totale nationale economie.	
5. Het doden van een liefdesrivaal in een vlaag van blinde woede en jaloezie	

2. Verhoortechnieken per misdrijf

Geef aan welke vijf verhoortechnieken *U het bruikbaarste vindt* voor het verhoor van de hoofdverdachte in elk van de cases die hierboven uiteen werden gezet. Dit kan U doen door aan vijf van de onderstaande 10 technieken een score van 1 tot 5 te geven, waardoor U ze rangschikt volgens door U gepercipieerde bruikbaarheid.

1 = meest aangewezen techniek, die U absoluut zou gebruiken

5 = techniek heeft een lichte voorkeur boven de resterende, niet geselecteerde vijf technieken

Elke score kan maar één keer worden gegeven.

<i>1. De gewapende overval</i>	
1. De verdachte zijn volledig verhaal laten doen, zonder over te gaan tot een accusatoire (beschuldigende) verhoorstijl	
2. Het verhoor gepaard laten gaan met ongemakken voor de verhoorde (hem laten rechtstaan, niet laten eten of drinken tijdens het verhoor, geen rookpauze toestaan, ...)	
3. De verhoorde bejegenen met respect en alle fatsoenregels in acht nemen	
4. Een ondervraging langer laten duren dan strikt noodzakelijk (eens de verhoorde een verklaring heeft afgelegd, erop blijven doorgaan)	
5. De verhoorde wijzen op zijn rechten en de mogelijke impact van zijn verklaringen (de Franchimont wetgeving uitleggen)	
6. Voordelen, die men niet kan nakomen, beloven in ruil voor een bekentenis	
7. Strategisch gebruik maken van bewijs: de verdachte zijn verhaal laten doen, en bij tegenstrijdigheden hem confronteren met bestaand bewijs	
8. Suggesteren dat er bewijs bestaat tegen de verdachte, terwijl dit niet het geval is	
9. De verdachte met de nodige tact uitnodigen om de verhoorders te vergezellen naar het bureau	
10. De verantwoordelijkheid van de verdachte minimaliseren en het gedrag rationaliseren	

2. De BTW – Carrousel	
1. De verdachte zijn volledig verhaal laten doen, zonder over te gaan tot een accusatoire (beschuldigende) verhoorstijl	
2. Het verhoor gepaard laten gaan met ongemakken voor de verhoorde (hem laten rechtstaan, niet laten eten of drinken tijdens het verhoor, geen rookpauze toestaan, ...)	
3. De verhoorde bejegenen met respect en alle fatsoenregels in acht nemen	
4. Een ondervraging langer laten duren dan strikt noodzakelijk (eens de verhoorde een verklaring heeft afgelegd, erop blijven doorgaan)	
5. De verhoorde wijzen op zijn rechten en de mogelijke impact van zijn verklaringen (de Franchimont wetgeving uitleggen)	
6. Voordelen, die men niet kan nakomen, beloven in ruil voor een bekentenis	
7. Strategisch gebruik maken van bewijs: de verdachte zijn verhaal laten doen, en bij tegenstrijdigheden hem confronteren met bestaand bewijs	
8. Suggesteren dat er bewijs bestaat tegen de verdachte, terwijl dit niet het geval is	
9. De verdachte met de nodige tact uitnodigen om de verhoorders te vergezellen naar het bureau	
10. De verantwoordelijkheid van de verdachte minimaliseren en het gedrag rationaliseren	

<i>3. Het seksueel misbruik van de minderjarige</i>	
1. De verdachte zijn volledig verhaal laten doen, zonder over te gaan tot een accusatoire (beschuldigende) verhoorstijl	
2. Het verhoor gepaard laten gaan met ongemakken voor de verhoorde (hem laten rechtstaan, niet laten eten of drinken tijdens het verhoor, geen rookpauze toestaan, ...)	
3. De verhoorde bejegenen met respect en alle fatsoenregels in acht nemen	
4. Een ondervraging langer laten duren dan strikt noodzakelijk (eens de verhoorde een verklaring heeft afgelegd, erop blijven doorgaan)	
5. De verhoorde wijzen op zijn rechten en de mogelijke impact van zijn verklaringen (de Franchimont wetgeving uitleggen)	
6. Voordelen, die men niet kan nakomen, beloven in ruil voor een bekentenis	
7. Strategisch gebruik maken van bewijs: de verdachte zijn verhaal laten doen, en bij tegenstrijdigheden hem confronteren met bestaand bewijs	
8. Suggesteren dat er bewijs bestaat tegen de verdachte, terwijl dit niet het geval is	
9. De verdachte met de nodige tact uitnodigen om de verhoorders te vergezellen naar het bureau	
10. De verantwoordelijkheid van de verdachte minimaliseren en het gedrag rationaliseren	

4. <i>Het witwassen van illegale gelden</i>	
1. De verdachte zijn volledig verhaal laten doen, zonder over te gaan tot een accusatoire (beschuldigende) verhoorstijl	
2. Het verhoor gepaard laten gaan met ongemakken voor de verhoorde (hem laten rechtstaan, niet laten eten of drinken tijdens het verhoor, geen rookpauze toestaan, ...)	
3. De verhoorde bejegenen met respect en alle fatsoenregels in acht nemen	
4. Een ondervraging langer laten duren dan strikt noodzakelijk (eens de verhoorde een verklaring heeft afgelegd, erop blijven doorgaan)	
5. De verhoorde wijzen op zijn rechten en de mogelijke impact van zijn verklaringen (de Franchimont wetgeving uitleggen)	
6. Voordelen, die men niet kan nakomen, beloven in ruil voor een bekentenis	
7. Strategisch gebruik maken van bewijs: de verdachte zijn verhaal laten doen, en bij tegenstrijdigheden hem confronteren met bestaand bewijs	
8. Suggesteren dat er bewijs bestaat tegen de verdachte, terwijl dit niet het geval is	
9. De verdachte met de nodige tact uitnodigen om de verhoorders te vergezellen naar het bureau	
10. De verantwoordelijkheid van de verdachte minimaliseren en het gedrag rationaliseren	

<i>5.Het doden van de liefdesrivaal</i>	
1. De verdachte zijn volledig verhaal laten doen, zonder over te gaan tot een accusatoire (beschuldigende) verhoorstijl	
2. Het verhoor gepaard laten gaan met ongemakken voor de verhoorde (hem laten rechtstaan, niet laten eten of drinken tijdens het verhoor, geen rookpauze toestaan, ...)	
3. De verhoorde bejegenen met respect en alle fatsoenregels in acht nemen	
4. Een ondervraging langer laten duren dan strikt noodzakelijk (eens de verhoorde een verklaring heeft afgelegd, erop blijven doorgaan)	
5. De verhoorde wijzen op zijn rechten en de mogelijke impact van zijn verklaringen (de Franchimont wetgeving uitleggen)	
6. Voordelen, die men niet kan nakomen, beloven in ruil voor een bekentenis	
7. Strategisch gebruik maken van bewijs: de verdachte zijn verhaal laten doen, en bij tegenstrijdigheden hem confronteren met bestaand bewijs	
8. Suggesteren dat er bewijs bestaat tegen de verdachte, terwijl dit niet het geval is	
9. De verdachte met de nodige tact uitnodigen om de verhoorders te vergezellen naar het bureau	
10. De verantwoordelijkheid van de verdachte minimaliseren en het gedrag rationaliseren	

Einde vragenlijst,
Bedankt voor Uw medewerking!

Bijlage 3: Gedetailleerde resultaten + bespreking

1. Schadelijkheid voor de samenleving

1.1. Schadelijkste misdrijf:

Het schadelijkste misdrijf is voor de meerderheid van de respondenten, zowel de leden van de politiescholen als die van de FGP, het seksuele misbruik van het 10 – jarige meisje. 53% van de respondenten plaatste dit misdrijf op de eerste plaats. Dit betekent natuurlijk dat 47% een ander misdrijf op de eerste plaats heeft gezet, maar wanneer men een blik werpt op de frequentietabel blijkt dat het overgrote deel van die resterende 47% wordt ingenomen door de gewapende overval (25,9%).

Dit misdrijf wordt als schadelijkste ervaren

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid gewapende overval	49	25,9	25,9	25,9
BTW - carrousel	13	6,9	6,9	32,8
Pedofilie	101	53,4	53,4	86,2
witwassen	16	8,5	8,5	94,7
doden liefdesrijaal	10	5,3	5,3	100,0
Total	189	100,0	100,0	

Grafisch geeft dit volgende verdeling:

Wanneer men de respondenten opsplitst op basis van hun hoedanigheid (academie of FGP), blijkt dat beide groepen pedofilie het schadelijkste vinden, maar toch moet worden opgemerkt dat de overheersing van pedofilie op de eerste plaats binnen de FGP minder groot wordt dan wanneer men de respondenten in hun totaliteit beschouwt. Binnen de FGP heeft immers slechts 38,9% van de respondenten pedofilie op 1 gezet, op de voet gevolgd door de gewapende overval (33,3%).

Dit misdrijf wordt als schadelijkste ervaren

Is de respondent afkomstig van de academie of de FGP Oudenaarde			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
academie	Valid	gewapende overval	43	25,1	25,1	25,1
		BTW - carrousel	13	7,6	7,6	32,7
		Pedofilie	94	55,0	55,0	87,7
		witwassen	13	7,6	7,6	95,3
		doden liefdesrivaal	8	4,7	4,7	100,0
		Total	171	100,0	100,0	
FGP Oudenaarde	Valid	gewapende overval	6	33,3	33,3	33,3
		Pedofilie	7	38,9	38,9	72,2
		witwassen	3	16,7	16,7	88,9
		doden liefdesrivaal	2	11,1	11,1	100,0
		Total	18	100,0	100,0	

1.2. Op de tweede plaats:

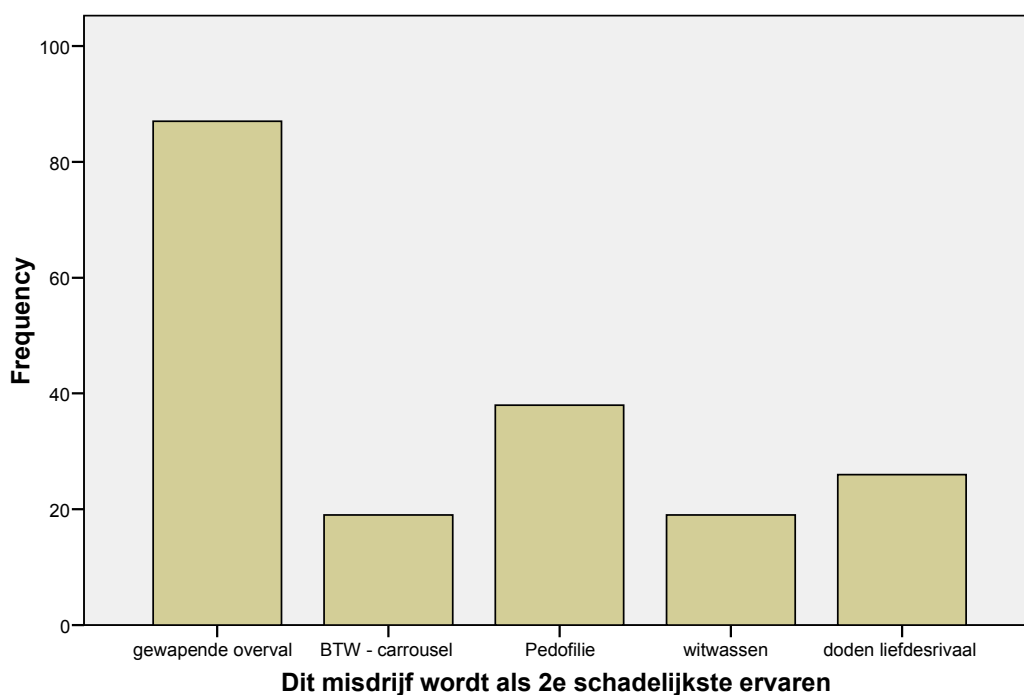
Het misdrijf dat als tweede gevaarlijkst voor de samenleving wordt beschouwd is met 46% de gewapende overval. De resterende 64% van de antwoorden gaat vooral uit naar pedofilie (20%)

Dit misdrijf wordt als 2e schadelijkste ervaren

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid gewapende overval	87	46,0	46,0	46,0
BTW - carrousel	19	10,1	10,1	56,1
Pedofilie	38	20,1	20,1	76,2
witwassen	19	10,1	10,1	86,2
doden liefdesrivaal	26	13,8	13,8	100,0
Total	189	100,0	100,0	

Grafische voorstelling:

Dit misdrijf wordt als 2e schadelijkste ervaren

Wanneer beide categorieën afzonderlijk worden bekeken, blijft de tweede plaats voor de gewapende overval in de schadelijkheids – ranking overeind. 46,8% van de leden van de academie, en 38,9% van de leden van de FGP hebben dit misdrijf op de tweede plaats geplaatst.

Dit misdrijf wordt als 2e schadelijkste ervaren

Is de respondent afkomstig van de academie of de FGP Oudenaarde			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
academie	Valid	gewapende overval	80	46,8	46,8	46,8
		BTW - carrousel	17	9,9	9,9	56,7
		Pedofilie	33	19,3	19,3	76,0
		witwassen	18	10,5	10,5	86,5
		doden liefdesrivaal	23	13,5	13,5	100,0
		Total	171	100,0	100,0	
FGP Oudenaarde	Valid	gewapende overval	7	38,9	38,9	38,9
		BTW - carrousel	2	11,1	11,1	50,0
		Pedofilie	5	27,8	27,8	77,8
		witwassen	1	5,6	5,6	83,3
		doden liefdesrivaal	3	16,7	16,7	100,0
		Total	18	100,0	100,0	

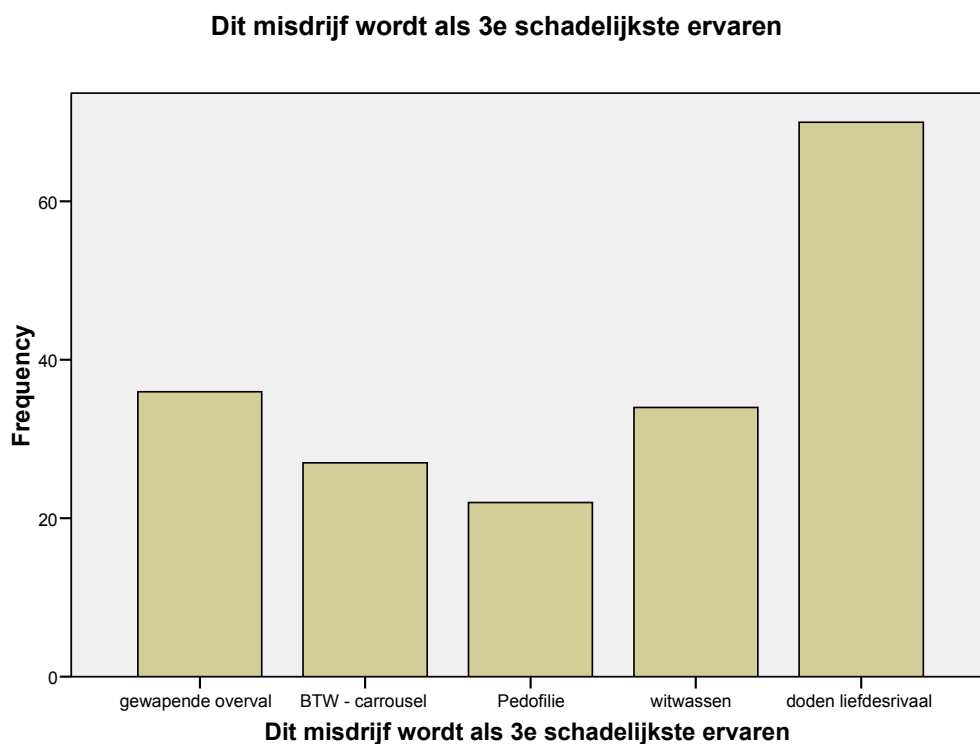
1.3. Op de derde plaats:

Op de derde plaats hebben 37% van de respondenten gekozen voor het doden van de liefdesrivaal.

Dit misdrijf wordt als 3e schadelijkste ervaren

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	gewapende overval	36	19,0	19,0	19,0
	BTW - carrousel	27	14,3	14,3	33,3
	Pedofilie	22	11,6	11,6	45,0
	witwassen	34	18,0	18,0	63,0
	doden liefdesrivaal	70	37,0	37,0	100,0
	Total	189	100,0	100,0	

Grafische voorstelling:

Opgesplitst naar hoedanigheid, behoudt het doden van de liefdesrivaal bij de leden van de academie de meerderheid, maar binnen de FGP is er geen afgetekende meerderheid. Er is

immers sprake van een ex aequo tussen het doden van de liefdesrivaal en het witwassen van illegale gelden (beiden 27,8%).

Dit misdrijf wordt als 3e schadelijkste ervaren

Is de respondent afkomstig van de academie of de FGP Oudenaarde			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
academie	Valid	gewapende overval	34	19,9	19,9	19,9
		BTW - carrousel	25	14,6	14,6	34,5
		Pedofilie	18	10,5	10,5	45,0
		witwassen	29	17,0	17,0	62,0
		doden liefdesrivaal	65	38,0	38,0	100,0
		Total	171	100,0	100,0	
FGP Oudenaarde	Valid	gewapende overval	2	11,1	11,1	11,1
		BTW - carrousel	2	11,1	11,1	22,2
		Pedofilie	4	22,2	22,2	44,4
		witwassen	5	27,8	27,8	72,2
		doden liefdesrivaal	5	27,8	27,8	100,0
		Total	18	100,0	100,0	

1.4. Op de vierde plaats:

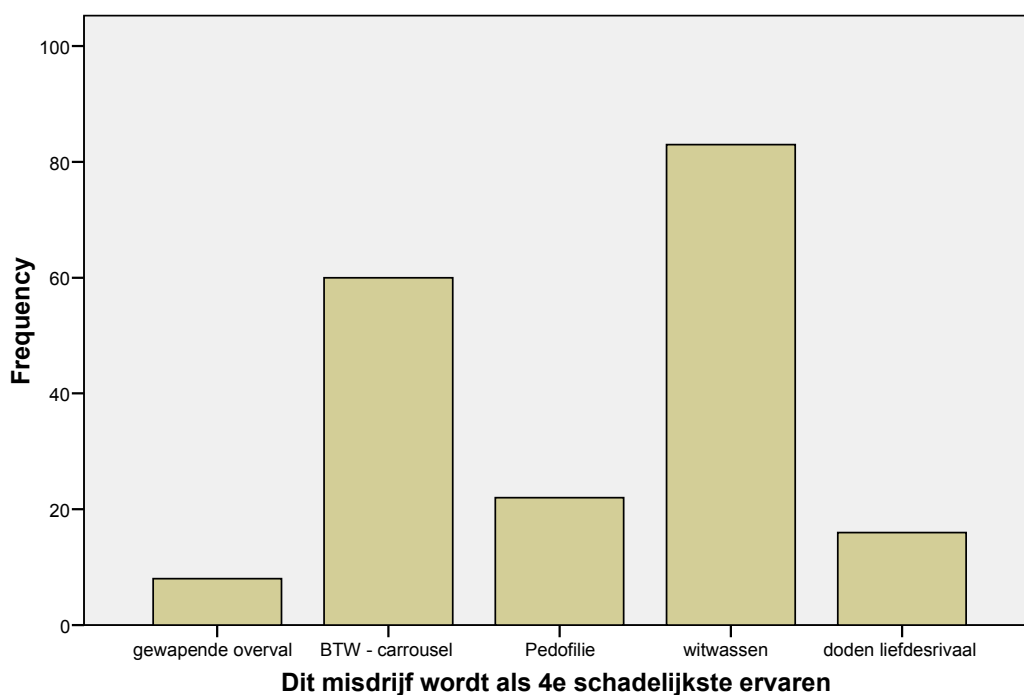
Op de voorlaatste plaats vinden we het witwassen van illegale gelden, met instemming van 43,9% van de respondenten. Toch blijkt ook de BTW – carrousel goed te scoren (31,7%).

Dit misdrijf wordt als 4e schadelijkste ervaren

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	gewapende overval	8	4,2	4,2	4,2
	BTW - carrousel	60	31,7	31,7	36,0
	Pedofilie	22	11,6	11,6	47,6
	witwassen	83	43,9	43,9	91,5
	doden liefdesrivaal	16	8,5	8,5	100,0
	Total	189	100,0	100,0	

Grafische voorstelling:

Dit misdrijf wordt als 4e schadelijkste ervaren

Een belangrijke opmerking is wel dat de leden van de FGP een andere voorkeur hebben. 55,6% van hen kiest ervoor de BTW – carrousel op de vierde plaats te zetten in plaats van het witwassen van de illegale gelden (slechts 22,2%).

Dit misdrijf wordt als 4e schadelijkste ervaren

Is de respondent afkomstig van de academie of de FGP Oudenaarde			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
academie	Valid	gewapende overval	6	3,5	3,5	3,5
		BTW - carrousel	50	29,2	29,2	32,7
		Pedofilie	20	11,7	11,7	44,4
		witwassen	79	46,2	46,2	90,6
		doden liefdesrivaal	16	9,4	9,4	100,0
		Total	171	100,0	100,0	
FGP Oudenaarde	Valid	gewapende overval	2	11,1	11,1	11,1
		BTW - carrousel	10	55,6	55,6	66,7
		Pedofilie	2	11,1	11,1	77,8
		witwassen	4	22,2	22,2	100,0
		Total	18	100,0	100,0	

1.5. Op de vijfde plaats

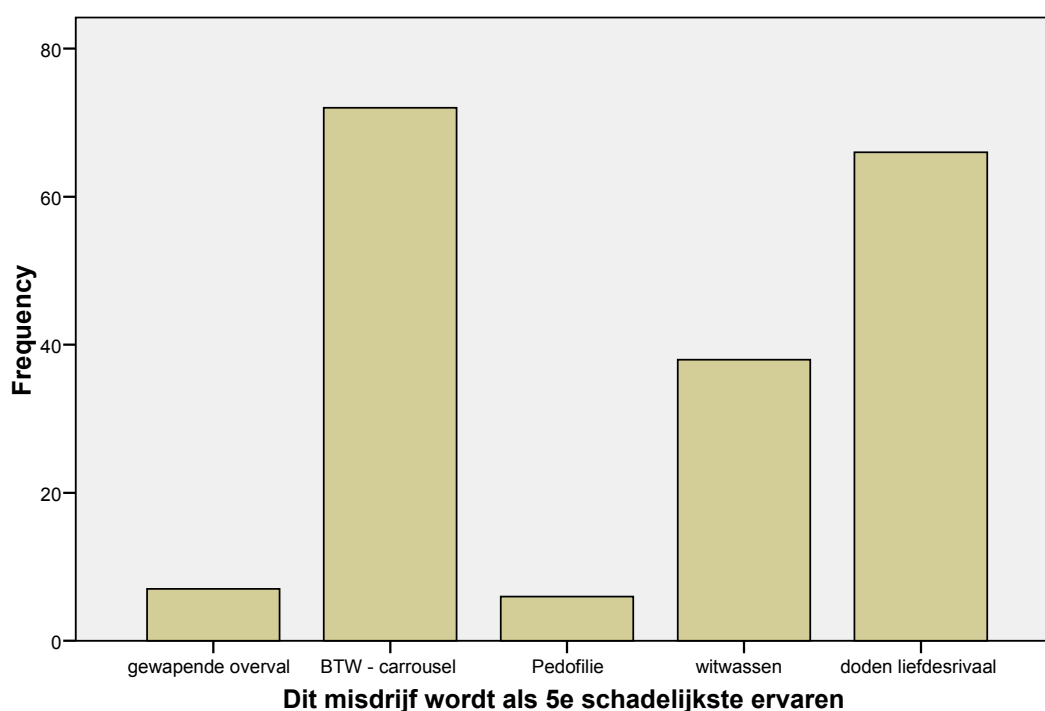
Als minst schadelijk werd gekozen voor de BTW – carrousel door 38,1% van de respondenten. Opmerkelijk hierbij is het grote aandeel dat wordt behaald door het doden van de liefdesrivaal, maar liefst 34,9%.

Dit misdrijf wordt als 5e schadelijkste ervaren

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	gewapende overval	7	3,7	3,7	3,7
	BTW - carrousel	72	38,1	38,1	41,8
	Pedofilie	6	3,2	3,2	45,0
	witwassen	38	20,1	20,1	65,1
	doden liefdesrivaal	66	34,9	34,9	100,0
	Total	189	100,0	100,0	

Grafische voorstelling:

Dit misdrijf wordt als 5e schadelijkste ervaren

De onenigheid die bestaat over de schadelijkheid van het doden van de liefdesrivaal blijkt des te meer wanneer de respondenten worden bekeken in het licht van hun hoedanigheid. Zo is het duidelijk dat de leden van de academie de BTW – carrousel verkiezen als minst schadelijk voor de samenleving, een keuze waarin ze helemaal niet worden gevolgd door de leden van de FGP. Voor hen is het doden van de liefdesrivaal het minst schadelijk voor de samenleving (44,4%).

Dit misdrijf wordt als 5e schadelijkste ervaren

Is de respondent afkomstig van de academie of de FGP Oudenaarde			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
academie	Valid	gewapende overval	6	3,5	3,5	3,5
		BTW - carrousel	68	39,8	39,8	43,3
		Pedofilie	6	3,5	3,5	46,8
		witwassen	33	19,3	19,3	66,1
		doden liefdesrivaal	58	33,9	33,9	100,0
		Total	171	100,0	100,0	
FGP Oudenaarde	Valid	gewapende overval	1	5,6	5,6	5,6
		BTW - carrousel	4	22,2	22,2	27,8
		witwassen	5	27,8	27,8	55,6
		doden liefdesrivaal	8	44,4	44,4	100,0
		Total	18	100,0	100,0	

1.6. Conclusie schadelijkheid:

Samenvattend kan worden gesteld dat uit de antwoorden van de respondenten volgende schadelijkheids – ranking kan worden opgesteld:

1. Seksueel misbruik van een 10 – jarig meisje
2. Gewapende overval
3. Doden liefdesrivaal
4. Witwassen van illegale gelden
5. BTW – carrousel

Dit bevestigt de hypothese dat de respondenten vooral die misdrijven als schadelijkste bestempelen die directe schade berokkenen aan de fysieke integriteit van eenvoudig identificeerbare slachtoffers. Toch moet een kanttekening worden gemaakt bij het doden van de liefdesrivaal. Over dit misdrijf lopen de meningen immers sterk uiteen.

2. Verhoortechnieken

2.1. Gewapende Overval

2.1.1. Meest gekozen techniek

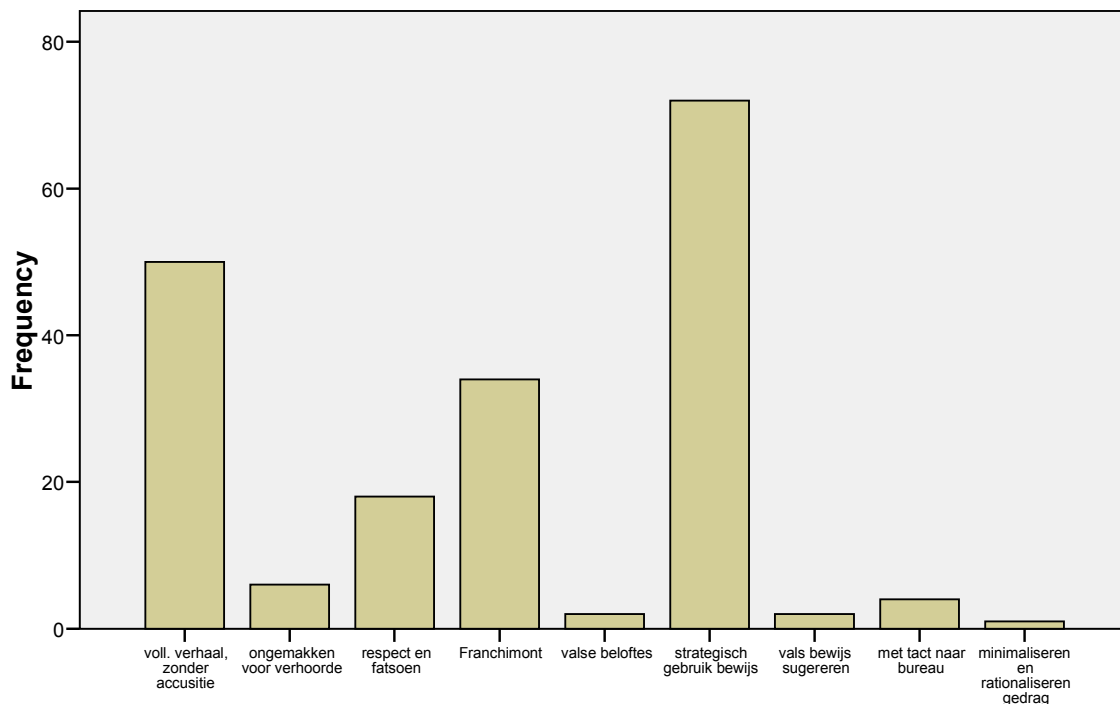
Als meest gepaste techniek bij het verhoor van een verdachte van een gewapende overval wordt gekozen voor het strategisch gebruik maken van bewijs (38,1%). Daarnaast werd ook door veel respondenten geopteerd in de eerste plaats de verdachte zijn volledige verhaal te laten doen, zonder over te gaan tot beschuldigingen.

Deze techniek komt op de 1e plaats bij het overval-verhoor

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	voll. verhaal, zonder accusitie	50	26,5	26,5	26,5
	ongemakken voor verhoorde	6	3,2	3,2	29,6
	respect en fatsoen	18	9,5	9,5	39,2
	Franchimont	34	18,0	18,0	57,1
	valse beloftes	2	1,1	1,1	58,2
	strategisch gebruik bewijs	72	38,1	38,1	96,3
	vals bewijs suggereren	2	1,1	1,1	97,4
	met tact naar bureau	4	2,1	2,1	99,5
	minimaliseren en rationaliseren gedrag	1	,5	,5	100,0
	Total	189	100,0	100,0	

Grafische voorstelling:

Deze techniek komt op de 1e plaats bij het overval-verhoor

Deze techniek komt op de 1e plaats bij het overval-verhoor

Wanneer de vergelijking wordt gemaakt tussen de leden van de academie, en de leden van de FGP, blijkt dat beide groepen in de eerste plaats opteren voor het strategisch gebruik maken van het bewijs, maar dat men binnen de FGP ook vaak kiest voor het te kennen geven van de rechten van de verhoorde (Franchimont, 27,8%). Reden hiervoor is dat de leden van de FGP doordrongen zijn van het feit dat zonder voorlezing van de Franchimont – wetgeving, het verhoor niet rechtsgeldig is.

Deze techniek komt op de 1e plaats bij het overval-verhoor

Is de respondent afkomstig van de academie of de FGP Oudenaarde			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
academie	Valid	voll. verhaal, zonder accusitie	48	28,1	28,1	28,1
		ongemakken voor verhoorde	6	3,5	3,5	31,6
		respect en fatsoen	18	10,5	10,5	42,1
		Franchimont	29	17,0	17,0	59,1
		valse beloftes	2	1,2	1,2	60,2
		strategisch gebruik bewijs	62	36,3	36,3	96,5

FGP Oudenaarde	Valid	vals bewijs suggereren	2	1,2	1,2	97,7
		met tact naar bureau	3	1,8	1,8	99,4
		minimaliseren en rationaliseren gedrag	1	,6	,6	100,0
		Total	171	100,0	100,0	
		voll. verhaal, zonder accusitie	2	11,1	11,1	11,1
		Franchimont	5	27,8	27,8	38,9
		strategisch gebruik bewijs	10	55,6	55,6	94,4
		met tact naar bureau	1	5,6	5,6	100,0
		Total	18	100,0	100,0	

2.1.2. Tweede gekozen techniek

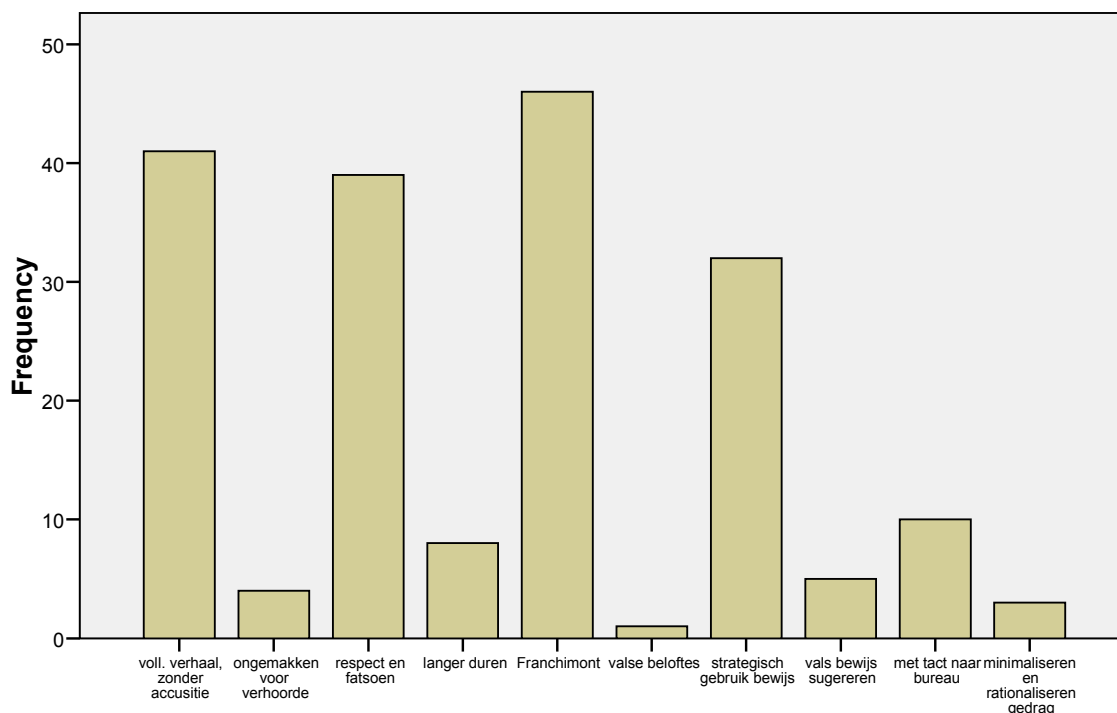
Op de tweede plaats werd door 24,3% van de respondenten gekozen voor het te kennen geven van de Franchimont – wetgeving aan de verdachte. Opnieuw gingen er veel stemmen op om de verdachte zijn volledige verhaal te laten doen, zonder over te gaan tot beschuldigingen (21,7%).

Deze techniek komt op de 2e plaats bij het overval-verhoor

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	voll. verhaal, zonder accusitie	41	21,7	21,7	21,7
	ongemakken voor verhoorde	4	2,1	2,1	23,8
	respect en fatsoen langer duren	39	20,6	20,6	44,4
	Franchimont	8	4,2	4,2	48,7
	valse beloftes	46	24,3	24,3	73,0
	strategisch gebruik bewijs	1	,5	,5	73,5
	vals bewijs suggereren	32	16,9	16,9	90,5
	met tact naar bureau	5	2,6	2,6	93,1
	minimaliseren en rationaliseren gedrag	10	5,3	5,3	98,4
	Total	3	1,6	1,6	100,0
		189	100,0	100,0	

Grafische voorstelling:

Deze techniek komt op de 2e plaats bij het overval-verhoor

Deze techniek komt op de 2e plaats bij het overval-verhoor

Uit de vergelijking tussen de twee groepen blijkt dat de leden van de academie kiezen voor de Franchimont – wetgeving, daar waar de leden van de FGP vooral ervoor kiezen de verdachte met respect en fatsoen te behandelen.

Deze techniek komt op de 2e plaats bij het overval-verhoor

Is de respondent afkomstig van de academie of de FGP Oudenaarde			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
academie	Valid	voll. verhaal, zonder accusitie	40	23,4	23,4	23,4
		ongemakken voor verhoorde	4	2,3	2,3	25,7
		respect en fatsoen	34	19,9	19,9	45,6
		langer duren	6	3,5	3,5	49,1
		Franchimont	42	24,6	24,6	73,7
		valse belofes	1	,6	,6	74,3
		strategisch gebruik bewijs	29	17,0	17,0	91,2
		vals bewijs suggereren	4	2,3	2,3	93,6
		met tact naar bureau	9	5,3	5,3	98,8

FGP Oudenaarde	Valid	minimaliseren en rationaliseren gedrag	2	1,2	1,2	100,0
		Total	171	100,0	100,0	
		voll. verhaal, zonder accusitie	1	5,6	5,6	5,6
		respect en fatsoen	5	27,8	27,8	33,3
		langer duren	2	11,1	11,1	44,4
		Franchimont	4	22,2	22,2	66,7
		strategisch gebruik bewijs	3	16,7	16,7	83,3
		vals bewijs suggereren met tact naar bureau	1	5,6	5,6	88,9
			1	5,6	5,6	94,4
		minimaliseren en rationaliseren gedrag	1	5,6	5,6	100,0
		Total	18	100,0	100,0	

2.1.3. Derde gekozen techniek

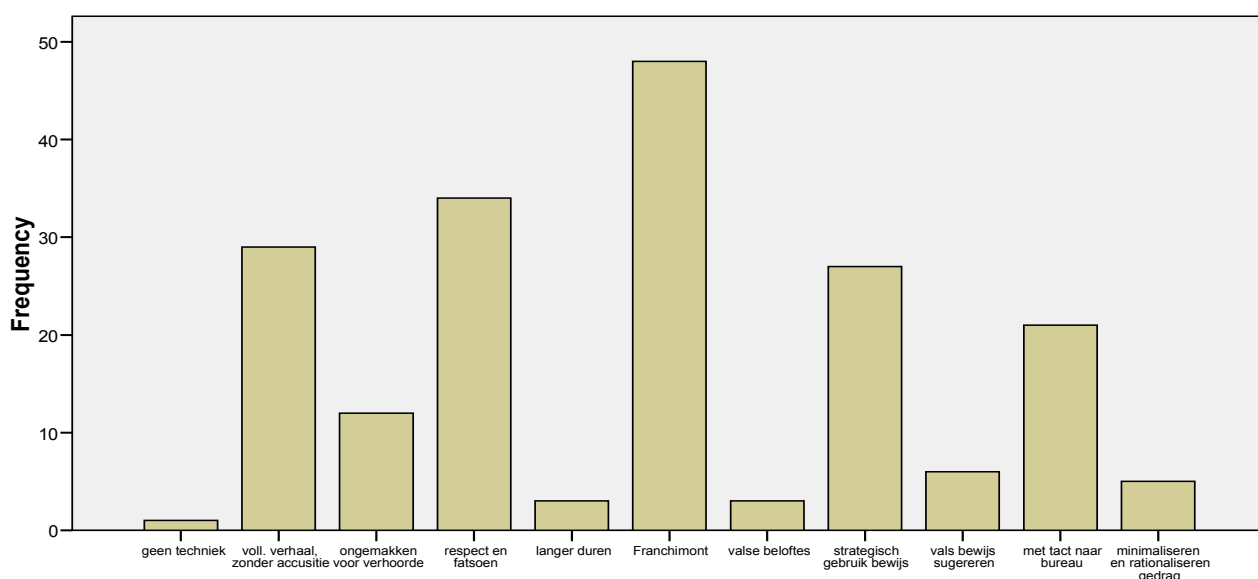
Ook op de derde plaats komt het voorlezen van de Franchimont wetgeving, en dit op een vrij afgetekende manier (25,4%).

Deze techniek komt op de 3e plaats bij het overval-verhoor

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	geen techniek	1	,5	,5	,5
	voll. verhaal, zonder accusitie	29	15,3	15,3	15,9
	ongemakken voor verhoorde	12	6,3	6,3	22,2
	respect en fatsoen	34	18,0	18,0	40,2
	langer duren	3	1,6	1,6	41,8
	Franchimont	48	25,4	25,4	67,2
	valse beloftes	3	1,6	1,6	68,8
	strategisch gebruik bewijs	27	14,3	14,3	83,1
	vals bewijs suggereren	6	3,2	3,2	86,2
	met tact naar bureau	21	11,1	11,1	97,4
	minimaliseren en rationaliseren gedrag	5	2,6	2,6	100,0
	Total	189	100,0	100,0	

Grafische voorstelling:

Deze techniek komt op de 3e plaats bij het overval-verhoor

Deze techniek komt op de 3e plaats bij het overval-verhoor

Opgespitst naar hoedanigheid blijkt de voorkeur van de leden van de FGP eerder uit te gaan naar het laten vertellen van het volledige verhaal van de verdachte, zonder beschuldigingen.

Deze techniek komt op de 3e plaats bij het overval-verhoor

Is de respondent afkomstig van de academie of de FGP Oudenaarde			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
academie	Valid	geen techniek	1	,6	,6	,6
		voll. verhaal, zonder accusitie	23	13,5	13,5	14,0
		ongemakken voor verhoorde	12	7,0	7,0	21,1
		respect en fatsoen	32	18,7	18,7	39,8
		langer duren	3	1,8	1,8	41,5
		Franchimont	43	25,1	25,1	66,7
		valse beloftes	3	1,8	1,8	68,4
		strategisch gebruik bewijs	26	15,2	15,2	83,6
		vals bewijs suggereren	5	2,9	2,9	86,5
		met tact naar bureau	18	10,5	10,5	97,1
		minimaliseren en rationaliseren gedrag	5	2,9	2,9	100,0
		Total	171	100,0	100,0	
FGP Oudenaarde	Valid	voll. verhaal, zonder accusitie	6	33,3	33,3	33,3
		respect en fatsoen	2	11,1	11,1	44,4

Franchimont	5	27,8	27,8	72,2
strategisch gebruik	1	5,6	5,6	77,8
bewijs	1	5,6	5,6	83,3
vals bewijs suggereren	3	16,7	16,7	100,0
met tact naar bureau				
Total	18	100,0	100,0	

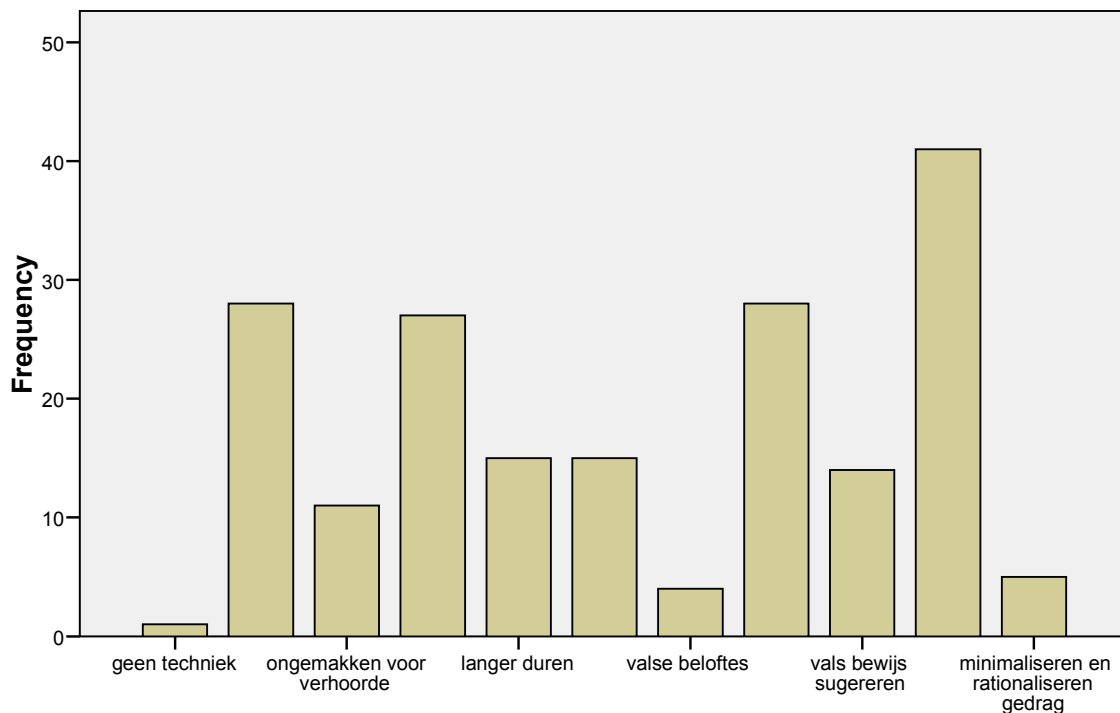
2.1.4. Vierde gekozen techniek

Als vierde techniek bij het verhoor in de overval case kozen de respondenten ervoor om de verdachte persoon met tact naar het bureau te vergezellen (21,7%).

Deze techniek komt op de 4e plaats bij het overval-verhoor

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	geen techniek	1	,5	,5	,5
	voll. verhaal, zonder accusitie	28	14,8	14,8	15,3
	ongemakken voor verhoorde	11	5,8	5,8	21,2
	respect en fatsoen	27	14,3	14,3	35,4
	langer duren	15	7,9	7,9	43,4
	Franchimont	15	7,9	7,9	51,3
	valse beloftes	4	2,1	2,1	53,4
	strategisch gebruik bewijs	28	14,8	14,8	68,3
	vals bewijs suggereren	14	7,4	7,4	75,7
	met tact naar bureau	41	21,7	21,7	97,4
	minimaliseren en rationaliseren gedrag	5	2,6	2,6	100,0
	Total	189	100,0	100,0	

Deze techniek komt op de 4e plaats bij het overval-verhoor

Deze techniek komt op de 4e plaats bij het overval-verhoor

De leden van de FGP lijken dan weer eerder te opteren om de verdachte met het nodige respect en fatsoen te bejegenen (33,3%).

Deze techniek komt op de 4e plaats bij het overval-verhoor

Is de respondent afkomstig van de academie of de FGP Oudenaarde			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
academie	Valid	geen techniek	1	,6	,6	,6
		voll. verhaal, zonder accusitie	25	14,6	14,6	15,2
		ongemakken voor verhoorde	11	6,4	6,4	21,6
		respect en fatsoen	21	12,3	12,3	33,9
		langer duren	13	7,6	7,6	41,5
		Franchimont	14	8,2	8,2	49,7
		valse beloftes	3	1,8	1,8	51,5
		strategisch gebruik bewijs	26	15,2	15,2	66,7
		vals bewijs suggereren	14	8,2	8,2	74,9
		met tact naar bureau	38	22,2	22,2	97,1
		minimaliseren en rationaliseren gedrag	5	2,9	2,9	100,0
		Total	171	100,0	100,0	

FGP Oudenaarde	Valid	voll. verhaal, zonder accusitie respect en fatsoen	3	16,7	16,7	16,7
			6	33,3	33,3	50,0
		langer duren	2	11,1	11,1	61,1
		Franchimont	1	5,6	5,6	66,7
		valse beloftes	1	5,6	5,6	72,2
		strategisch gebruik bewijs	2	11,1	11,1	83,3
		met tact naar bureau	3	16,7	16,7	100,0
		Total	18	100,0	100,0	

2.1.5. Vijfde gekozen techniek

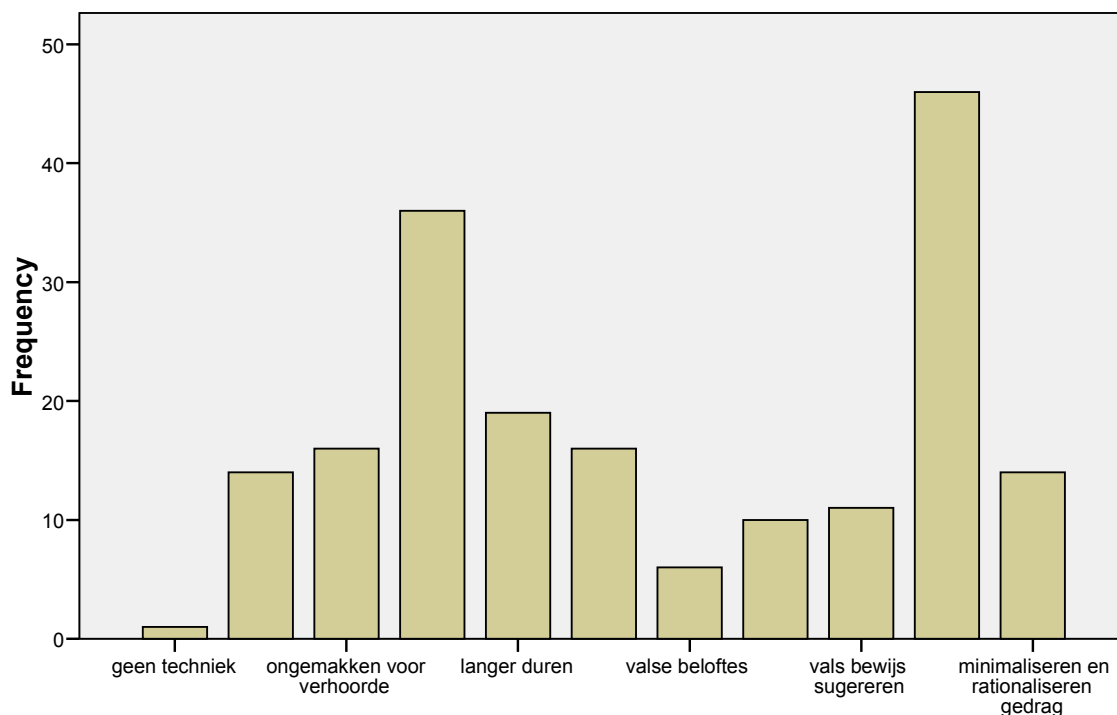
Ook op de vijfde plaats kiezen de respondenten ervoor de verdachte met tact naar het bureau uit te nodigen (24,3%).

Deze techniek komt op de 5e plaats bij het overval-verhoor

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	geen techniek	1	,5	,5	,5
	voll. verhaal, zonder accusitie	14	7,4	7,4	7,9
	ongemakken voor verhoorde	16	8,5	8,5	16,4
	respect en fatsoen	36	19,0	19,0	35,4
	langer duren	19	10,1	10,1	45,5
	Franchimont	16	8,5	8,5	54,0
	valse beloftes	6	3,2	3,2	57,1
	strategisch gebruik bewijs	10	5,3	5,3	62,4
	vals bewijs suggereren	11	5,8	5,8	68,3
	met tact naar bureau	46	24,3	24,3	92,6
	minimaliseren en rationaliseren gedrag	14	7,4	7,4	100,0
	Total	189	100,0	100,0	

Grafische voorstelling:

Deze techniek komt op de 5e plaats bij het overval-verhoor

Deze techniek komt op de 5e plaats bij het overval-verhoor

Opgesplitst naar hoedanigheid blijken de leden van de academie te kiezen voor het tactvol begeleiden van de verdachte naar het bureau (24,6%). Bij de leden van de FGP doet zich een ex aequo voor tussen het tactvol begeleiden van de verdachte naar het bureau, en de verdachte met het nodige respect en fatsoen behandelen (beiden 22,2%).

Deze techniek komt op de 5e plaats bij het overval-verhoor

Is de respondent afkomstig van de academie of de FGP Oudenaarde			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
academie	Valid	geen techniek	1	,6	,6	,6
		voll. verhaal, zonder accusitie	12	7,0	7,0	7,6
		ongemakken voor verhoorde	15	8,8	8,8	16,4
		respect en fatsoen	32	18,7	18,7	35,1
		langer duren	18	10,5	10,5	45,6

FGP Oudenaarde	Valid	Franchimont	15	8,8	8,8	54,4
		valse beloftes	6	3,5	3,5	57,9
		strategisch gebruik bewijs	8	4,7	4,7	62,6
		vals bewijs suggereren	9	5,3	5,3	67,8
		met tact naar bureau	42	24,6	24,6	92,4
		minimaliseren en rationaliseren gedrag	13	7,6	7,6	100,0
		Total	171	100,0	100,0	
		voll. verhaal, zonder accusitie	2	11,1	11,1	11,1
		ongemakken voor verhoorde	1	5,6	5,6	16,7
		respect en fatsoen	4	22,2	22,2	38,9
		langer duren	1	5,6	5,6	44,4
		Franchimont	1	5,6	5,6	50,0
		strategisch gebruik bewijs	2	11,1	11,1	61,1
		vals bewijs suggereren	2	11,1	11,1	72,2
		met tact naar bureau	4	22,2	22,2	94,4
		minimaliseren en rationaliseren gedrag	1	5,6	5,6	100,0
		Total	18	100,0	100,0	

2.1.6. Besluit gewelddadige overval

Als meest geschikte techniek bij het verhoren van de verdachte van een gewelddadige overval wordt er zonder discussie voor geopteerd om op een strategische manier gebruik te maken van het bestaande bewijs.

Zowel op de tweede als op de derde plaats zetten de respondenten de Franchimont – wetgeving.

Zowel op de vierde als op de vijfde plaats werd er behoorlijk afgetekend voor geopteerd om de verdachte met de nodige tact naar het bureau te brengen.

Dit geeft volgende stand: 1. strategische gebruik bewijs

2.	}	Franchimont - wetgeving
3.		
4.	}	verdachte met tact naar het bureau vergezellen / uitnodigen
5.		

2.2. BTW – carrousel

2.2.1. Meest gekozen techniek

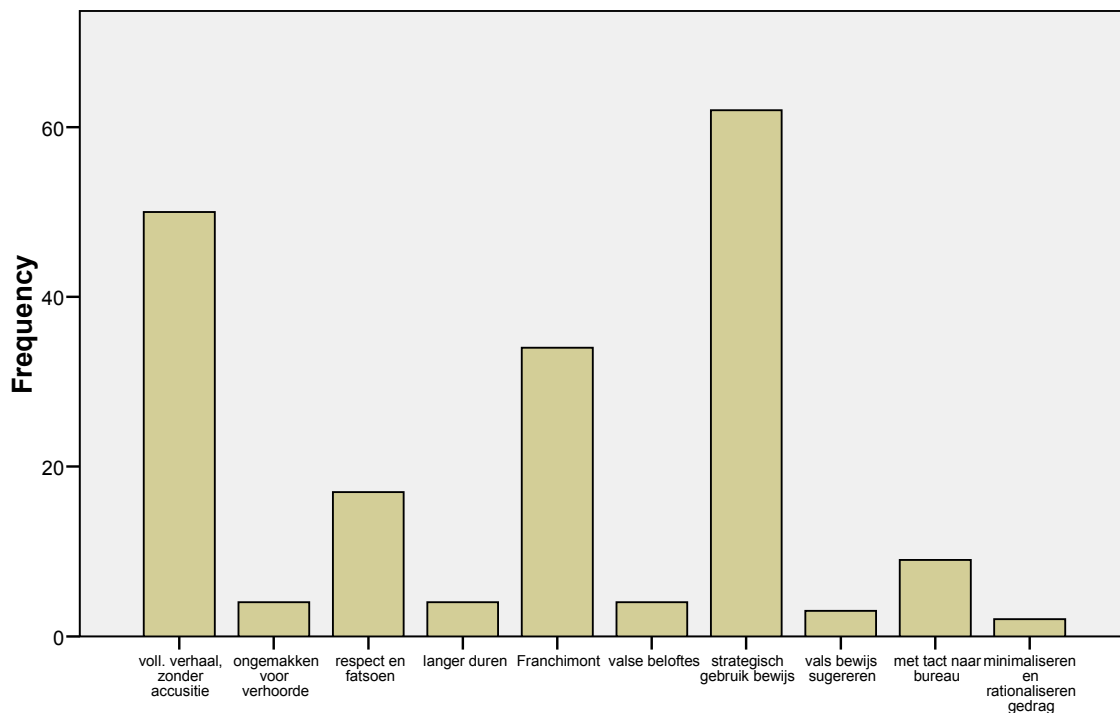
33,2% van de respondenten beschouwen de beste manier om een verdachte van een BTW – carrousel aan te pakken het strategisch gebruik maken van het bestaande bewijs. Het grootste deel van de overige respondenten kiest er eerder voor om de verdachte zijn volledige verhaal te laten doen, zonder over te gaan tot beschuldigingen (26,5%).

Deze techniek komt op de 1e plaats bij het BTW-verhoor

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid voll. verhaal, zonder accusitie	50	26,5	26,5	26,5
ongemakken voor verhoorde	4	2,1	2,1	28,6
respect en fatsoen	17	9,0	9,0	37,6
langer duren	4	2,1	2,1	39,7
Franchimont	34	18,0	18,0	57,7
valse beloftes	4	2,1	2,1	59,8
strategisch gebruik bewijs	62	32,8	32,8	92,6
vals bewijs suggereren	3	1,6	1,6	94,2
met tact naar bureau	9	4,8	4,8	98,9
minimaliseren en rationaliseren gedrag	2	1,1	1,1	100,0
Total	189	100,0	100,0	

Grafische voorstelling:

Deze techniek komt op de 1e plaats bij het BTW-verhoor

Deze techniek komt op de 1e plaats bij het BTW-verhoor

Opgesplitst naar hun hoedanigheid, plaatsen zowel de leden van de academie als van de FGP het strategisch gebruik maken van het bestaande bewijs op de eerste plaats.

Deze techniek komt op de 1e plaats bij het BTW-verhoor

Is de respondent afkomstig van de academie of de FGP Oudenaarde			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
academie	Valid	voll. verhaal, zonder accusitie	47	27,5	27,5	27,5
		ongemakken voor verhoorde	4	2,3	2,3	29,8
		respect en fatsoen	16	9,4	9,4	39,2
		langer duren	4	2,3	2,3	41,5
		Franchimont	30	17,5	17,5	59,1
		Valse belofes	4	2,3	2,3	61,4
		strategisch gebruik bewijs	54	31,6	31,6	93,0
		vals bewijs suggereren	3	1,8	1,8	94,7
		met tact naar bureau	7	4,1	4,1	98,8
		minimaliseren en rationaliseren gedrag	2	1,2	1,2	100,0

FGP Oudenaarde	Valid	Total	171	100,0	100,0	
		voll. verhaal, zonder accusitie	3	16,7	16,7	16,7
		respect en fatsoen	1	5,6	5,6	22,2
		Franchimont	4	22,2	22,2	44,4
		strategisch gebruik bewijs	8	44,4	44,4	88,9
		met tact naar bureau	2	11,1	11,1	100,0
		Total	18	100,0	100,0	

2.2.2. Tweede gekozen techniek

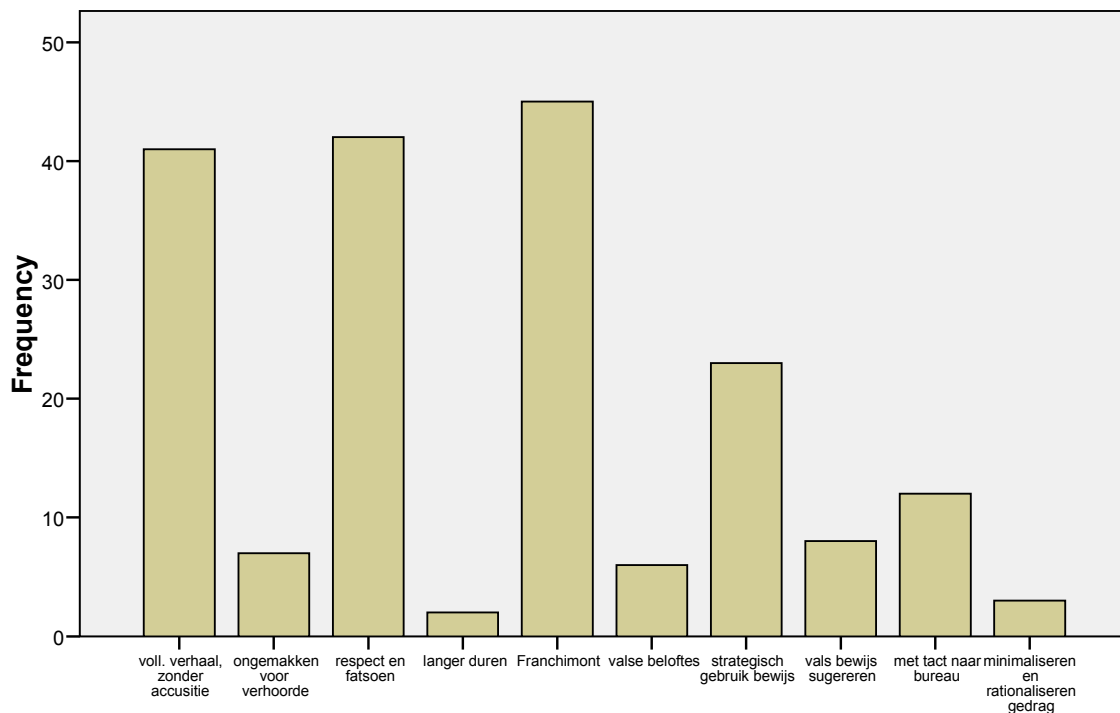
Op de tweede plaats komt het voorlezen van de Franchimont – wetgeving aan de verdachte (23,8%). Het verschil met twee andere technieken, met name de verdachte met respect en fatsoen behandelen (22,2%), en de verdachte zijn volledige verhaal laten doen (21,7%), is echter miniem.

Deze techniek komt op de 2e plaats bij het BTW-verhoor

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	voll. verhaal, zonder accusitie	41	21,7	21,7	21,7
	ongemakken voor verhoorde	7	3,7	3,7	25,4
	Respect en fatsoen	42	22,2	22,2	47,6
	langer duren	2	1,1	1,1	48,7
	Franchimont	45	23,8	23,8	72,5
	valse beloftes	6	3,2	3,2	75,7
	strategisch gebruik bewijs	23	12,2	12,2	87,8
	vals bewijs suggereren	8	4,2	4,2	92,1
	met tact naar bureau	12	6,3	6,3	98,4
	minimaliseren en rationaliseren gedrag	3	1,6	1,6	100,0
	Total	189	100,0	100,0	

Grafische voorstelling:

Deze techniek komt op de 2e plaats bij het BTW-verhoor

Deze techniek komt op de 2e plaats bij het BTW-verhoor

Ook wanneer we kijken naar de herkomst van de respondenten blijkt dat het voorlezen van de Franchimont – wetgeving wordt verkozen als tweede techniek, maar wel nipt gevolgd door het behandelen van de verdachte met het nodige respect en fatsoen.

Deze techniek komt op de 2e plaats bij het BTW-verhoor

Is de respondent afkomstig van de academie of de FGP Oudenaarde			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
academie	Valid	voll. verhaal, zonder accusitie	38	22,2	22,2	22,2
		ongemakken voor verhoorde	7	4,1	4,1	26,3
		respect en fatsoen	38	22,2	22,2	48,5
		langer duren	1	,6	,6	49,1
		Franchimont	40	23,4	23,4	72,5
		valse belofes	6	3,5	3,5	76,0
		strategisch gebruik bewijs	21	12,3	12,3	88,3
		vals bewijs suggereren	7	4,1	4,1	92,4
		met tact naar bureau	11	6,4	6,4	98,8

FGP Oudenaarde	Valid	minimaliseren en rationaliseren gedrag	2	1,2	1,2	100,0
		Total	171	100,0	100,0	
		voll. verhaal, zonder accusitie	3	16,7	16,7	16,7
		respect en fatsoen langer duren	4	22,2	22,2	38,9
			1	5,6	5,6	44,4
		Franchimont	5	27,8	27,8	72,2
		strategisch gebruik bewijs	2	11,1	11,1	83,3
		vals bewijs suggereren met tact naar bureau	1	5,6	5,6	88,9
			1	5,6	5,6	94,4
		minimaliseren en rationaliseren gedrag	1	5,6	5,6	100,0
		Total	18	100,0	100,0	

2.2.3. Derde gekozen techniek

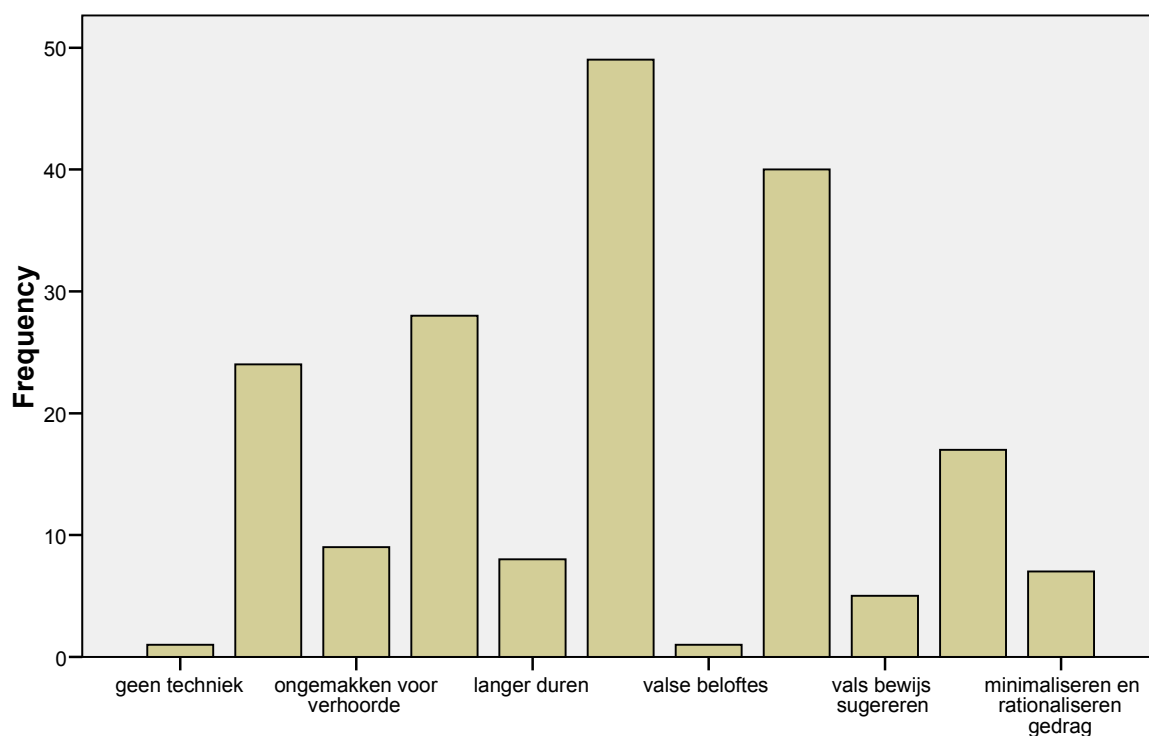
Ook op de derde plaats kiezen de respondenten er vooral voor om de verdachte zijn rechten voor te lezen (25,9%).

Deze techniek komt op de 3e plaats bij het BTW-verhoor

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	geen techniek	1	,5	,5	,5
	voll. verhaal, zonder accusitie	24	12,7	12,7	13,2
	ongemakken voor verhoorde	9	4,8	4,8	18,0
	respect en fatsoen langer duren	28	14,8	14,8	32,8
		8	4,2	4,2	37,0
	Franchimont	49	25,9	25,9	63,0
	valse beloftes	1	,5	,5	63,5
	strategisch gebruik bewijs	40	21,2	21,2	84,7
	vals bewijs suggereren met tact naar bureau	5	2,6	2,6	87,3
		17	9,0	9,0	96,3
	minimaliseren en rationaliseren gedrag	7	3,7	3,7	100,0
	Total	189	100,0	100,0	

Grafische voorstelling:

Deze techniek komt op de 3e plaats bij het BTW-verhoor

Deze techniek komt op de 3e plaats bij het BTW-verhoor

Zowel de leden van de FGP als van de academie opteren er in de derde plaats voor om de verdachte zijn rechten voor te lezen.

Deze techniek komt op de 3e plaats bij het BTW-verhoor

Is de respondent afkomstig van de academie of de FGP Oudenaarde			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
academie	Valid	geen techniek	1	,6	,6	,6
		voll. verhaal, zonder accusitie	22	12,9	12,9	13,5
		ongemakken voor verhoorde	9	5,3	5,3	18,7
		respect en fatsoen	24	14,0	14,0	32,7
		langer duren	8	4,7	4,7	37,4
		Franchimont	43	25,1	25,1	62,6
		valse beloftes	1	,6	,6	63,2
		strategisch gebruik bewijs	37	21,6	21,6	84,8
		vals bewijs suggereren	5	2,9	2,9	87,7
		met tact naar bureau	14	8,2	8,2	95,9

FGP Oudenaarde	Valid	minimaliseren en rationaliseren gedrag	7	4,1	4,1	100,0
		Total	171	100,0	100,0	
		voll. verhaal, zonder accusitie	2	11,1	11,1	11,1
		respect en fatsoen	4	22,2	22,2	33,3
		Franchimont	6	33,3	33,3	66,7
		strategisch gebruik bewijs	3	16,7	16,7	83,3
		met tact naar bureau	3	16,7	16,7	100,0
		Total	18	100,0	100,0	

2.2.4. Vierde gekozen techniek

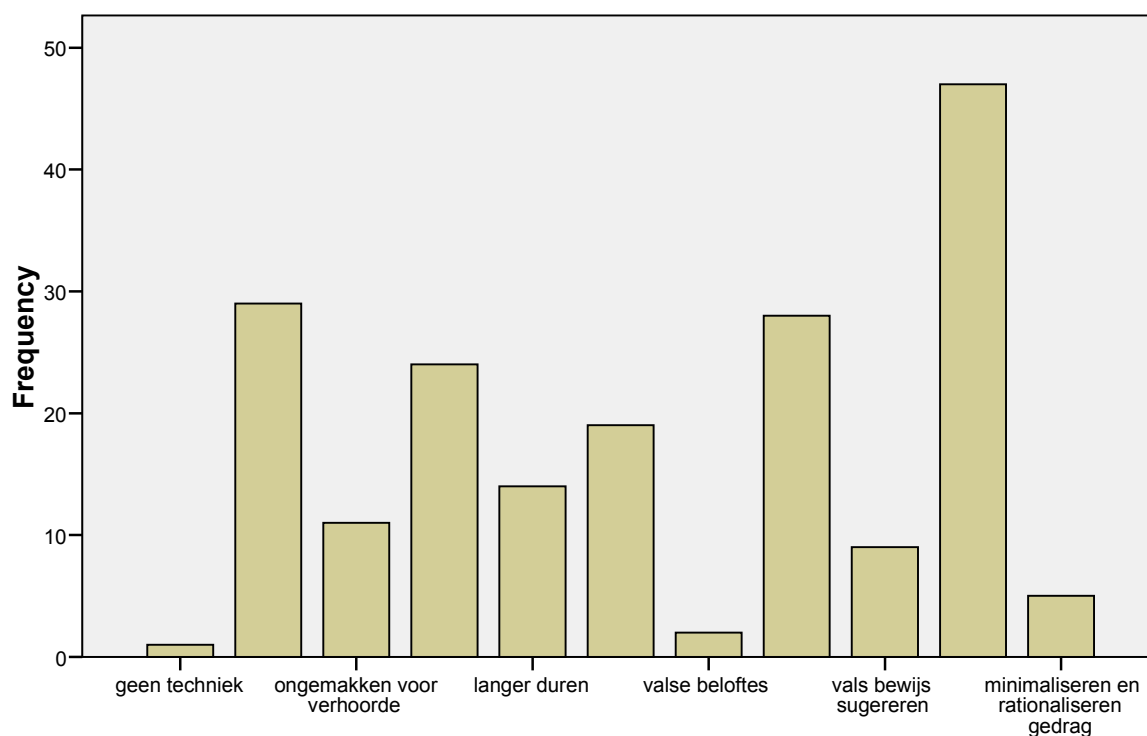
Op de vierde plaats plaatst het grootste deel van de respondenten de verdachte met de nodige tact uitnodigen of vergezellen naar het bureau (24,9%).

Deze techniek komt op de 4e plaats bij het BTW-verhoor

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	geen techniek	1	,5	,5	,5
	voll. verhaal, zonder accusitie	29	15,3	15,3	15,9
	ongemakken voor verhoorde	11	5,8	5,8	21,7
	respect en fatsoen	24	12,7	12,7	34,4
	langer duren	14	7,4	7,4	41,8
	Franchimont	19	10,1	10,1	51,9
	valse beloftes	2	1,1	1,1	52,9
	strategisch gebruik bewijs	28	14,8	14,8	67,7
	vals bewijs suggereren	9	4,8	4,8	72,5
	met tact naar bureau	47	24,9	24,9	97,4
	minimaliseren en rationaliseren gedrag	5	2,6	2,6	100,0
	Total	189	100,0	100,0	

Grafische voorstelling:

Deze techniek komt op de 4e plaats bij het BTW-verhoor

Deze techniek komt op de 4e plaats bij het BTW-verhoor

Zowel de leden van de academie als van de FGP plaatsen deze techniek op de vierde plaats (binnen de FGP doet er zich wel een ex aequo voor met het strategisch gebruik maken van het bestaande bewijs).

Deze techniek komt op de 4e plaats bij het BTW-verhoor

Is de respondent afkomstig van de academie of de FGP Oudenaarde			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
academie	Valid	geen techniek	1	,6	,6	,6
		voll. verhaal, zonder accusitie	26	15,2	15,2	15,8
		ongemakken voor verhoorde	11	6,4	6,4	22,2
		respect en fatsoen	21	12,3	12,3	34,5
		langer duren	12	7,0	7,0	41,5
		Franchimont	17	9,9	9,9	51,5
		valse beloftes	2	1,2	1,2	52,6
		strategisch gebruik bewijs	24	14,0	14,0	66,7
		vals bewijs suggereren	9	5,3	5,3	71,9
		met tact naar bureau	43	25,1	25,1	97,1

FGP Oudenaarde	Valid	minimaliseren en rationaliseren gedrag	5	2,9	2,9	100,0
		Total	171	100,0	100,0	
		voll. verhaal, zonder accusitie	3	16,7	16,7	16,7
		respect en fatsoen	3	16,7	16,7	33,3
		langer duren	2	11,1	11,1	44,4
		Franchimont	2	11,1	11,1	55,6
		strategisch gebruik bewijs	4	22,2	22,2	77,8
		met tact naar bureau	4	22,2	22,2	100,0
		Total	18	100,0	100,0	

2.2.5. Vijfde gekozen techniek

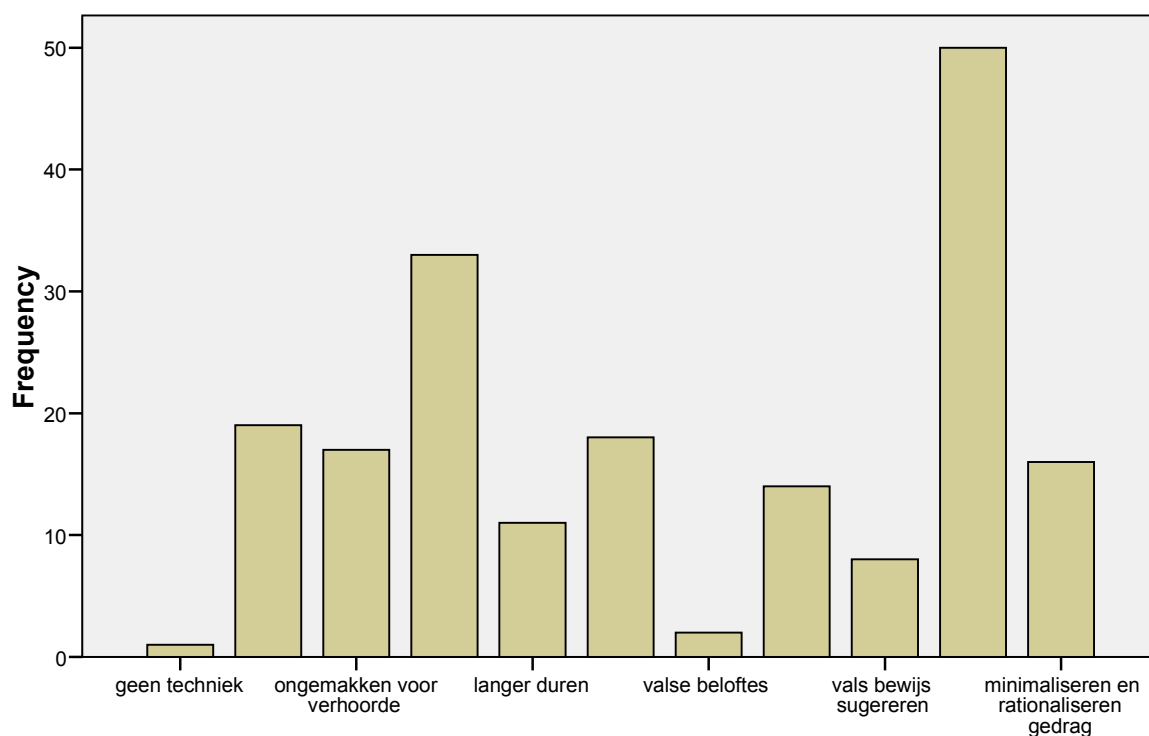
Ook op de vijfde plaats kiezen de respondenten ervoor om de verdachte met de nodige tact uit te nodigen of te vergezellen naar het bureau (26,5%).

Deze techniek komt op de 5e plaats bij het BTW-verhoor

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	geen techniek	1	,5	,5	,5
	voll. verhaal, zonder accusitie	19	10,1	10,1	10,6
	ongemakken voor verhoorde	17	9,0	9,0	19,6
	respect en fatsoen	33	17,5	17,5	37,0
	langer duren	11	5,8	5,8	42,9
	Franchimont	18	9,5	9,5	52,4
	valse beloftes	2	1,1	1,1	53,4
	strategisch gebruik bewijs	14	7,4	7,4	60,8
	vals bewijs suggereren	8	4,2	4,2	65,1
	met tact naar bureau	50	26,5	26,5	91,5
	minimaliseren en rationaliseren gedrag	16	8,5	8,5	100,0
	Total	189	100,0	100,0	

Grafische voorstelling:

Deze techniek komt op de 5e plaats bij het BTW-verhoor

Deze techniek komt op de 5e plaats bij het BTW-verhoor

Zowel het grootste deel van de FGP als van de academie plaatst deze techniek op de vijfde plaats.

Deze techniek komt op de 5e plaats bij het BTW-verhoor

Is de respondent afkomstig van de academie of de FGP Oudenaarde			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
academie	Valid	geen techniek	1	,6	,6	,6
		voll. verhaal, zonder accusitie	15	8,8	8,8	9,4
		ongemakken voor verhoorde	17	9,9	9,9	19,3
		respect en fatsoen	29	17,0	17,0	36,3
		langer duren	11	6,4	6,4	42,7
		Franchimont	18	10,5	10,5	53,2
		valse beloftes	2	1,2	1,2	54,4
		strategisch gebruik bewijs	13	7,6	7,6	62,0
		vals bewijs suggereren	5	2,9	2,9	64,9
		met tact naar bureau	45	26,3	26,3	91,2

FGP Oudenaarde	Valid	minimaliseren en rationaliseren gedrag	15	8,8	8,8	100,0
		Total	171	100,0	100,0	
		voll. verhaal, zonder accusitie	4	22,2	22,2	22,2
		respect en fatsoen	4	22,2	22,2	44,4
		strategisch gebruik bewijs	1	5,6	5,6	50,0
		vals bewijs suggereren	3	16,7	16,7	66,7
		met tact naar bureau	5	27,8	27,8	94,4
		minimaliseren en rationaliseren gedrag	1	5,6	5,6	100,0
		Total	18	100,0	100,0	

2.2.6. Besluit BTW - carrousel

Samenvattend kan worden gesteld dat als beste techniek voor het verhoor van een verdachte van een BTW – carrousel werd gekozen om op een strategische manier gebruik te maken van het bestaande bewijs.

Op de tweede en de derde plaats kozen de respondenten voor het voorlezen van de Franchimont – wetgeving.

Op de vierde en de vijfde plaats kozen de respondenten ervoor om de verdachte met de nodige tact naar het bureau uit te nodigen of te vergezellen.

Dit geeft volgende stand: 1. strategische gebruik bewijs

- 2. } Franchimont - wetgeving
- 3. }
- 4. } verdachte met tact naar het bureau vergezellen / uitnodigen
- 5. }

2.3. Het seksuele misbruik van het tien – jarige meisje

2.3.1. Meest gekozen techniek

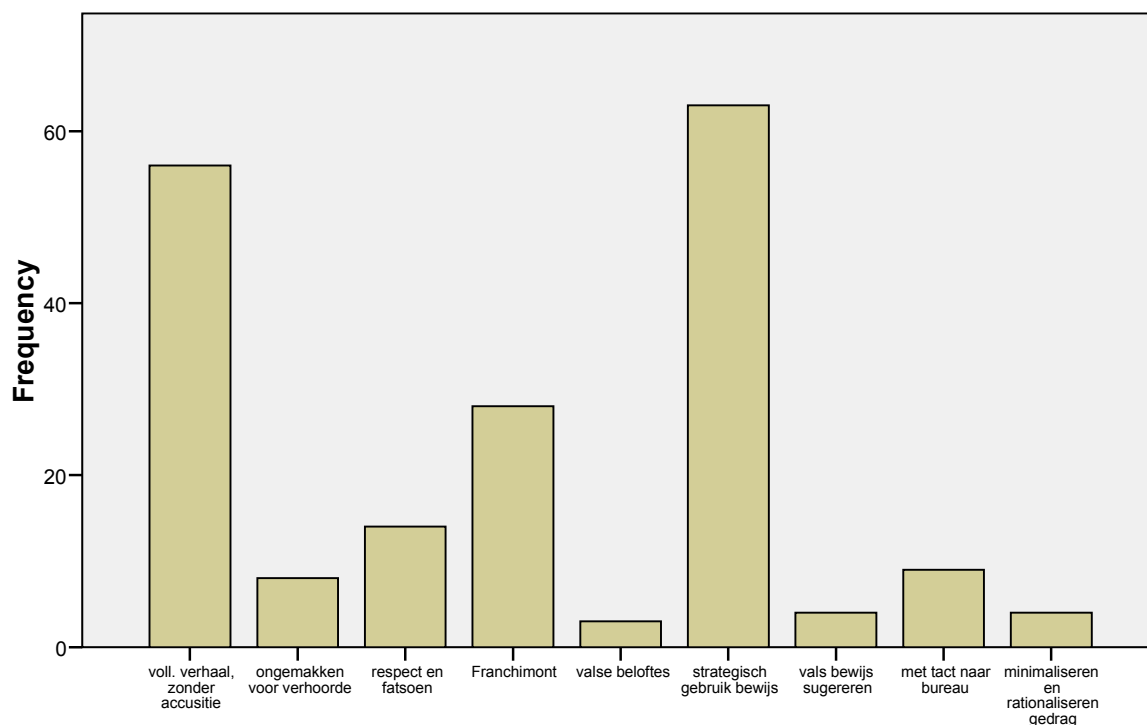
De meest gekozen techniek door de respondenten om een verdachte in een pedofilie te verhoren is het strategisch gebruik maken van het bestaande bewijs (33,3%). Deze techniek wordt echter op de voet gevolgd door de verdachte zijn volledige verhaal laten doen (29,6%).

Deze techniek komt op de 1e plaats bij het Pedofilie-verhoor

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	voll. verhaal, zonder accusitie	56	29,6	29,6	29,6
	ongemakken voor verhoorde	8	4,2	4,2	33,9
	respect en fatsoen	14	7,4	7,4	41,3
	Franchimont	28	14,8	14,8	56,1
	valse beloftes	3	1,6	1,6	57,7
	strategisch gebruik bewijs	63	33,3	33,3	91,0
	vals bewijs suggereren	4	2,1	2,1	93,1
	met tact naar bureau	9	4,8	4,8	97,9
	minimaliseren en rationaliseren gedrag	4	2,1	2,1	100,0
	Total	189	100,0	100,0	

Grafische voorstelling:

Deze techniek komt op de 1e plaats bij het Pedofilie-verhoor

Deze techniek komt op de 1e plaats bij het Pedofilie-verhoor

Zowel leden van de academie als van de FGP zijn het hierover eens.

Deze techniek komt op de 1e plaats bij het Pedofilie-verhoor

Is de respondent afkomstig van de academie of de FGP Oudenaarde			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
academie	Valid	voll. verhaal, zonder accusitie	53	31,0	31,0	31,0
		ongemakken voor verhoorde	8	4,7	4,7	35,7
		respect en fatsoen	13	7,6	7,6	43,3
		Franchimont	23	13,5	13,5	56,7
		valse beloftes	3	1,8	1,8	58,5
		strategisch gebruik bewijs	54	31,6	31,6	90,1
		vals bewijs suggereren	4	2,3	2,3	92,4
		met tact naar bureau	9	5,3	5,3	97,7
		minimaliseren en rationaliseren gedrag	4	2,3	2,3	100,0
		Total	171	100,0	100,0	
FGP Oudenaarde	Valid	voll. verhaal, zonder accusitie	3	16,7	16,7	16,7

respect en fatsoen	1	5,6	5,6	22,2
Franchimont	5	27,8	27,8	50,0
strategisch gebruik bewijs	9	50,0	50,0	100,0
Total	18	100,0	100,0	

2.3.2. Tweede gekozen techniek

Er zijn twee technieken die de respondenten op de tweede plaats zetten bij het verhoor van de verdachte in een pedofilie zaak: de verdachte zijn volledige verhaal laten doen zonder over te gaan tot beschuldigen, en de verdachte op de hoogte brengen van zijn rechten. Beide technieken hebben de voorkeur van 21,2% van de respondenten.

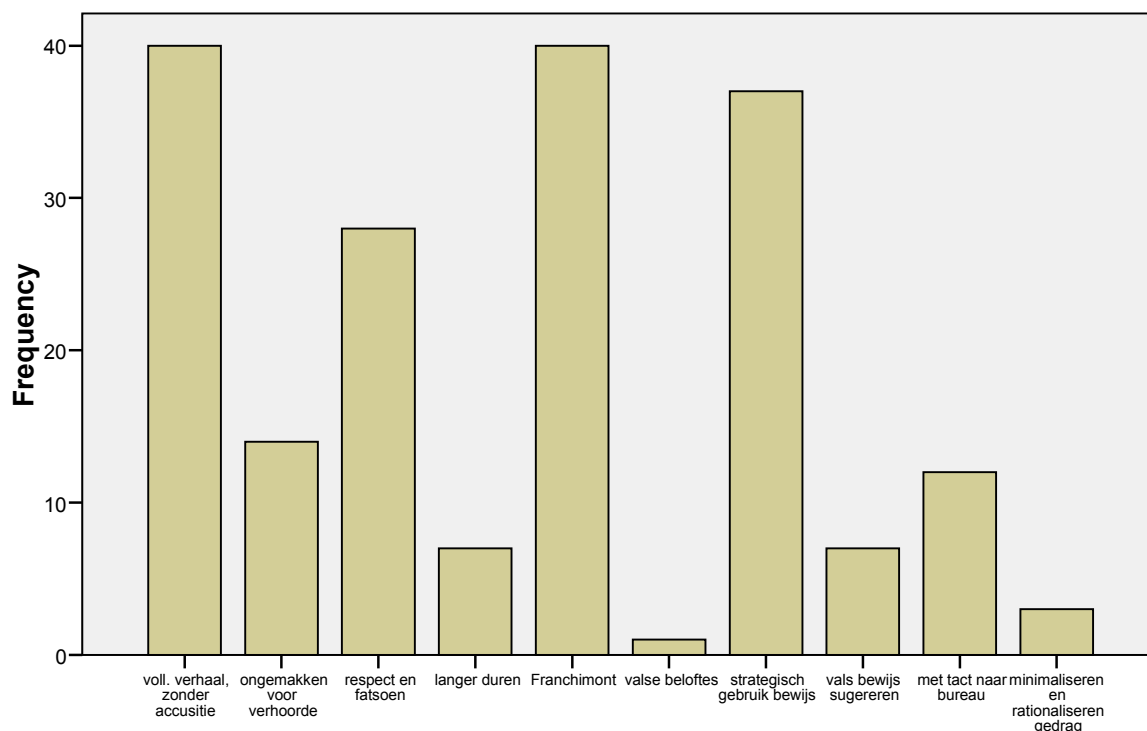
Echter, gezien de hoge score die het volledige verhaal van de verdachte haalde bij de meest verkozen techniek, lijkt het mij aangewezen om hier het voordeel te geven aan deze techniek.

Deze techniek komt op de 2e plaats bij het Pedofilie-verhoor

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid voll. verhaal, zonder accusitie	40	21,2	21,2	21,2
ongemakken voor verhoorde	14	7,4	7,4	28,6
respect en fatsoen	28	14,8	14,8	43,4
langer duren	7	3,7	3,7	47,1
Franchimont	40	21,2	21,2	68,3
valse beloftes	1	,5	,5	68,8
strategisch gebruik bewijs	37	19,6	19,6	88,4
vals bewijs suggereren	7	3,7	3,7	92,1
met tact naar bureau	12	6,3	6,3	98,4
minimaliseren en rationaliseren gedrag	3	1,6	1,6	100,0
Total	189	100,0	100,0	

Grafische voorstelling:

Deze techniek komt op de 2e plaats bij het Pedofilie-verhoor

Deze techniek komt op de 2e plaats bij het Pedofilie-verhoor

Zowel bij de leden van de FGP als bij de leden van de academie doet zich een ex aequo voor tussen de twee technieken.

Deze techniek komt op de 2e plaats bij het Pedofilie-verhoor

Is de respondent afkomstig van de academie of de FGP Oudenaarde			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
academie	Valid	voll. verhaal, zonder accusitie	36	21,1	21,1	21,1
		ongemakken voor verhoorde	14	8,2	8,2	29,2
		respect en fatsoen	25	14,6	14,6	43,9
		langer duren	6	3,5	3,5	47,4
		Franchimont	36	21,1	21,1	68,4
		valse beloftes	1	,6	,6	69,0
		strategisch gebruik bewijs	34	19,9	19,9	88,9
		vals bewijs suggereren	7	4,1	4,1	93,0
		met tact naar bureau	10	5,8	5,8	98,8
		minimaliseren en rationaliseren gedrag	2	1,2	1,2	100,0
		Total	171	100,0	100,0	

FGP Oudenaarde	Valid	voll. verhaal, zonder accusitie	4	22,2	22,2	22,2
		respect en fatsoen langer duren	3	16,7	16,7	38,9
			1	5,6	5,6	44,4
		Franchimont	4	22,2	22,2	66,7
		strategisch gebruik bewijs	3	16,7	16,7	83,3
		met tact naar bureau minimaliseren en rationaliseren gedrag	2	11,1	11,1	94,4
			1	5,6	5,6	100,0
		Total	18	100,0	100,0	

2.3.3. Derde gekozen techniek

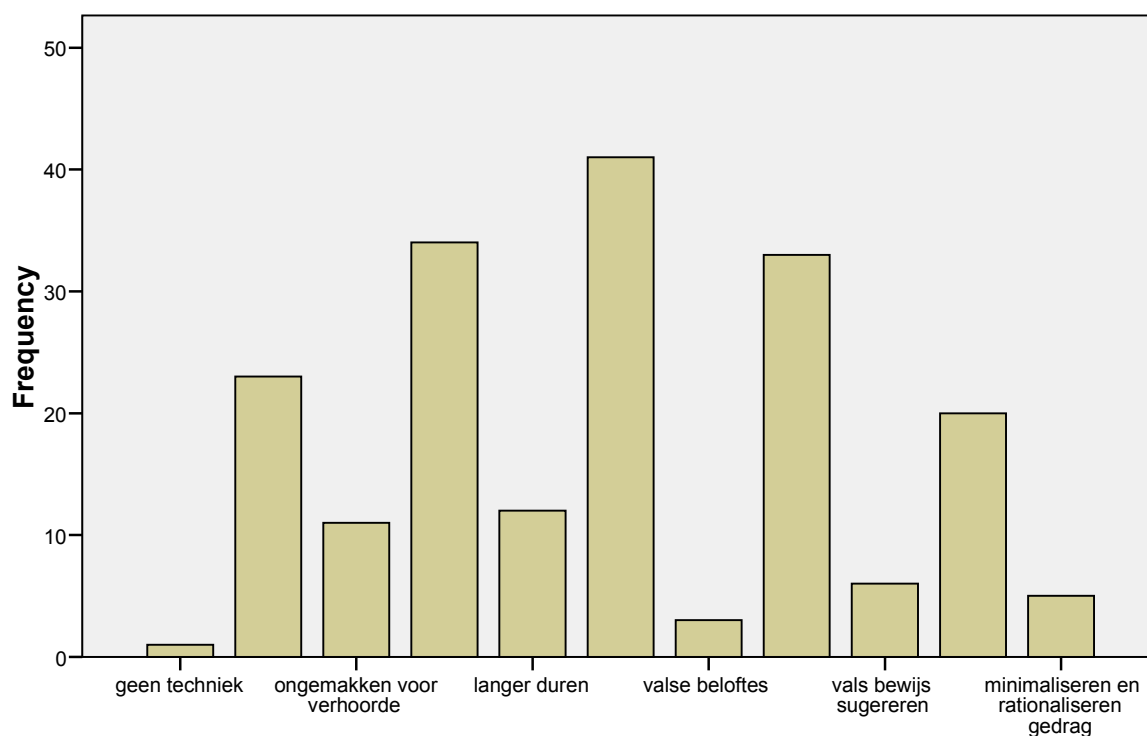
Als derde techniek wordt vervolgens gekozen voor het voorlezen van de Franchimont - wetgeving aan de verdachte (21,7%). Er is echter niet veel verschil met de keuze om de verdachte met het nodige respect en fatsoen te bejegenen.

Deze techniek komt op de 3e plaats bij het Pedofile-verhoor

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	geen techniek	1	,5	,5	,5
	voll. verhaal, zonder accusitie	23	12,2	12,2	12,7
	ongemakken voor verhoorde	11	5,8	5,8	18,5
	respect en fatsoen	34	18,0	18,0	36,5
	langer duren	12	6,3	6,3	42,9
	Franchimont	41	21,7	21,7	64,6
	valse beloftes	3	1,6	1,6	66,1
	strategisch gebruik bewijs	33	17,5	17,5	83,6
	vals bewijs suggereren	6	3,2	3,2	86,8
	met tact naar bureau	20	10,6	10,6	97,4
	minimaliseren en rationaliseren gedrag	5	2,6	2,6	100,0
	Total	189	100,0	100,0	

Grafische voorstelling:

Deze techniek komt op de 3e plaats bij het Pedofile-verhoor

Deze techniek komt op de 3e plaats bij het Pedofile-verhoor

Beiden respondentengroepen opteren ervoor om de Franchimont – wetgeving op de derde stek te plaatsen.

Deze techniek komt op de 3e plaats bij het Pedofile-verhoor

Is de respondent afkomstig van de academie of de FGP Oudenaarde			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Academie	Valid	geen techniek	1	,6	,6	,6
		voll. verhaal, zonder accusitie	20	11,7	11,7	12,3
		ongemakken voor verhoorde	10	5,8	5,8	18,1
		respect en fatsoen	33	19,3	19,3	37,4
		langer duren	11	6,4	6,4	43,9
		Franchimont	35	20,5	20,5	64,3
		valse beloftes	3	1,8	1,8	66,1
		strategisch gebruik bewijs	30	17,5	17,5	83,6
		vals bewijs suggereren	5	2,9	2,9	86,5
		met tact naar bureau	18	10,5	10,5	97,1

FGP Oudenaarde	Valid	minimaliseren en rationaliseren gedrag	5	2,9	2,9	100,0
		Total	171	100,0	100,0	
		voll. verhaal, zonder accusitie	3	16,7	16,7	16,7
		ongemakken voor verhoorde	1	5,6	5,6	22,2
		respect en fatsoen	1	5,6	5,6	27,8
		langer duren	1	5,6	5,6	33,3
		Franchimont	6	33,3	33,3	66,7
		strategisch gebruik bewijs	3	16,7	16,7	83,3
		vals bewijs suggereren met tact naar bureau	1	5,6	5,6	88,9
			2	11,1	11,1	100,0
		Total	18	100,0	100,0	

2.3.4. Vierde gekozen techniek

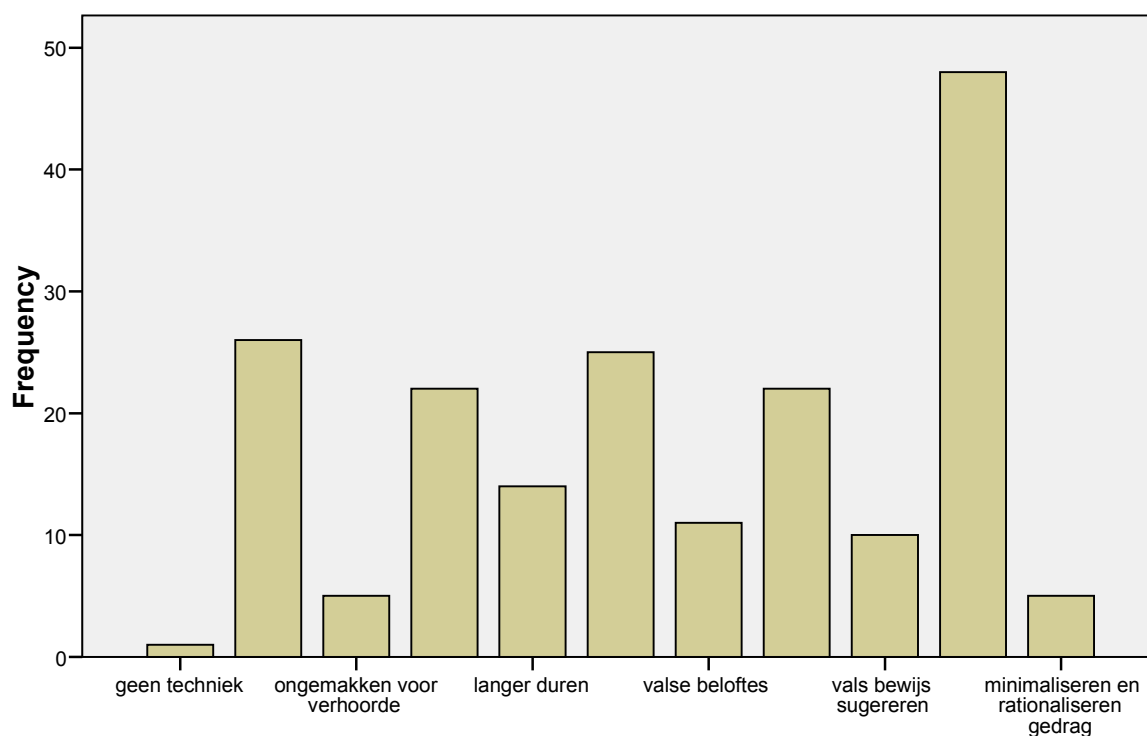
Als vierde techniek kiezen de respondenten ervoor om de verdachte met de nodige tact naar het bureau uit te nodigen of te vergezellen (25,4%).

Deze techniek komt op de 4e plaats bij het Pedofile-verhoor

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	geen techniek	1	,5	,5	,5
	voll. verhaal, zonder accusitie	26	13,8	13,8	14,3
	ongemakken voor verhoorde	5	2,6	2,6	16,9
	respect en fatsoen	22	11,6	11,6	28,6
	langer duren	14	7,4	7,4	36,0
	Franchimont	25	13,2	13,2	49,2
	valse beloftes	11	5,8	5,8	55,0
	strategisch gebruik bewijs	22	11,6	11,6	66,7
	vals bewijs suggereren	10	5,3	5,3	72,0
	met tact naar bureau	48	25,4	25,4	97,4
	minimaliseren en rationaliseren gedrag	5	2,6	2,6	100,0
	Total	189	100,0	100,0	

Grafische voorstelling:

Deze techniek komt op de 4e plaats bij het Pedofile-verhoor

Deze techniek komt op de 4e plaats bij het Pedofile-verhoor

Zowel de leden van de academie als van de FGP verkiezen deze techniek op de vierde plaats te zetten.

Deze techniek komt op de 4e plaats bij het Pedofile-verhoor

Is de respondent afkomstig van de academie of de FGP Oudenaarde			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Academie	Valid	geen techniek	1	,6	,6	,6
		voll. verhaal, zonder accusitie	23	13,5	13,5	14,0
		ongemakken voor verhoorde	5	2,9	2,9	17,0
		respect en fatsoen	19	11,1	11,1	28,1
		langer duren	12	7,0	7,0	35,1
		Franchimont	25	14,6	14,6	49,7
		valse beloftes	9	5,3	5,3	55,0
		strategisch gebruik bewijs	20	11,7	11,7	66,7
		vals bewijs suggereren	10	5,8	5,8	72,5
		met tact naar bureau	43	25,1	25,1	97,7
		minimaliseren en rationaliseren gedrag	4	2,3	2,3	100,0

FGP Oudenaarde	Valid	Total	171	100,0	100,0	
		voll. verhaal, zonder accusitie	3	16,7	16,7	16,7
		respect en fatsoen	3	16,7	16,7	33,3
		langer duren	2	11,1	11,1	44,4
		valse beloftes	2	11,1	11,1	55,6
		strategisch gebruik bewijs	2	11,1	11,1	66,7
		met tact naar bureau	5	27,8	27,8	94,4
		minimaliseren en rationaliseren gedrag	1	5,6	5,6	100,0
		Total	18	100,0	100,0	

2.3.5. Vijfde gekozen techniek

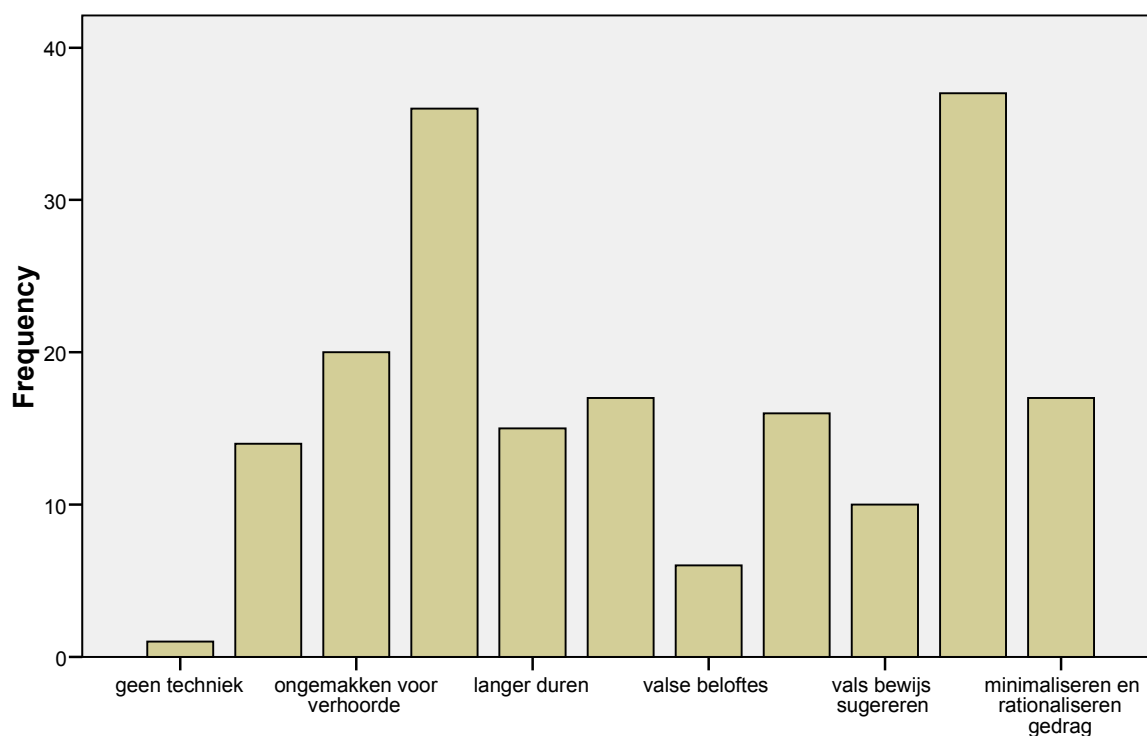
Ook op de vijfde plaats kiezen de respondenten ervoor om de verdachte met de nodige tact naar het bureau uit te nodigen (19,6%). Deze techniek wordt echter heel nauw gevolgd door de techniek die zegt om de verdachte met het nodige respect en fatsoen te bejegenen (19%).

Deze techniek komt op de 5e plaats bij het Pedofilie-verhoor

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	geen techniek	1	,5	,5	,5
	voll. verhaal, zonder accusitie	14	7,4	7,4	7,9
	ongemakken voor verhoorde	20	10,6	10,6	18,5
	respect en fatsoen	36	19,0	19,0	37,6
	langer duren	15	7,9	7,9	45,5
	Franchimont	17	9,0	9,0	54,5
	valse beloftes	6	3,2	3,2	57,7
	strategisch gebruik bewijs	16	8,5	8,5	66,1
	vals bewijs suggereren	10	5,3	5,3	71,4
	met tact naar bureau	37	19,6	19,6	91,0
	minimaliseren en rationaliseren gedrag	17	9,0	9,0	100,0
	Total	189	100,0	100,0	

Grafische voorstelling:

Deze techniek komt op de 5e plaats bij het Pedofilie-verhoor

Deze techniek komt op de 5e plaats bij het Pedofilie-verhoor

Binnen de academie volgt het merendeel deze keuze, maar binnen de FGP kiest men er resoluut voor om de verdachte met het nodige respect en fatsoen te bejegenen (33,3%).

Deze techniek komt op de 5e plaats bij het Pedofilie-verhoor

Is de respondent afkomstig van de academie of de FGP Oudenaarde			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
academie	Valid	geen techniek	1	,6	,6	,6
		voll. verhaal, zonder accusitie	12	7,0	7,0	7,6
		ongemakken voor verhoorde	19	11,1	11,1	18,7
		respect en fatsoen	30	17,5	17,5	36,3
		langer duren	14	8,2	8,2	44,4
		Franchimont	16	9,4	9,4	53,8
		valse beloftes	6	3,5	3,5	57,3
		strategisch gebruik bewijs	15	8,8	8,8	66,1
		vals bewijs suggereren	8	4,7	4,7	70,8
		met tact naar bureau	34	19,9	19,9	90,6

FGP Oudenaarde	Valid	minimaliseren en rationaliseren gedrag	16	9,4	9,4	100,0
		Total	171	100,0	100,0	
		voll. verhaal, zonder accusitie	2	11,1	11,1	11,1
		ongemakken voor verhoorde	1	5,6	5,6	16,7
		respect en fatsoen	6	33,3	33,3	50,0
		langer duren	1	5,6	5,6	55,6
		Franchimont	1	5,6	5,6	61,1
		strategisch gebruik bewijs	1	5,6	5,6	66,7
		vals bewijs suggereren met tact naar bureau	2	11,1	11,1	77,8
			3	16,7	16,7	94,4
		minimaliseren en rationaliseren gedrag	1	5,6	5,6	100,0
		Total	18	100,0	100,0	

2.3.6. Besluit seksueel misbruik

De meest aangewezen techniek om een verdachte in pedofiliezaak te verhoren is volgens de respondenten het strategisch gebruik maken van het bestaande bewijs. De techniek die op de tweede plaats komt, is de verdachte zijn volledige verhaal laten doen, zonder over te gaan tot beschuldigingen.

Het voorlezen van de Franchimont – wetgeving komt op de derde plaats.

Op de vierde en de vijfde plaats kozen de respondenten ervoor om de verdachte met de nodige tact uit te nodigen of te vergezellen naar het bureau.

Dit geeft volgende stand: 1. strategisch gebruik bewijs

2. volledig verhaal, zonder beschuldigingen

3. Franchimont

4. } verdachte met tact naar het bureau vergezellen / uitnodigen
5. }

2.4. Het witwassen van illegale gelden

2.4.1. Meest gekozen techniek

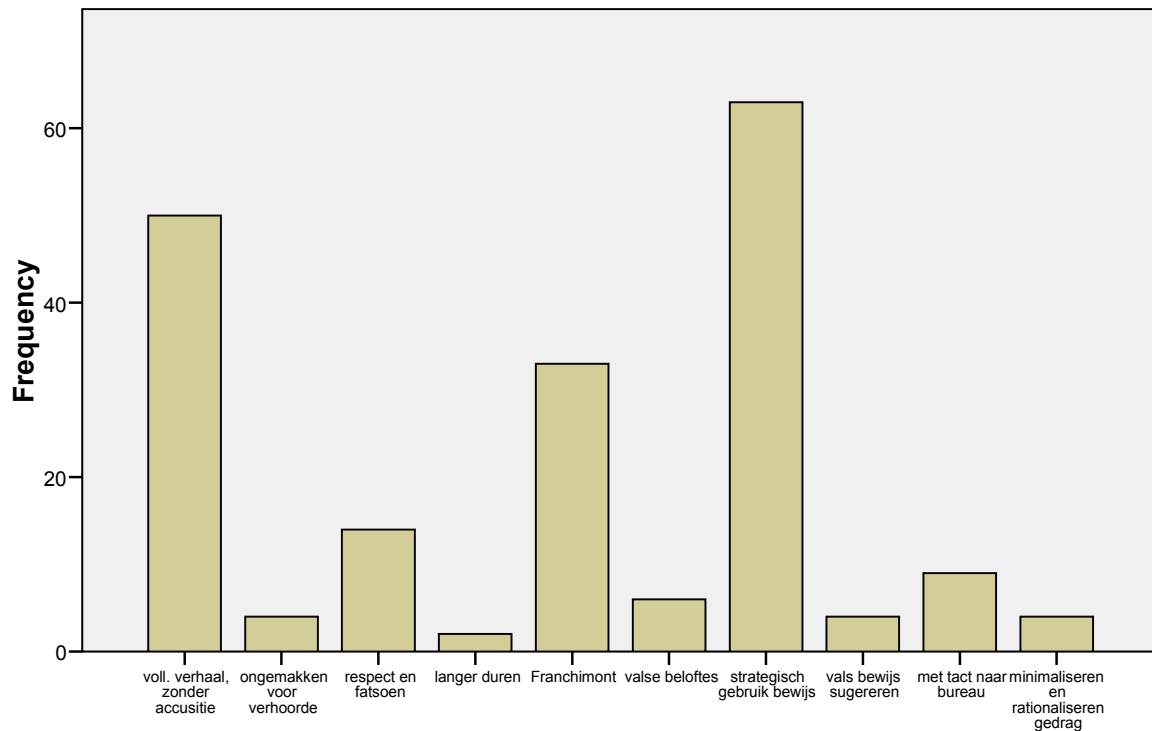
Als eerste techniek kiezen de respondenten ervoor om het beschikbare bewijs op een strategische manier aan te wenden bij het verhoor van een verdachte van een witwas – operatie (33,3%). De verdachte zijn volledige verhaal laten doen haalt echter ook een hoge score (26,5%).

Deze techniek komt op de 1e plaats bij het Witwas-verhoor

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	voll. verhaal, zonder accusitie	50	26,5	26,5	26,5
	ongemakken voor verhoorde	4	2,1	2,1	28,6
	respect en fatsoen	14	7,4	7,4	36,0
	langer duren	2	1,1	1,1	37,0
	Franchimont	33	17,5	17,5	54,5
	valse beloftes	6	3,2	3,2	57,7
	strategisch gebruik bewijs	63	33,3	33,3	91,0
	vals bewijs suggereren	4	2,1	2,1	93,1
	met tact naar bureau	9	4,8	4,8	97,9
	minimaliseren en rationaliseren gedrag	4	2,1	2,1	100,0
	Total	189	100,0	100,0	

Grafische voorstelling:

Deze techniek komt op de 1e plaats bij het Witwas-verhoor

Deze techniek komt op de 1e plaats bij het Witwas-verhoor

Deze keuze kunnen we terugvinden bij de twee groepen respondenten.

Deze techniek komt op de 1e plaats bij het Witwas-verhoor

Is de respondent afkomstig van de academie of de FGP Oudenaarde			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
academie	Valid	voll. verhaal, zonder accusitie	47	27,5	27,5	27,5
		ongemakken voor verhoorde	4	2,3	2,3	29,8
		respect en fatsoen	13	7,6	7,6	37,4
		langer duren	2	1,2	1,2	38,6
		Franchimont	29	17,0	17,0	55,6
		valse beloftes	6	3,5	3,5	59,1
		strategisch gebruik bewijs	55	32,2	32,2	91,2
		vals bewijs suggereren	4	2,3	2,3	93,6
		met tact naar bureau	7	4,1	4,1	97,7
		minimaliseren en rationaliseren gedrag	4	2,3	2,3	100,0
		Total	171	100,0	100,0	
FGP Oudenaarde	Valid	voll. verhaal, zonder accusitie	3	16,7	16,7	16,7

respect en fatsoen	1	5,6	5,6	22,2
Franchimont	4	22,2	22,2	44,4
strategisch gebruik bewijs	8	44,4	44,4	88,9
met tact naar bureau	2	11,1	11,1	100,0
Total	18	100,0	100,0	

2.4.2. Tweede gekozen techniek

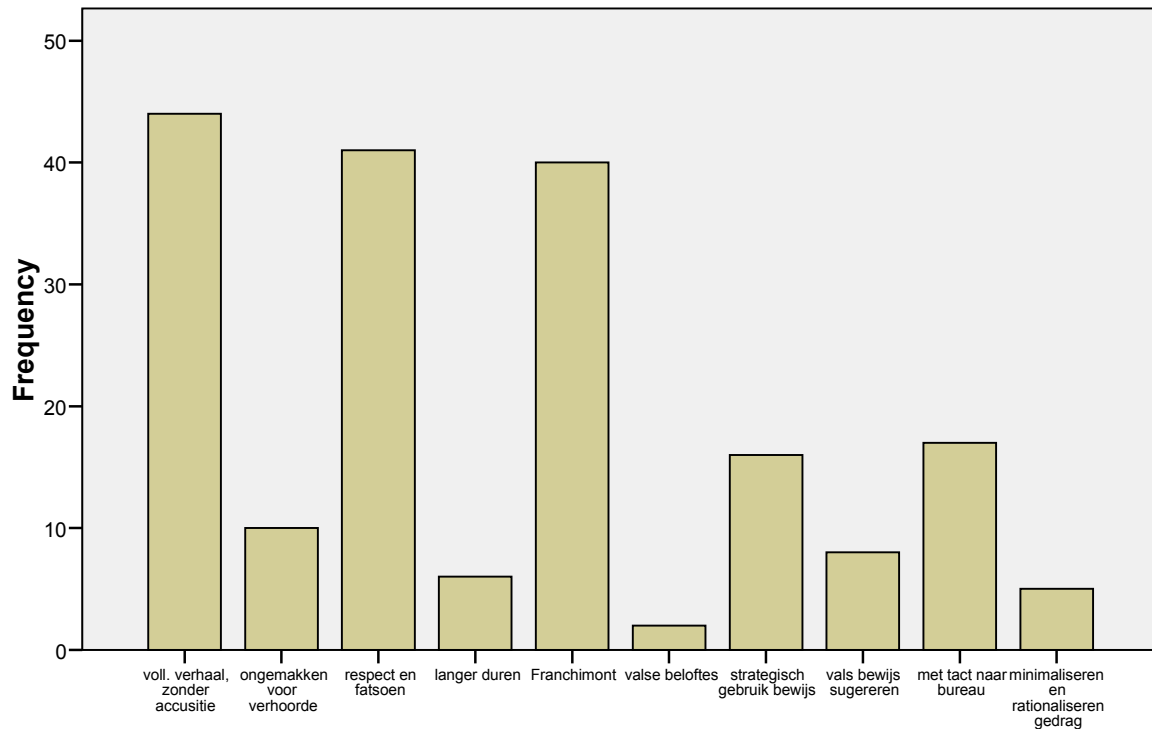
Als tweede techniek kiest men ervoor om de verdachte zijn volledige verhaal te laten doen, zonder over te gaan tot beschuldigingen (23,3%). Het verschil met twee andere technieken, namelijk de verdachte met respect en fatsoen behandelen (21,7%), en de Franchimont – wetgeving voorlezen (21,2%), is echter minimaal.

Deze techniek komt op de 2e plaats bij het Witwas-verhoor

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	voll. verhaal, zonder accusitie	44	23,3	23,3	23,3
	ongemakken voor verhoorde	10	5,3	5,3	28,6
	respect en fatsoen	41	21,7	21,7	50,3
	langer duren	6	3,2	3,2	53,4
	Franchimont	40	21,2	21,2	74,6
	valse beloftes	2	1,1	1,1	75,7
	strategisch gebruik bewijs	16	8,5	8,5	84,1
	vals bewijs suggereren	8	4,2	4,2	88,4
	met tact naar bureau	17	9,0	9,0	97,4
	minimaliseren en rationaliseren gedrag	5	2,6	2,6	100,0
	Total	189	100,0	100,0	

Grafische voorstelling:

Deze techniek komt op de 2e plaats bij het Witwas-verhoor

Deze techniek komt op de 2e plaats bij het Witwas-verhoor

De leden van de academie volgen deze keuze, de leden van de FGP daarentegen kiezen er resoluut voor om als tweede techniek de verdachte zijn rechten voor te lezen.

Deze techniek komt op de 2e plaats bij het Witwas-verhoor

Is de respondent afkomstig van de academie of de FGP Oudenaarde			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
academie	Valid	voll. verhaal, zonder accusitie	40	23,4	23,4	23,4
		ongemakken voor verhoorde	10	5,8	5,8	29,2
		respect en fatsoen	37	21,6	21,6	50,9
		langer duren	5	2,9	2,9	53,8
		Franchimont	35	20,5	20,5	74,3
		valse beloftes	2	1,2	1,2	75,4
		strategisch gebruik bewijs	15	8,8	8,8	84,2
		vals bewijs suggereren	7	4,1	4,1	88,3
		met tact naar bureau	16	9,4	9,4	97,7

FGP Oudenaarde	Valid	minimaliseren en rationaliseren gedrag	4	2,3	2,3	100,0
		Total	171	100,0	100,0	
		voll. verhaal, zonder accusitie	4	22,2	22,2	22,2
		respect en fatsoen langer duren	4	22,2	22,2	44,4
			1	5,6	5,6	50,0
		Franchimont	5	27,8	27,8	77,8
		strategisch gebruik bewijs	1	5,6	5,6	83,3
		vals bewijs suggereren met tact naar bureau	1	5,6	5,6	88,9
			1	5,6	5,6	94,4
		minimaliseren en rationaliseren gedrag	1	5,6	5,6	100,0
		Total	18	100,0	100,0	

2.4.3. Derde gekozen techniek

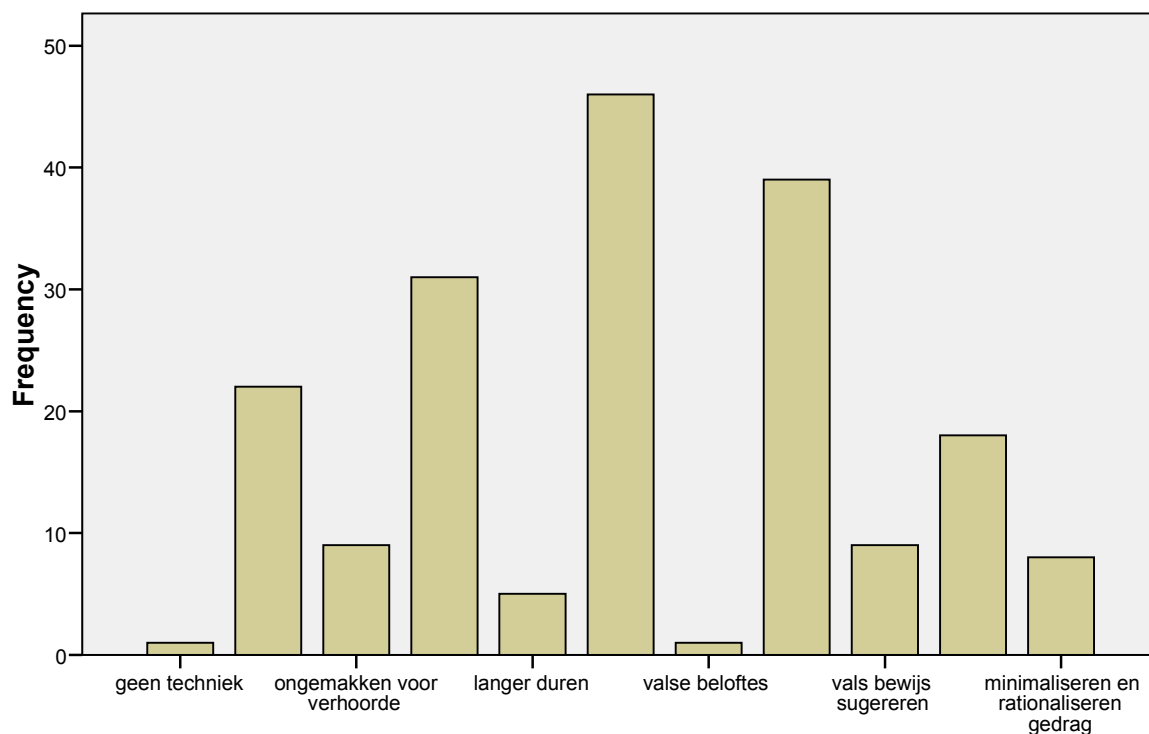
Als derde techniek verkiezen de respondenten de Franchimont – wetgeving voor te lezen aan de verdachte (24,3%). Ook de techniek die op de eerste plaats werd gezet (strategisch gebruik bewijs), haalt nog een groot percentage van de stemmen binnen (20,6%).

Deze techniek komt op de 3e plaats bij het Witwas-verhoor

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	geen techniek	1	,5	,5	,5
	voll. verhaal, zonder accusitie	22	11,6	11,6	12,2
	ongemakken voor verhoorde	9	4,8	4,8	16,9
	respect en fatsoen langer duren	31	16,4	16,4	33,3
		5	2,6	2,6	36,0
	Franchimont	46	24,3	24,3	60,3
	valse beloftes	1	,5	,5	60,8
	strategisch gebruik bewijs	39	20,6	20,6	81,5
	vals bewijs suggereren met tact naar bureau	9	4,8	4,8	86,2
		18	9,5	9,5	95,8
	minimaliseren en rationaliseren gedrag	8	4,2	4,2	100,0
	Total	189	100,0	100,0	

Grafische voorstelling:

Deze techniek komt op de 3e plaats bij het Witwas-verhoor

Deze techniek komt op de 3e plaats bij het Witwas-verhoor

Zowel de leden van de academie als van de FGP plaatsen Franchimont op de derde plaats, maar het is wel zo dat er zich binnen de FGP een ex aequo voordoet met het strategische gebruik van het bewijs.

Deze techniek komt op de 3e plaats bij het Witwas-verhoor

Is de respondent afkomstig van de academie of de FGP Oudenaarde			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
academie	Valid	geen techniek	1	,6	,6	,6
		voll. verhaal, zonder accusitie	21	12,3	12,3	12,9
		ongemakken voor verhoorde	9	5,3	5,3	18,1
		respect en fatsoen	28	16,4	16,4	34,5
		langer duren	5	2,9	2,9	37,4
		Franchimont	41	24,0	24,0	61,4
		valse beloftes	1	,6	,6	62,0
		strategisch gebruik bewijs	34	19,9	19,9	81,9
		vals bewijs suggereren	9	5,3	5,3	87,1
		met tact naar bureau	14	8,2	8,2	95,3

FGP Oudenaarde	Valid	minimaliseren en rationaliseren gedrag	8	4,7	4,7	100,0
		Total	171	100,0	100,0	
		voll. verhaal, zonder accusitie	1	5,6	5,6	5,6
		respect en fatsoen	3	16,7	16,7	22,2
		Franchimont	5	27,8	27,8	50,0
		strategisch gebruik bewijs	5	27,8	27,8	77,8
		met tact naar bureau	4	22,2	22,2	100,0
		Total	18	100,0	100,0	

2.4.4. Vierde gekozen techniek

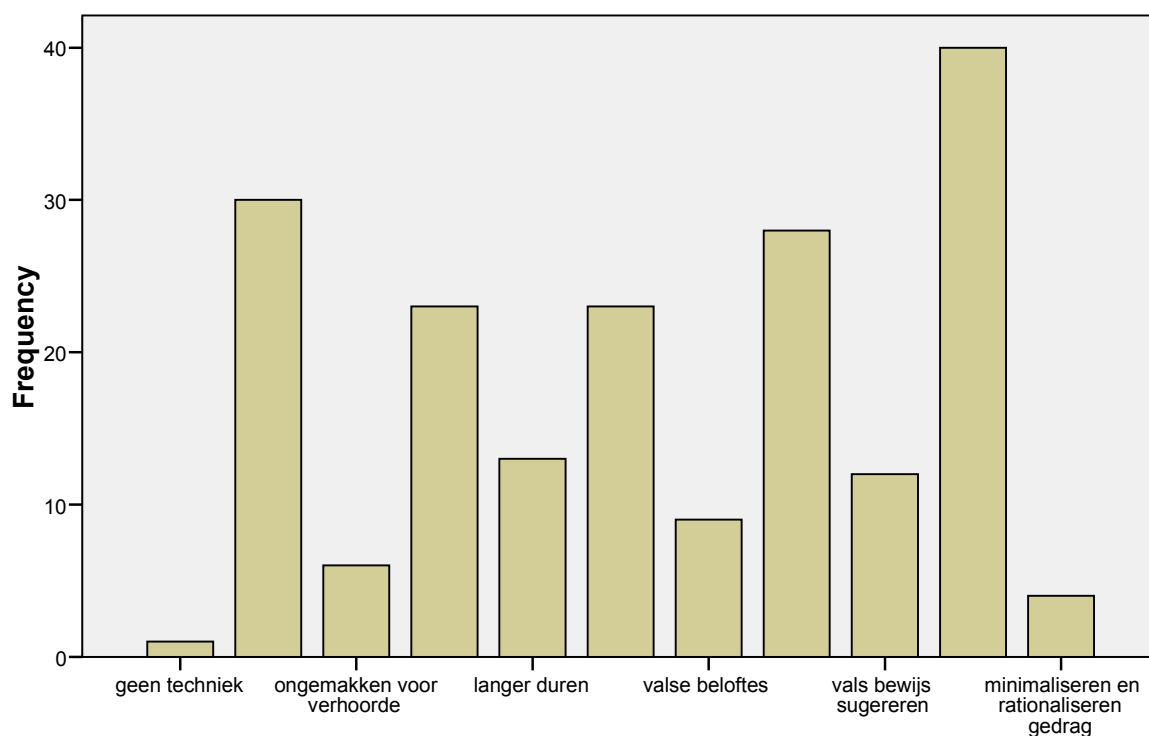
Met 21,2% van de stemmen wordt het met tact uitnodigen of vergezellen van de verdachte naar het bureau verkozen als vierde techniek.

Deze techniek komt op de 4e plaats bij het Witwas-verhoor

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	geen techniek	1	,5	,5	,5
	voll. verhaal, zonder accusitie	30	15,9	15,9	16,4
	ongemakken voor verhoorde	6	3,2	3,2	19,6
	respect en fatsoen	23	12,2	12,2	31,7
	langer duren	13	6,9	6,9	38,6
	Franchimont	23	12,2	12,2	50,8
	valse beloftes	9	4,8	4,8	55,6
	strategisch gebruik bewijs	28	14,8	14,8	70,4
	vals bewijs suggereren	12	6,3	6,3	76,7
	met tact naar bureau	40	21,2	21,2	97,9
	minimaliseren en rationaliseren gedrag	4	2,1	2,1	100,0
	Total	189	100,0	100,0	

Grafische voorstelling:

Deze techniek komt op de 4e plaats bij het Witwas-verhoor

Deze techniek komt op de 4e plaats bij het Witwas-verhoor

Deze techniek wordt door beide respondentengroepen verkozen.

Deze techniek komt op de 4e plaats bij het Witwas-verhoor

Is de respondent afkomstig van de academie of de FGP Oudenaarde			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
academie	Valid	Geen techniek	1	,6	,6	,6
		voll. verhaal, zonder accusitie	26	15,2	15,2	15,8
		ongemakken voor verhoorde	6	3,5	3,5	19,3
		respect en fatsoen	21	12,3	12,3	31,6
		langer duren	12	7,0	7,0	38,6
		Franchimont	21	12,3	12,3	50,9
		Valse beloftes	8	4,7	4,7	55,6
		strategisch gebruik bewijs	25	14,6	14,6	70,2
		vals bewijs suggereren	12	7,0	7,0	77,2
		met tact naar bureau	35	20,5	20,5	97,7
		minimaliseren en rationaliseren gedrag	4	2,3	2,3	100,0
		Total	171	100,0	100,0	

FGP Oudenaarde	Valid	voll. verhaal, zonder accusitie respect en fatsoen	4	22,2	22,2	22,2
			2	11,1	11,1	33,3
		langer duren	1	5,6	5,6	38,9
		Franchimont	2	11,1	11,1	50,0
		Valse beloftes	1	5,6	5,6	55,6
		strategisch gebruik bewijs	3	16,7	16,7	72,2
		met tact naar bureau	5	27,8	27,8	100,0
		Total	18	100,0	100,0	

2.4.5. Vijfde gekozen techniek

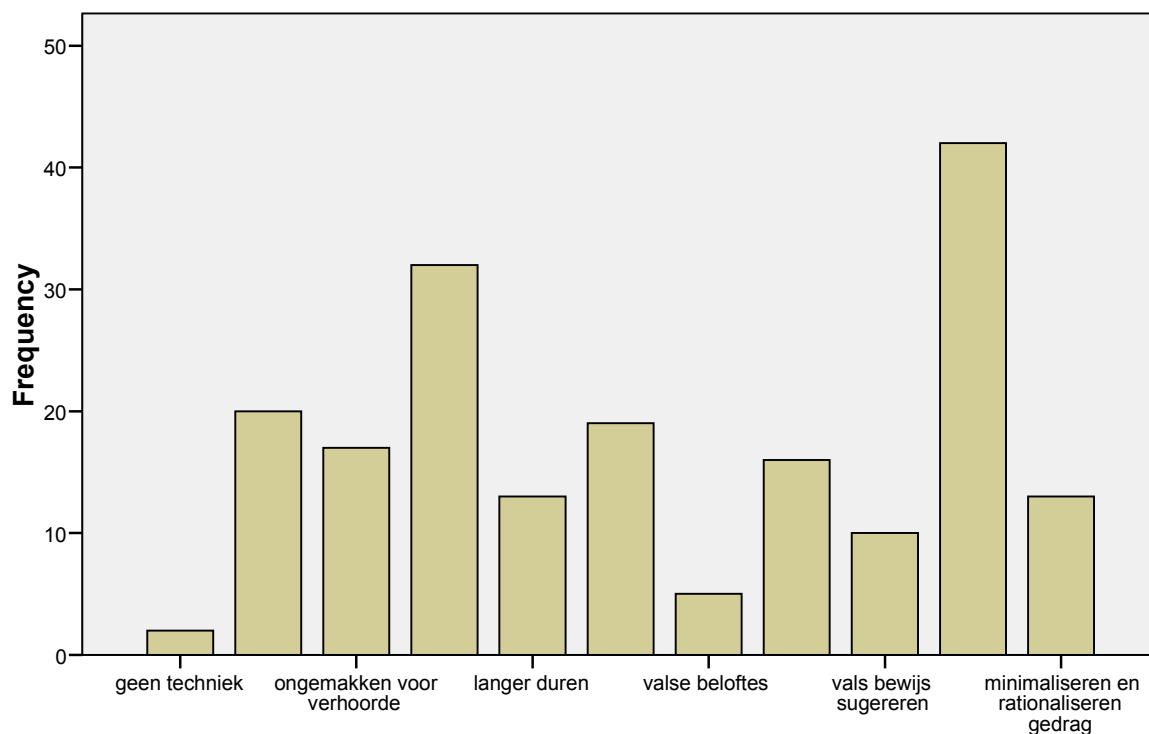
Ook de vijfde plaats kiezen de respondenten ervoor om de verdachte met de nodige tact uit te nodigen of te vergezellen naar het bureau (22,2%). Deze techniek wordt gevolgd door de keuze om de verdachte met het nodige respect en fatsoen te bejegenen (16,9%).

Deze techniek komt op de 5e plaats bij het Witwas-verhoor

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	geen techniek	2	1,1	1,1	1,1
	voll. verhaal, zonder accusitie	20	10,6	10,6	11,6
	ongemakken voor verhoorde	17	9,0	9,0	20,6
	respect en fatsoen	32	16,9	16,9	37,6
	langer duren	13	6,9	6,9	44,4
	Franchimont	19	10,1	10,1	54,5
	valse beloftes	5	2,6	2,6	57,1
	strategisch gebruik bewijs	16	8,5	8,5	65,6
	vals bewijs suggereren	10	5,3	5,3	70,9
	met tact naar bureau	42	22,2	22,2	93,1
	minimaliseren en rationaliseren gedrag	13	6,9	6,9	100,0
	Total	189	100,0	100,0	

Grafische voorstelling:

Deze techniek komt op de 5e plaats bij het Witwas-verhoor

Deze techniek komt op de 5e plaats bij het Witwas-verhoor

Vooraf de leden van de FGP kiezen ervoor om als vijfde techniek de verdachte met het nodige respect en fatsoen te bejegenen.

Deze techniek komt op de 5e plaats bij het Witwas-verhoor

Is de respondent afkomstig van de academie of de FGP Oudenaarde			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
academie	Valid	geen techniek	2	1,2	1,2	1,2
		voll. verhaal, zonder accusitie	18	10,5	10,5	11,7
		ongemakken voor verhoorde	17	9,9	9,9	21,6
		respect en fatsoen	26	15,2	15,2	36,8
		Langer duren	13	7,6	7,6	44,4
		Franchimont	18	10,5	10,5	55,0
		valse beloftes	5	2,9	2,9	57,9
		strategisch gebruik bewijs	15	8,8	8,8	66,7
		vals bewijs suggereren	7	4,1	4,1	70,8
		met tact naar bureau	39	22,8	22,8	93,6

FGP Oudenaarde	Valid	minimaliseren en rationaliseren gedrag	11	6,4	6,4	100,0
		Total	171	100,0	100,0	
		voll. verhaal, zonder accusitie	2	11,1	11,1	11,1
		respect en fatsoen	6	33,3	33,3	44,4
		Franchimont	1	5,6	5,6	50,0
		strategisch gebruik	1	5,6	5,6	55,6
		bewijs	3	16,7	16,7	72,2
		vals bewijs suggereren	3	16,7	16,7	88,9
		minimaliseren en rationaliseren gedrag	2	11,1	11,1	100,0
		Total	18	100,0	100,0	

2.4.6. Besluit witwassen

Wanneer de respondenten de verdachte in een witwas – zaak voor zich zouden krijgen in een verhoorkamer, is de eerste techniek die ze zouden aanwenden het strategisch gebruik maken van het bestaande bewijs. De techniek die op de tweede komt, is de verdachte zijn volledige verhaal laten doen, zonder over te gaan tot beschuldigingen.

Het voorlezen van de Franchimont – wetgeving komt op de derde plaats.

Op de vierde en de vijfde plaats kozen de respondenten ervoor om de verdachte met de nodige tact uit te nodigen of te vergezellen naar het bureau.

Dit geeft volgende stand: 1. strategisch gebruik bewijs

2. volledig verhaal, zonder beschuldigingen

3. Franchimont

4. } verdachte met tact naar het bureau vergezellen / uitnodigen
5. }

2.5. Het doden van de liefdesrivaal

2.5.1. Meest gekozen techniek

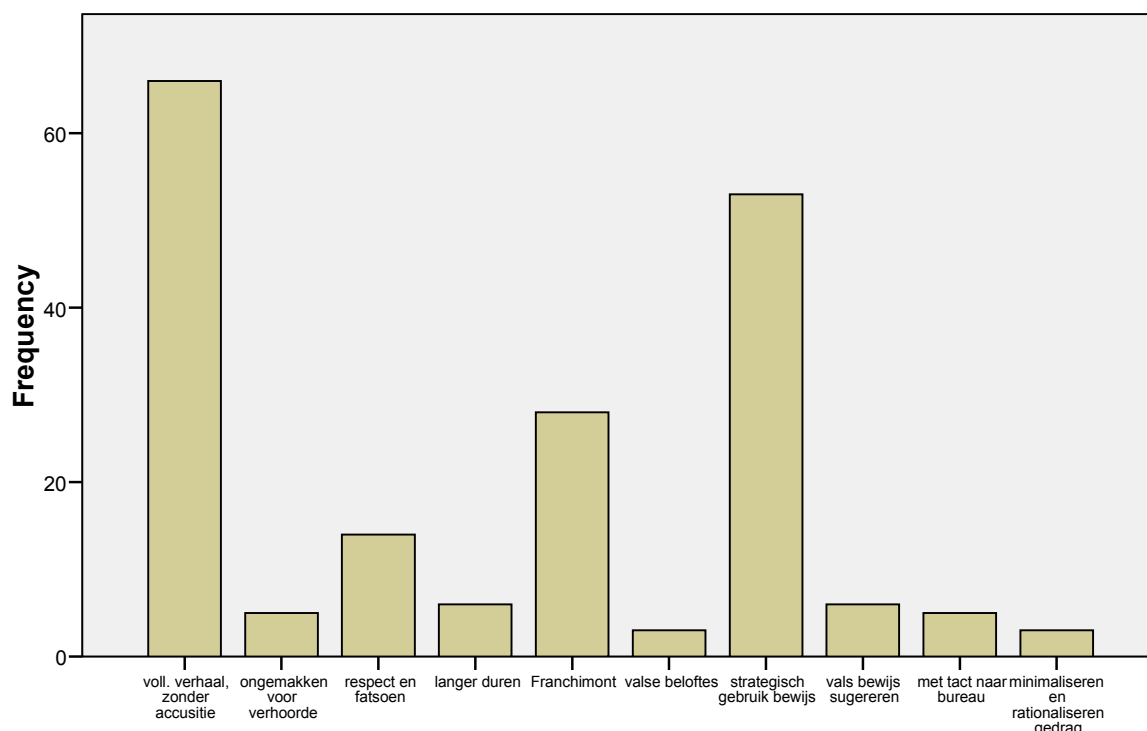
Om een persoon te verhoren die verdacht wordt van de moord op zijn liefdesverhaal wordt door de respondenten in de eerste plaats geopteerd om de verdachte zijn volledige verhaal te laten doen, zonder over te gaan tot beschuldigingen (34,9%). In tegenstelling tot bij de vorige cases komt het strategisch gebruik maken van het beschikbare bewijs hier slechts op de tweede plaats met 28% van de stemmen.

Deze techniek komt op de 1e plaats bij het Doden-liefdesrivaal-verhoor

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	voll. verhaal, zonder accusitie	66	34,9	34,9	34,9
	ongemakken voor verhoorde	5	2,6	2,6	37,6
	respect en fatsoen	14	7,4	7,4	45,0
	langer duren	6	3,2	3,2	48,1
	Franchimont	28	14,8	14,8	63,0
	valse beloftes	3	1,6	1,6	64,6
	strategisch gebruik bewijs	53	28,0	28,0	92,6
	vals bewijs suggereren	6	3,2	3,2	95,8
	met tact naar bureau	5	2,6	2,6	98,4
	minimaliseren en rationaliseren gedrag	3	1,6	1,6	100,0
	Total	189	100,0	100,0	

Grafische voorstelling:

Deze techniek komt op de 1e plaats bij het Doden-liefdesrivaal-verhoor

Deze techniek komt op de 1e plaats bij het Doden-liefdesrivaal-verhoor

De leden van de FGP opteren wel in de eerste plaats om van het bestaande bewijs gebruik te maken.

Deze techniek komt op de 1e plaats bij het Doden-liefdesrivaal-verhoor

Is de respondent afkomstig van de academie of de FGP Oudenaarde			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
academie	Valid	voll. verhaal, zonder accusitie	62	36,3	36,3	36,3
		ongemakken voor verhoorde	5	2,9	2,9	39,2
		respect en fatsoen	13	7,6	7,6	46,8
		langer duren	6	3,5	3,5	50,3
		Franchimont	23	13,5	13,5	63,7
		valse beloftes	3	1,8	1,8	65,5
		strategisch gebruik bewijs	46	26,9	26,9	92,4
		vals bewijs suggereren	6	3,5	3,5	95,9
		met tact naar bureau	4	2,3	2,3	98,2
		minimaliseren en rationaliseren gedrag	3	1,8	1,8	100,0
		Total	171	100,0	100,0	

FGP Oudenaarde	Valid	voll. verhaal, zonder accusitie	4	22,2	22,2	22,2
		respect en fatsoen Franchimont	1	5,6	5,6	27,8
			5	27,8	27,8	55,6
		strategisch gebruik bewijs	7	38,9	38,9	94,4
		met tact naar bureau	1	5,6	5,6	100,0
		Total	18	100,0	100,0	

2.5.2. Tweede gekozen techniek

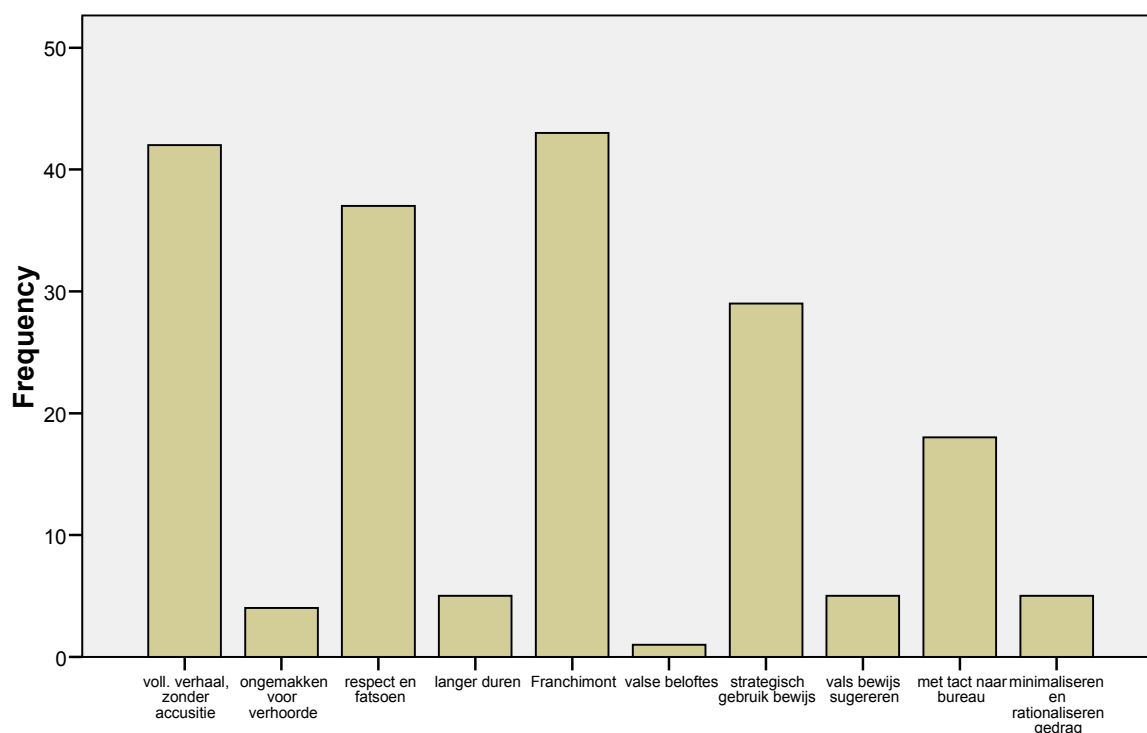
In de tweede plaats opteren de respondenten ervoor om de verdachte te wijzen op de rechten die hem worden verleend door de Franchimont – wetgeving (22,8%). Ook de meest verkozen techniek scoort nog bijzonder hoog als tweede techniek (22,2%).

Deze techniek komt op de 2e plaats bij het Doden-liefdesrivaal-verhoor

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	voll. verhaal, zonder accusitie	42	22,2	22,2	22,2
	ongemakken voor verhoorde	4	2,1	2,1	24,3
	respect en fatsoen	37	19,6	19,6	43,9
	langer duren	5	2,6	2,6	46,6
	Franchimont	43	22,8	22,8	69,3
	valse beloftes	1	,5	,5	69,8
	strategisch gebruik bewijs	29	15,3	15,3	85,2
	vals bewijs suggereren	5	2,6	2,6	87,8
	met tact naar bureau	18	9,5	9,5	97,4
	minimaliseren en rationaliseren gedrag	5	2,6	2,6	100,0
	Total	189	100,0	100,0	

Grafische voorstelling:

Deze techniek komt op de 2e plaats bij het Doden-liefdesrivaal-verhoor

Deze techniek komt op de 2e plaats bij het Doden-liefdesrivaal-verhoor

Lettend op de afkomst van de respondenten, kan worden besloten dat er zich twee ex aequo's voordoen. Bij de leden van de academie tussen de Franchimont – wetgeving, en de verdachte zijn volledige verhaal laten doen. Bij de leden van de FGP tussen de Franchimont – wetgeving, en de verdachte met respect en fatsoen bejegenen.

Deze techniek komt op de 2e plaats bij het Doden-liefdesrivaal-verhoor

Is de respondent afkomstig van de academie of de FGP Oudenaarde			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
academie	Valid	Voll. verhaal, zonder accusitie	39	22,8	22,8	22,8
		ongemakken voor verhoorde	4	2,3	2,3	25,1
		respect en fatsoen	33	19,3	19,3	44,4
		langer duren	4	2,3	2,3	46,8
		Franchimont	39	22,8	22,8	69,6
		valse belofes	1	,6	,6	70,2
		strategisch gebruik bewijs	26	15,2	15,2	85,4
		Vals bewijs suggereren	5	2,9	2,9	88,3

FGP Oudenaarde	Valid	met tact naar bureau	16	9,4	9,4	97,7
		minimaliseren en				
		rationaliseren gedrag	4	2,3	2,3	100,0
		Total	171	100,0	100,0	
		Voll. verhaal, zonder				
		accusitie	3	16,7	16,7	16,7
		respect en fatsoen	4	22,2	22,2	38,9
		langer duren	1	5,6	5,6	44,4
		Franchimont	4	22,2	22,2	66,7
		strategisch gebruik				
		bewijs	3	16,7	16,7	83,3
		met tact naar bureau	2	11,1	11,1	94,4
		minimaliseren en				
		rationaliseren gedrag	1	5,6	5,6	100,0
		Total	18	100,0	100,0	

2.5.3. Derde gekozen techniek

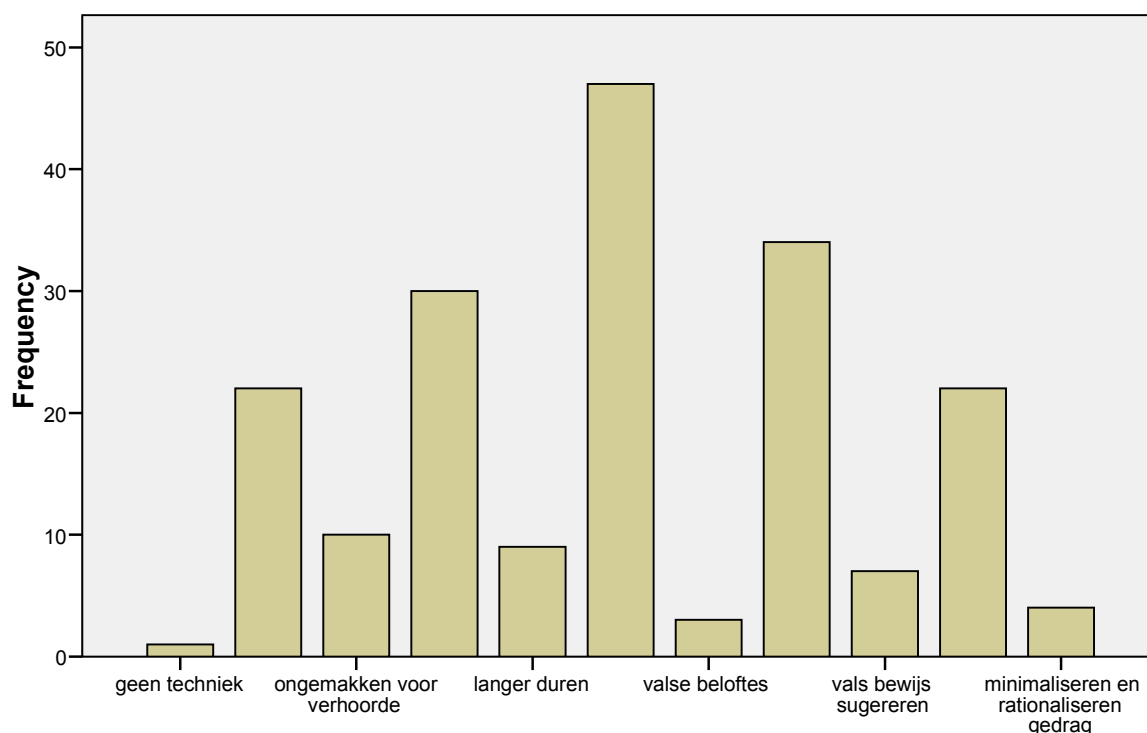
Op de derde plaats wordt er opnieuw voor geopteerd om de verdachte de Franchimont – wetgeving voor te lezen, een keuze die hier overtuigender is dan de keuze om deze techniek op de tweede plaats te zetten.

Deze techniek komt op de 3e plaats bij het Doden-liefdesrivaal-verhoor

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	geen techniek	1	,5	,5	,5
	voll. verhaal, zonder				
	accusitie	22	11,6	11,6	12,2
	ongemakken voor				
	verhoorde	10	5,3	5,3	17,5
	respect en fatsoen				
	langer duren	30	15,9	15,9	33,3
	Franchimont	9	4,8	4,8	38,1
	valse beloftes	47	24,9	24,9	63,0
	strategisch gebruik	3	1,6	1,6	64,6
	bewijs	34	18,0	18,0	82,5
	vals bewijs suggereren	7	3,7	3,7	86,2
	met tact naar bureau	22	11,6	11,6	97,9
	minimaliseren en				
	rationaliseren gedrag	4	2,1	2,1	100,0
	Total	189	100,0	100,0	

Grafische voorstelling:

Deze techniek komt op de 3e plaats bij het Doden-liefdesrivaal-verhoor

Deze techniek komt op de 3e plaats bij het Doden-liefdesrivaal-verhoor

Hierover bestaat ook tussen de verschillende respondentengroepen overeenstemming, beiden plaatsen deze techniek op de derde plaats.

Deze techniek komt op de 3e plaats bij het Doden-liefdesrivaal-verhoor

Is de respondent afkomstig van de academie of de FGP Oudenaarde			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
academie	Valid	geen techniek	1	,6	,6	,6
		voll. verhaal, zonder accusitie	19	11,1	11,1	11,7
		ongemakken voor verhoorde	10	5,8	5,8	17,5
		respect en fatsoen	28	16,4	16,4	33,9
		langer duren	9	5,3	5,3	39,2
		Franchimont	41	24,0	24,0	63,2
		valse belofes	3	1,8	1,8	64,9
		strategisch gebruik bewijs	31	18,1	18,1	83,0
		vals bewijs suggereren	6	3,5	3,5	86,5
		met tact naar bureau	19	11,1	11,1	97,7

FGP Oudenaarde	Valid	minimaliseren en rationaliseren gedrag	4	2,3	2,3	100,0
		Total	171	100,0	100,0	
		voll. verhaal, zonder accusitie	3	16,7	16,7	16,7
		respect en fatsoen	2	11,1	11,1	27,8
		Franchimont	6	33,3	33,3	61,1
		strategisch gebruik bewijs	3	16,7	16,7	77,8
		vals bewijs suggereren	1	5,6	5,6	83,3
		met tact naar bureau	3	16,7	16,7	100,0
		Total	18	100,0	100,0	

2.5.4. Vierde gekozen techniek

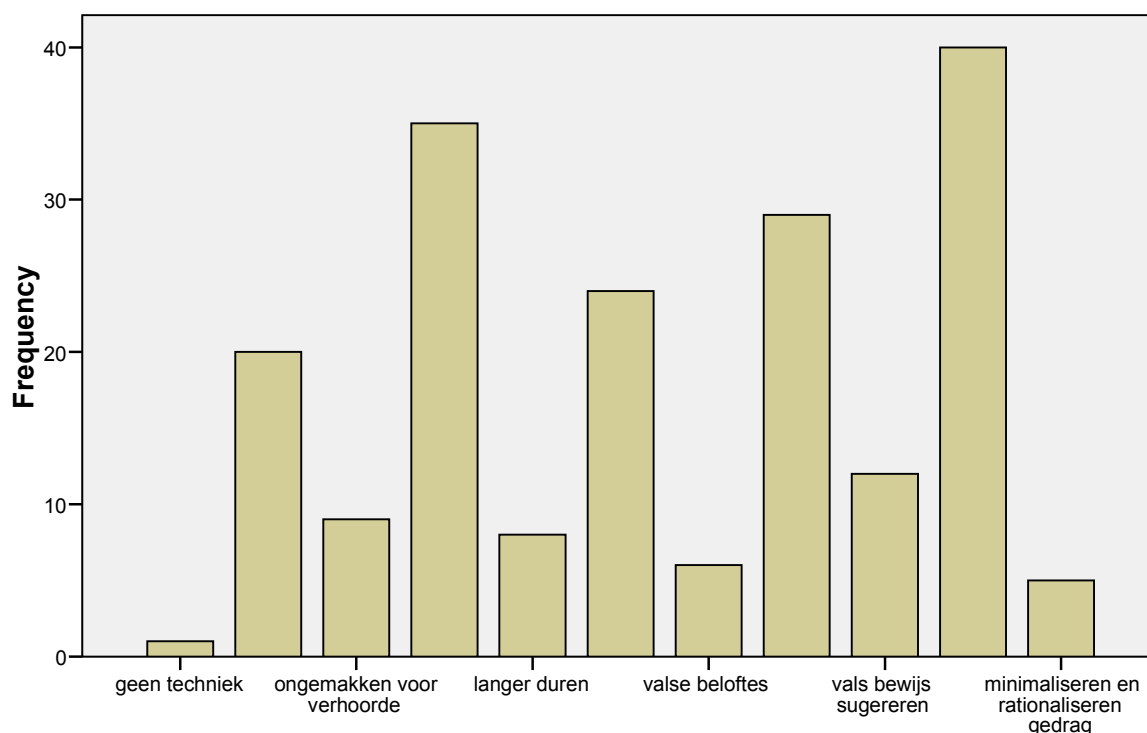
Op de vierde plaats wordt ervoor gekozen om de respondent met de nodige tact naar het bureau uit te nodigen of te vergezellen (21,2%).

Deze techniek komt op de 4e plaats bij het Doden-liefdesrivaal-verhoor

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	geen techniek	1	,5	,5	,5
	voll. verhaal, zonder accusitie	20	10,6	10,6	11,1
	ongemakken voor verhoorde	9	4,8	4,8	15,9
	respect en fatsoen	35	18,5	18,5	34,4
	langer duren	8	4,2	4,2	38,6
	Franchimont	24	12,7	12,7	51,3
	valse beloftes	6	3,2	3,2	54,5
	strategisch gebruik bewijs	29	15,3	15,3	69,8
	vals bewijs suggereren	12	6,3	6,3	76,2
	met tact naar bureau	40	21,2	21,2	97,4
	minimaliseren en rationaliseren gedrag	5	2,6	2,6	100,0
	Total	189	100,0	100,0	

Grafische voorstelling:

Deze techniek komt op de 4e plaats bij het Doden-liefdesrivaal-verhoor

Deze techniek komt op de 4e plaats bij het Doden-liefdesrivaal-verhoor

De leden van de academie kiezen dan ook vooral voor deze techniek, de leden van de FGP opteren er eerder voor om de verdachte met het nodige respect en fatsoen te bejegenen.

Deze techniek komt op de 4e plaats bij het Doden-liefdesrivaal-verhoor

Is de respondent afkomstig van de academie of de FGP Oudenaarde			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
academie	Valid	geen techniek	1	,6	,6	,6
		voll. verhaal, zonder accusitie	17	9,9	9,9	10,5
		ongemakken voor verhoorde	9	5,3	5,3	15,8
		respect en fatsoen	30	17,5	17,5	33,3
		langer duren	7	4,1	4,1	37,4
		Franchimont	22	12,9	12,9	50,3
		valse beloftes	5	2,9	2,9	53,2
		strategisch gebruik bewijs	26	15,2	15,2	68,4
		vals bewijs suggereren	12	7,0	7,0	75,4
		met tact naar bureau	37	21,6	21,6	97,1
		minimaliseren en rationaliseren gedrag	5	2,9	2,9	100,0

FGP Oudenaarde	Valid	Total	171	100,0	100,0	
		voll. verhaal, zonder accusitie	3	16,7	16,7	16,7
		respect en fatsoen	5	27,8	27,8	44,4
		langer duren	1	5,6	5,6	50,0
		Franchimont	2	11,1	11,1	61,1
		valse beloftes	1	5,6	5,6	66,7
		strategisch gebruik bewijs	3	16,7	16,7	83,3
		met tact naar bureau	3	16,7	16,7	100,0
		Total	18	100,0	100,0	

2.5.5. Vijfde gekozen techniek

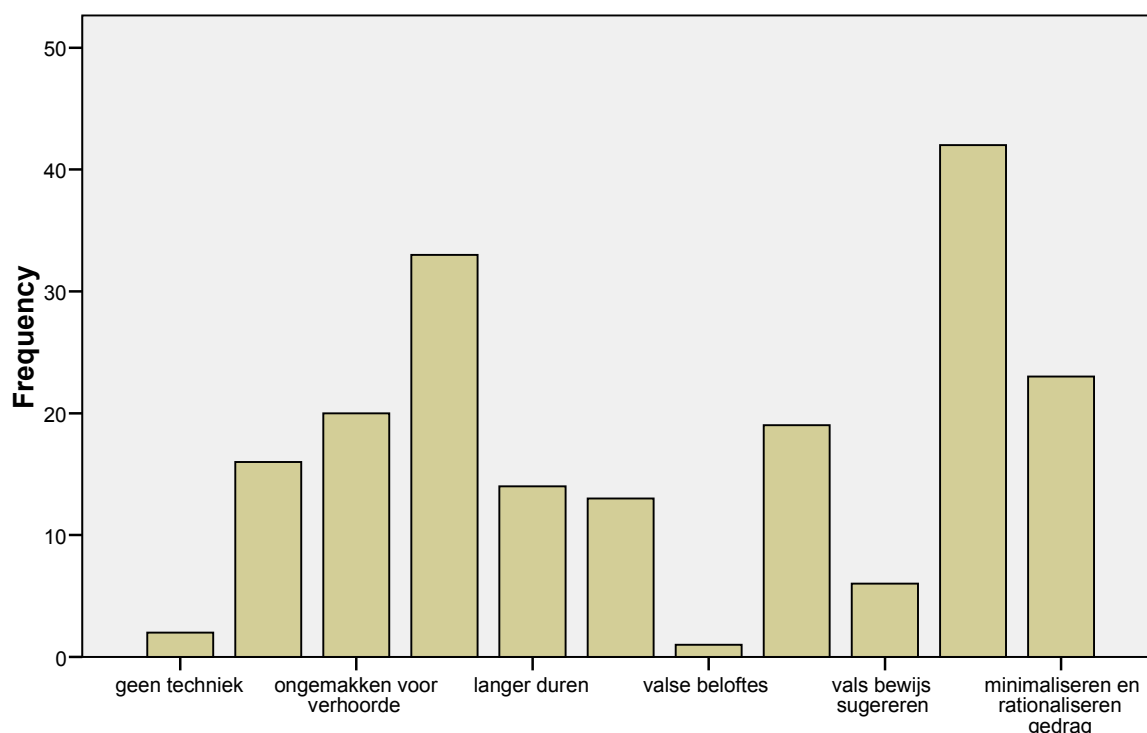
Als vijfde techniek kiezen respondenten ervoor om de verdachte met tact naar het bureau uit te nodigen of te vergezellen (22,2%).

Deze techniek komt op de 5e plaats bij het Doden-liefdesrivaal-verhoor

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	geen techniek	2	1,1	1,1	1,1
	voll. verhaal, zonder accusitie	16	8,5	8,5	9,5
	ongemakken voor verhoorde	20	10,6	10,6	20,1
	respect en fatsoen	33	17,5	17,5	37,6
	langer duren	14	7,4	7,4	45,0
	Franchimont	13	6,9	6,9	51,9
	valse beloftes	1	,5	,5	52,4
	strategisch gebruik bewijs	19	10,1	10,1	62,4
	vals bewijs suggereren	6	3,2	3,2	65,6
	met tact naar bureau	42	22,2	22,2	87,8
	minimaliseren en rationaliseren gedrag	23	12,2	12,2	100,0
	Total	189	100,0	100,0	

Grafische voorstelling:

Deze techniek komt op de 5e plaats bij het Doden-liefdesrivaal-verhoor

Deze techniek komt op de 5e plaats bij het Doden-liefdesrivaal-verhoor

De leden van de academie kiezen voor deze techniek, de leden van de FGP verkiezen eerder om de verdachte met respect en fatsoen te bejegenen.

Deze techniek komt op de 5e plaats bij het Doden-liefdesrivaal-verhoor

Is de respondent afkomstig van de academie of de FGP Oudenaarde			Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Academie	Valid	geen techniek	2	1,2	1,2	1,2
		voll. verhaal, zonder accusitie	14	8,2	8,2	9,4
		ongemakken voor verhoorde	19	11,1	11,1	20,5
		respect en fatsoen	28	16,4	16,4	36,8
		langer duren	14	8,2	8,2	45,0
		Franchimont	13	7,6	7,6	52,6
		valse beloftes	1	,6	,6	53,2
		strategisch gebruik bewijs	17	9,9	9,9	63,2
		vals bewijs suggereren	3	1,8	1,8	64,9
		met tact naar bureau	39	22,8	22,8	87,7
		Minimaliseren en rationaliseren gedrag	21	12,3	12,3	100,0

FGP Oudenaarde	Valid	Total	171	100,0	100,0	
		voll. verhaal, zonder accusitie	2	11,1	11,1	11,1
		ongemakken voor verhoorde	1	5,6	5,6	16,7
		respect en fatsoen	5	27,8	27,8	44,4
		strategisch gebruik bewijs	2	11,1	11,1	55,6
		vals bewijs suggereren	3	16,7	16,7	72,2
		met tact naar bureau	3	16,7	16,7	88,9
		Minimaliseren en rationaliseren gedrag	2	11,1	11,1	100,0
		Total	18	100,0	100,0	

2.5.6. Besluit doden liefdesrivaal

Uit de cijfers blijkt dat men bij het verhoor van een persoon die ervan wordt verdacht een liefdesrivaal te hebben gedood, er in de eerste plaats voor kiest om de persoon zijn volledige verhaal te laten doen, zonder over te gaan tot beschuldigingen.

Zowel op de tweede als op de derde plaats kiezen de respondenten ervoor om de verdachte zijn rechten voor te lezen.

Ook op de vierde en vijfde plaats doet zich een ex eaqo voor: de verdachte met tact naar het bureau vergezellen of uitnodigen.

Dit geeft volgende stand: 1. volledig verhaal, zonder beschuldigingen

- 2. } Franchimont
- 3. }
- 4. } verdachte met tact naar het bureau vergezellen / uitnodigen
- 5. }